

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ
SURİYELİLERİN SOSYAL UYUMUNUN
DEĞERLENDİRİLMESİ: SULTANBEYLİ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Fırat SÖNMEZ

İstanbul, Ekim 2024

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ
SURİYELİLERİN SOSYAL UYUMUNUN
DEĞERLENDİRİLMESİ: SULTANBEYLİ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Fırat SÖNMEZ
200025795

Danışman: Prof. Dr. Ömer ÇAHA

İstanbul, Ekim 2024

ETİK BEYAN

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İstanbul Ticaret Üniversitesi Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesi'nin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Fırat SÖNMEZ

ÖZET

Bu araştırma, İstanbul'un Sultanbeyli ilçesinde yaşayan, geçici koruma statüsündeki 18 yaş ve üstü Suriyelilerin sosyal uyum düzeylerini değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma, tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiş olup araştırmanın evrenini Sultanbeyli'de ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyeliler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 233 gönüllü katılımcıdan oluşmaktadır. Çalışma, "Göçmenler İçin Sosyal Uyum Ölçeği" ile gerçekleştirilmiştir. Bu ölçek, 28 maddeden ve "Dışlanma", "Aidiyet", "Psikolojik ve Sosyal Destek", "Bireysel Faktörler", "Umut" ve "Geçmiş Yaşantılar" olmak üzere 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Verilerin analizi SPSS 29 paket programı ile yapılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular ışığında, geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal uyum düzeyleri çeşitli demografik değişkenlere göre incelenmiştir ve önemli sonuçlar ortaya konmuştur. Sonuçlar, cinsiyetin sosyal uyum üzerinde belirgin bir etkisi olduğunu göstermiştir; erkeklerin kadınlara kıyasla daha yüksek uyum düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir. Eğitim düzeyi açısından değerlendirildiğinde; yüksek lisans mezunlarının aidiyet, umut ve genel sosyal uyum düzeylerinin diğer eğitim seviyelerine sahip olanlara göre daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgu, yüksek eğitim seviyesinin her zaman sosyal uyumda olumlu bir etki yaratmadığını, yüksek beklentiler ve farkındalık nedeniyle uyumun zorlaşabileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Geçici Koruma Statüsü, Göç, Sosyal Uyum, Sultanbeyli

ABSTRACT

This study was conducted to evaluate the social cohesion levels of Syrians over the age of 18, under temporary protection status, residing in the Sultanbeyli district of Istanbul. The research was carried out using the survey model, and the population of the study consists of Syrians under temporary protection status residing in Sultanbeyli. The sample of the study consists of 233 voluntary participants. The study was conducted using the "Social Cohesion Scale for Immigrants." This scale consists of 28 items and six sub-dimensions: "Exclusion," "Belonging," "Psychological and Social Support," "Individual Factors," "Hope," and "Past Experiences." The data were analyzed using the SPSS 29 software package. In light of the findings obtained from the study, the social cohesion levels of Syrians under temporary protection status were examined according to various demographic variables, and significant results were revealed. The results showed that gender had a significant impact on social cohesion; it was found that men had higher levels of cohesion compared to women. In terms of education level, it was revealed that master's degree holders had lower levels of belonging, hope, and overall social cohesion compared to those with other education levels. This finding suggests that a high level of education does not always have a positive impact on social cohesion, as high expectations and awareness may make adaptation more challenging.

Keywords: Temporary Protection Status, Migration, Social Cohesion, Sultanbeyli

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın hazırlanmasında bana yol gösteren ve destekleriyle rehberlik eden tez danışmanım Prof. Dr. Ömer Çaha'ya en içten teşekkürlerimi sunarım. Onun yönlendirmeleri, bu çalışmanın tamamlanmasında önemli bir rol oynamıştır.

Ayrıca, araştırmama katılmayı kabul ederek tez fikrimin hayata geçmesine katkı sağlayan herkese teşekkür ederim.

Bu zorlu süreçte her zaman yanımda olan ve maddi, manevi destekleriyle bana güç veren sevgili annem Gülten Sönmez'e, babam Neşet Sönmez'e ve tüm aileme, ayrıca çalışma hayatımda moral ve desteklerini esirgemeyen tüm mesai arkadaşlarıma da şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR.....	viii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	7
TEORİK ÇERÇEVE: GÖÇ VE SOSYAL UYUM	7
1.1. Göç Kavramı ve Kapsamı	7
1.1.1. Göçün Sebepleri.....	9
1.1.2. Göç Türleri	12
1.1.2.1. Düzenli Göç	12
1.1.2.2. Düzensiz Göç	12
1.1.2.3. Karma Göç	13
1.2. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa İlişkin Kavramlar.....	13
1.2.1. Yabancı.....	13
1.2.2. Göçmen	14
1.2.3. Mülteci	15
1.2.4. Şartlı Mülteci.....	16
1.2.5. Uluslararası Koruma	17
1.2.6. Sığınmacı	17
1.2.7. İkincil Koruma	18
1.2.8. Vatansız Kişi	18
1.2.9. Geçici Koruma	18
1.3. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Mevzuatı	19
1.3.1. Uluslararası Mevzuat	19
1.3.1.1. 1951 Cenevre Sözleşmesi	19

1.3.1.2. 1967 Protokolü.....	20
1.3.2. Ulusal Mevzuat	21
1.3.2.1. Geçici Koruma Yönetmeliği	21
1.4. Sosyal Uyum	23
1.4.1. Uyum (Bütünleşme).....	25
1.4.2. Sosyal Uyum Açıklayan Kuramlar	29
1.4.2.1. Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı	29
1.4.2.2. Psikanalitik Kuram.....	32
1.4.2.3. Sosyokültürel Gelişim Kuramı.....	32
1.4.2.4. Psikososyal Gelişim Kuramı.....	33
1.5. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyal Uyum Süreci.....	33
1.5.1. Entegrasyon.....	35
1.5.2. Asimilasyon.....	39
1.5.3. Adaptasyon.....	42
1.6. Türkiye’ye Suriye Göçü.....	45
1.6.1. Türkiye’de Yaşayan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyal Uyum	50
1.6.2. Sultanbeyli İlçesindeki Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyal Uyum.....	52
İKİNCİ BÖLÜM.....	57
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	57
2.1. Araştırmanın Yöntemi	57
2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	57
2.3. Araştırmanın Varsayımları	57
2.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	57
2.5. Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçları.....	57
2.6. Veri Analizi	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	59
BULGULAR	59
SULTANBEYLİ’DE GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURİYELİLERİN SOSYAL UYUMU	59
3.1. Yaş ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişkisi	62
3.2. Cinsiyet ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişkisi.....	64
3.3. Medeni Durum ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişki	67
3.4. Eğitim Durumu ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişkisi.....	69
3.5. Türkiye’de Yaşama Süresi ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişkisi.....	72
3.6. Dil Yeterliliği ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişkisi.....	74
3.7. Çalışma Durumu ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişkisi.....	77
3.8. Gelir Düzeyi ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişkisi	80
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	83
KAYNAKÇA	86
EKLER	109

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Demografik Değişkenlerin Dağılımı.....	59
Tablo 3.2. Göçmenler İçin Sosyal Uyum Ölçeği Güvenilirlik Katsayıları	60
Tablo 3.3. Normal Dağılım Sınaması.....	61
Tablo 3.4. Sosyal Uyum Ölçeği ve Alt Boyutlarının Yaş Değişkenine Göre İncelenmesi	62
Tablo 3.5. Sosyal Uyum Ölçeği ve Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi	64
Tablo 3.6. Sosyal Uyum Ölçeği ve Alt Boyutlarının Medeni Durum Değişkenine Göre İncelenmesi	67
Tablo 3.7. Sosyal Uyum Ölçeği ve Alt Boyutlarının Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi	69
Tablo 3.8. Sosyal Uyum Ölçeği ve Alt Boyutlarının Türkiye’de Yaşama Süresi Değişkenine Göre İncelenmesi	72
Tablo 3.9. Sosyal Uyum Ölçeği ve Alt Boyutlarının Türkçe Bilme Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi	74
Tablo 3.10. Sosyal Uyum Ölçeği ve Alt Boyutlarının Çalışma Durum Değişkenine Göre İncelenmesi	77
Tablo 3.11. Sosyal Uyum Ölçeği ve Alt Boyutlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre İncelenmesi	80

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	:	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
ASPB	:	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BM	:	Birleşmiş Milletler
GİGM	:	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
IOM	:	International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
NVİGM	:	Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü
SPSS	:	Statistical Package for The Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistiksel Analiz Programı)
STK	:	Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
UNDP	:	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UN Development Programme)
UNHCR	:	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
WFP	:	Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı
YUKK	:	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

Tezin Konusu ve Sorunsalı

2011 yılında Suriye iç savaşının başlamasıyla birlikte, Türk hükümeti savaştan kaçan Suriyelilere kapılarını açarak onları ülkeye “misafirlerimiz” ve “kardeşlerimiz” olarak kabul etmiştir. Bu durum, savaşın kısa sürede sona ereceği ve Suriyelilerin Türkiye’deki kalışlarının geçici olacağı beklentisine sebebiyet vermiştir. Türk hükümetinin bu resmi söylemleri medyaya da yansımış ve genel olarak medya, Suriyelileri acil insani yardıma muhtaç savaş mağdurları olarak tanımlamıştır. Özellikle 2011 ile 2015 yılları arasında, resmi ve halk arasındaki tartışmalarda empatik bir bakış açısı hâkim olmuştur. Ancak savaş koşullarının devam etmesi ve Suriyelilerin ülkelerine dönüşlerinin gecikmesiyle birlikte, Türkiye’deki Suriyeli nüfusu artmış ve kentsel bölgelerdeki varlıkları daha belirgin hale gelmiştir. Özellikle 2015 yılından itibaren, Suriyelilere karşı olan misafirperverlik ve şefkat duyguları, Suriyelilerin Türkiye’de uzun süre kaldıkları ve hoş karşılanmadıkları yönünde değişmeye başlamıştır (Pandir, 2020).

Suriyelilerin Türkiye’ye ilk geldikleri günden bu yana, sivil toplum aktörleri Suriyelilerin hakları için destek sağlama ve onları savunma konusunda önemli rol oynamaktadır. Bu çabaları, insani yardım dağıtılması, eğitim, istihdam ve sağlık hizmetlerine erişimlerinin sağlanması gibi geniş bir yelpazede değerlendirilebilir. Son zamanlarda yapılan çalışmaların bazılarında, sivil toplum kuruluşlarının Suriyelilerin sosyal uyuma katkıları araştırılmıştır (Aras ve Duman, 2018; Rottmann, 2021). Suriye iç savaşının patlak vermesini takiben yapılan ilk çalışmalar genellikle Suriyelilerin yasal statüsüne odaklanmıştır ve eğitim, iş gücü piyasasına erişim ve geçim konularında düzenlemelere olan acil ihtiyacı araştırmışlardır (Soykan, 2012; İçduygu ve Şimşek, 2016). Bunun ardından, Suriyelilerin yasal statüsü ve yeni yasal düzenlemelerin etkileri üzerine tartışmalar gelişmiştir (Erdem, 2017). Suriye’de savaş uzadıkça, Türkiye’de daha kalıcı bir statüye sahip olmaları gerektiği yönündeki tartışmalar (Erdoğan, 2016), eğitim ve Suriyeli çocukların özel ihtiyaçları literatürde baskın hale gelmiştir (Çelik ve Erdoğan, 2017; Tunç, 2015).

Bu çalışma, geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkiye’deki sosyal uyum süreçlerini Sultanbeyli ilçesi örneği üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaşın ardından Türkiye, milyonlarca Suriyeliye geçici koruma

sağlamıştır. Ancak, bu durum zamanla sosyal gerilimlere ve yerel halkla Suriyeliler arasında uyuşmazlıklara yol açmıştır. Sultanbeyli, sosyo-ekonomik yapısı ve yüksek göçmen nüfusu ile Türkiye'deki sosyal uyum sürecinin mikro düzeyde incelenmesi için önemli bir örnek teşkil etmektedir. Suriyelilerin bu bölgede karşılaştıkları toplumsal kabul, uyum zorlukları ve yerel halkla ilişkileri üzerine yapılan çalışmalar ise sınırlıdır.

Araştırma Sorusu ve Hipotezler

Araştırmanın temel sorusu şu şekildedir:

Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal uyum düzeyleri hangi demografik değişkenlerle ilişkilidir?

Bu soruya yanıt ararken aşağıdaki hipotezler test edilmiştir:

1. Suriyeli erkekler, kadınlara kıyasla daha yüksek sosyal uyum düzeyine sahiptir.
2. Genç Suriyeliler, yaşlılara kıyasla daha yüksek sosyal uyum düzeyine sahiptir.
3. Eğitim düzeyi arttıkça sosyal uyum düzeyi de artmaktadır.
4. Türkçe bilen Suriyelilerin sosyal uyum düzeyi Türkçe bilmeyenlere göre daha yüksektir.
5. Çalışma hayatına katılan Suriyeliler, çalışmayanlara göre daha yüksek sosyal uyum düzeyine sahiptir.

Tezin Önemi ve Özgün Değeri

Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal uyum süreçlerine dair literatürde çeşitli araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Bazı araştırmalar, STK'ların faaliyet gösterdiği belirli mahallelere odaklanırken (Sunata ve Tosun, 2019), diğerleri daha geniş bir coğrafi alanda çalışmalar yürütmüştür. Bazı araştırmacılar tutarlı uyum politikalarının eksikliğini detaylı bir şekilde incelemişlerdir (Rottmann, 2020). Diğerleri Türkiye'deki Suriyelilerin entegrasyon ve/veya uyum sağlama zorluklarını analiz etmiş, dil engellerinin bu bağlamda başlıca sorun olarak ortaya çıktığını belirtmişlerdir (Şimşek ve Çorabatır, 2016; Levent ve Çayak, 2017). Bunun yanında literatürde genellikle Suriyelilerle ilgili; politikalara dahil etme ve dışlama politikaları konusunda sorular sorulmuştur (Akçapar-Köşer ve Şimşek, 2018; Baban, Ilcan ve Rygiel, 2017). 2017 yılında, geçici koruma kapsamında verilen çalışma izinlerinin ardından, Suriyelilerin iş gücü piyasasına erişimi ve Suriyeli girişimcilerin sosyal uyumu ile ilgili önemli

Çalışmaların yapıldığı gözlemlenmiştir (İçduygu ve Diker, 2017; İçduygu, 2016; Okyay, 2017).

Konuyla ilgili yapılan bazı alışmalar, Türk halkının Suriyelilere karşı tutumunun giderek negatif yönde değiştiğini göstermiştir (Saraçoğlu ve Bélanger, 2019). Saraçoğlu ve Bélanger (2019), Türk vatandaşlarıyla yapılan görüşmeler sonucunda bu negatif görüşlerin ekonomik kazanımların kaybı, ulusal birliğin kaybı ve kentsel alanın kaybı olarak algılanan unsurlarla ilişkilendirildiğini öne sürmektedir. Ekonomik kazanımların kaybı, ekonomik kaynakların Suriyelilere aktarıldığı suçlamalarıyla, iş bulma rekabeti kaygılarıyla ve Suriyelilerin hükümetten aylık bir maaş aldığı yönündeki yanlış bilgilerle kendini göstermektedir. Ulusal birliğin kaybı endişesi, Suriyelileri ulusal birliğe yönelik bir yabancı tehdit olarak algılamak suretiyle ve Suriyelilerin ülkeyi güvensiz hale getirdiği yönündeki görüşlerle kendini göstermekte ve Suriyelilere vatandaşlık verilmesi olasılığına karşı çıkan tartışmalarla ortaya çıkmaktadır (Pandır, 2020). Benzer şekilde, kentsel alanın Suriyelilere kaybedilmesi endişesi, şehirlerde Arap kültürünün yayılmasının Türk kentsel yaşam ve değerleri için kültürel bir tehdit olarak algılanmasıyla ilişkilendirilmekte; restoran ve kafelerde Arapça tabelaların görünürlüğüne yapılan eleştirilerle, sosyal medya üzerinden Suriyelilere yönelik imalı suç haberleriyle ve Suriyelilerin kamu alanlarını kullanmalarına karşı düşmanca tutumlarla kendini gösterebilmektedir. Bazı zamanlarda medya da Türk plajlarının Suriyelilerle “dolduğu” yönünde eleştiriler yaparak, “Türkleri yabancı gibi hissettirdiği” ve Suriyelilerin nargile içip plajlarda keyif yapmalarını gösteren sahte haberler üreterek Suriyelilere karşı nefret duygularının tetiklenmesine neden olmuştur. Suriyelilerin kamu alanlarında vakit geçirmelerine odaklanan bu vurgu, onların gerçekten yardıma ihtiyaç duyan mülteciler olmadıkları, ancak Türk kaynaklarını sömürdükleri fikrini çağrıştırmaktadır. Bu tehdit algıları, Türkiye’de geçici koruma sağlanan Suriyelilerle sınırlı değildir. Dünya genelinde mülteciler ve göçmenler benzer suçlamalara maruz kalmaktadır (Pandır, 2020). Bu tür algıların çoğu yanlış bilgiye ve bazen de başkalarını suçlama eğilimine dayanmasına rağmen, ülkedeki yabancıların varlığıyla ilgili vatandaşların kaygılarını yatıştırmak ve onları birlikte yaşamaya hazırlamak son derece önemlidir. Bu, her göç alan toplumda sosyal barış için temel bir koşuldur.

Uyum faaliyetleri genellikle göçmenleri ve mültecileri farklı ihtiyaçları ve hedefleri olan bireyler olarak değil, homojen gruplar olarak hedef alır. Onları konut,

sağlık hizmetleri, eğitim ve iş imkanları ile menşei ülkenin ekonomik, kültürel ve sosyal yaşamına entegre etmeyi amaçlar (Yıldırım vd., 2017). Ancak, başarılı bir şekilde entegrasyonları, yerel toplumların yabancılara karşı duyguları karışık olabileceğinden ve onlara sunulan hizmetlerin yerel halkın algıları üzerinde olumlu veya olumsuz etkisi olabileceğinden kabul edilmelerini garanti etmez, bu durum Türkiye’deki Suriyeliler için de geçerlidir. Örneğin; Suriyeliler iş bulamaz veya iş gücüne katılmazlarsa, ekonomik bir yük olarak algılanırlar; ancak aktif olarak çalıştıklarında yerel işçilerin iş fırsatlarını ellerinden aldıkları suçlamasıyla karşı karşıya kalabilirler (Sadoğlu, 2017). Erdoğan (2015), 1.501 kişilik bir örneklemle yapılan kamuoyu yoklamasında Türk halkının Suriyeliler hakkındaki karışık ve tutarsız görüşlerini ortaya koymaktadır. Anket sonuçlarına göre, katılımcıların %70’i Suriyelileri Türk ekonomisi için bir yük olarak gördüklerini belirtmiş; %60’ı, Suriyelilere verilen destek maliyetini eleştirirken Türk vatandaşlarının durumunun kötü olduğunu ifade etmiş ve neredeyse yarısı (%47,4) Suriyelilere çalışma izni verilmesine karşı çıkmıştır ki bu seçenek aslında ekonomideki algılanan yükü hafifletebilir.

Suriyelilerle ilgili yapılan çoğu çalışma, genellikle iki araştırma sorusuyla ilişkilendirilmiştir: Suriyelilerin Türk halkına yönelik tutumları nedir (Erdoğan, 2014; Karasu, 2016; Apak, 2015; Kağnıcı, 2017) ve Suriyeliler medya araçlarıyla nasıl temsil edilmektedir? (Pandir vd., 2020; Efe, 2015; Şen, 2017; Çebi, 2017; Boztepe, 2017). Öte yandan, bazı araştırma makaleleri ve raporlar, din veya hukuki sorunlar gibi diğer sosyal faktörlere odaklanmıştır, bu faktörler sosyal uyumla ilişkilendirilmiştir (Özden, 2013; Dinçer vd., 2013; İçduygu, 2015; Baban vd., 2017; Lazarev ve Sharma, 2017). Diğerlerinin aksine, Türkiye’de yaşayan Suriyelilerle yapılan Şimşek (2018) araştırması, ekonomik kaynaklara sahip olmanın, ev sahibi toplum üyeleriyle entegrasyon sürecini hızlandırdığını savunmuştur. Aydın vd. (2019) ise Suriyelilerin Türkiye’deki entegrasyon sürecini eğitim bağlamında incelemişlerdir.

Yapılan çalışmaların çoğu, geçici koruma sağlanan Suriyelilerin entegrasyon sürecinde karşılaştıkları zorluklara ve halkın onlara karşı tutumlarına odaklanırken, uluslararası STK’ların Türkiye’deki Suriyelilerin sosyal uyum sürecindeki rolüne dair daha kapsamlı ve karşılaştırmalı analizlerin eksik olduğu görülmektedir. Çalışmanın özgün değeri, yerel düzeydeki sosyal uyum dinamiklerini derinlemesine incelemesinden kaynaklanmaktadır. Literatürde genellikle geniş çaplı entegrasyon politikaları üzerine

alışmalar yapılırken, bu alışma Sultanbeyli gibi Suriyeli nüfusun yoğun olarak yaşadığı belirli bir yerel bağlama odaklanarak, sosyal uyum süreçlerinin yerel yönetimlerin ve toplulukların katkısıyla nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır. Sultanbeyli Belediyesinin bu süreçteki aktif rolü ve uluslararası STK'ların katkıları, literatürde sınırlı incelenen bir alan olup bu çalışma bu boşluğu doldurarak yenilikçi bir bakış açısı sunmaktadır. Sosyal uyumun sadece ekonomik değil, kültürel, sosyal ve eğitimsel boyutlarını da ele alarak, bu süreçlerin çok boyutlu doğasını vurgulamakta ve yerel halk ile Suriyeliler arasındaki etkileşimleri derinlemesine analiz etmektedir. Bu yönleriyle çalışma, literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmakta ve yerel düzeyde sosyal uyum süreçlerine dair özgün bir katkı sağlamaktadır.

Tezin Düzeni ve Tasarımı

Bu tez, geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal uyum süreçlerini incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma, teorik ereve, yöntem, bulgular ve sonuçlar olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır. Tezin genel yapısı, giriş bölümünden başlayarak konuya sistematik bir yaklaşım sunmayı hedeflemektedir.

Giriş bölümü, tezin amacını, önemini ve araştırma sorularını ortaya koymaktadır. Bu bölümde, çalışmanın odaklandığı temel problem tanımlanmakta ve araştırmanın hangi ihtiyaçlardan doğduğu, literatürdeki boşluklar üzerinden açıklanmaktadır. Birinci bölümde, teorik ereve kapsamında g ve sosyal uyum kavramları ele alınmaktadır. Bu bölümde gn nedenleri, türleri ve güç ile ilgili yasal ereve gibi temel kavramlar ele alınmaktadır. Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal uyum süreci detaylandırılmakta, entegrasyon, asimilasyon ve adaptasyon gibi uyumun farklı boyutları incelenmektedir. Türkiye'ye yönelik Suriye göçü ve bu bağlamda Sultanbeyli ilçesindeki Suriyelilerin uyum süreçlerine özel bir vurgu yapılmaktadır.

İkinci bölümde araştırmanın yöntemi ve araştırma süreci açıklanmaktadır. Bu bölümde, araştırmanın evreni ve örneklemini tanıtılmakta, kullanılan veri toplama araçları, veri analiz yöntemleri, araştırmanın varsayımları ve sınırlılıkları tartışılmaktadır. Bu bilgiler, araştırmanın bilimsel geçerliliğini ve güvenilirliğini sağlamaya yönelik olarak sunulmaktadır.

nc bölüm, çalışmanın saha araştırmasına dayanan bulgularını sunmaktadır. Bu bölümde, Sultanbeyli ilçesindeki Suriyelilerin sosyal uyum deneyimleri detaylandırılmakta, yerel yönetimlerin rolü ve sosyal hizmetler ile uyum süreçleri ele

alınmaktadır. Bulgular, literatürdeki bilgilerle karşılaştırılarak değerlendirilmekte ve bu bağlamda Sultanbeyli örneğinin özgün katkıları ortaya konmaktadır.

Çalışmanın genel yapısı, sosyal uyum sürecine dair hem teorik hem de pratik bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır. Her bölüm, konuyu derinlemesine ele alarak, geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal uyumunu kapsamlı bir şekilde değerlendirmeyi hedeflemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ÇERÇEVE: GÖÇ VE SOSYAL UYUM

Göç çalışmaları, hareketlilikler ve göç çeşitlilikleri üzerine derin bir anlayış geliştirmiş ve bu alanda özgün bir bilgi birikimi oluşturmuştur. İnsanların neden göç ettiklerini, göçün nasıl gerçekleştiğini ve geniş anlamda hem göçmenler hem de göç sürecinde yer alan toplumlar için göçün sonuçlarını kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Geniş tabanlı bir araştırma alanı olarak göç çalışmaları, sosyoloji, siyaset bilimi, antropoloji, coğrafya, hukuk ve ekonomi gibi çeşitli disiplinlerin kesişim noktasında gelişmiştir. Ancak, zamanla sağlık çalışmaları, kalkınma çalışmaları, yönetim çalışmaları gibi daha geniş bir disiplin yelpazesine de yayılmış ve bu disiplinlerden elde edilen bilgiler üzerine inşa edilmiştir (Scholten, 2022).

1.1. Göç Kavramı ve Kapsamı

Göç, bireylerin yaşadıkları ülkelerden başka yerlere taşınmalarını ifade etmektedir. İnsanların yaşam koşullarında değişiklikler, ekonomik, sosyal veya politik nedenler, doğal afetler gibi faktörler göç hareketlerine yol açabilmektedir. Bu hareketler, insanların yaşamlarını olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilir ve etkilerin büyüklüğü ve önemi, göçün niteliği ve özelliklerine bağlı olarak değişebilmektedir (Bartram vd., 2017). Göç, belirli bir yerleşimde yaşayan nüfusun belirli bir bölümünün çeşitli ve farklı nedenlerle bir yerden başka bir yere hareket etmesi ya da nispeten sürekli bir şekilde hareket etmesi anlamına gelir. Birleşmiş Milletler'e (BM) göre göç, bir yıl veya daha uzun süreli sürekli hareket olarak kabul edilmektedir. Göçü, nedenler (zorunlu ve gönüllü göç), amaçlar (çalışma, iltica) ve hedefe ulaşmak için kullanılan yöntemler (yasal, yasa dışı) gibi farklı kriterlere göre tanımlamak mümkündür. Ekonomi, sosyoloji, coğrafya, tarih, psikoloji, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi ve diğer ilgili disiplinler gibi farklı bilim dalları, göçle ilgili konulara farklı perspektiflerden bakar (Adaçay, 2019).

Göç, insanların coğrafi mekânlarını değiştirerek yeni bir yaşam alanına taşınma sürecidir ve bu süreç toplumsal yapının dokusunu sosyal, kültürel, ekonomik ve politik boyutlarıyla derinden etkilemektedir (Ereş, 2015). Sosyal boyutta, göç eden bireyler geldikleri yerin demografik yapısını ve sosyal ilişkilerini değiştirmekte, yerel halkla kaynaşma süreçleri ve toplumsal uyum çabaları yaşanmaktadır. Kültürel boyutta, göçmenler kendi kültürel değerlerini ve yaşam tarzlarını yeni mekânlarına

taşımaktadır; bu da kültürel zenginleşme veya çatışmalara neden olabilmektedir (Özer, 2004). Ekonomik boyutta, göçmenler iş gücü piyasasına katılarak ekonomik faaliyetlere katkıda bulunurken, bazen de yerel iş gücüyle rekabeti artırarak işsizlik sorunlarını beraberinde getirebilmektedir. Politik boyutta ise göç hareketleri, göçmenlerin hakları, vatandaşlık statüleri ve politik katılımları gibi konularla ilgili politikaların şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Göç olgusu, tüm bu boyutlarıyla toplumsal yapıyı yeniden şekillendirmekte ve toplumsal değişim süreçlerini hızlandırmaktadır (Castles ve Miller, 2008).

Göçün sonuçları çok yönlüdür ve ekonomik, sosyal ve kültürel açılardan birçok etkiye sahiptir. Türkiye gibi göç yollarının üzerinde bulunan ülkeler, göçmenler için sıklıkla bir hedef haline gelirler. Ekonomik açıdan bakıldığında, dış göçle başka bir ülkeye giden göçmenler, barınma ve çalışma gibi sorunlarla karşılaşabilirler ve genellikle düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalmaktadırlar (Bayraklı, 2007). Bu durum, hedef ülkenin emek piyasası üzerinde belirgin etkiler yaratır; göçmenlerin iş gücü piyasasındaki konumları, çalışma tutumları, cinsiyet ve eğitim düzeyleri ülke ekonomisini önemli ölçüde etkilemektedir. Zorunlu göç yaşayan insanlar ise genellikle yeni ve tanımadıkları bir kültürel ortamla karşılaşır ve bu durum çeşitli sıkıntılara yol açmaktadır. Kent yaşamı, göçmenlerin bazıları için travmatik sonuçlar doğurabilir ve bu durum, hayal kırıklıklarıyla sonuçlanarak geri dönmelerine neden olabilir. Göçmenler, yeni yerlerde hayatta kalabilmek için benzer kesimlerle dayanışma içinde olmak zorundadırlar ancak bu durum, yerleşik topluma göre daha yüksek risk alma eğilimlerine ve yenilikçi bir yapı içinde aktif olmalarına yol açabilmektedir (Tatlıdil, 2002).

Göçlerin sebep-sonuç ilişkisi bağlamında sınıflandırılması ise iç-dış, gönüllü-zorunlu, kısıtlı-sürekli gibi faktörlere dayanmaktadır. İç göç, aynı ülke sınırları içinde yapılan göç hareketlerini ifade ederken; dış göç ülkeler arasındaki göçleri kapsamaktadır. Gönüllü göç, bireylerin veya ailelerin kendi istekleriyle gerçekleştirdiği göçleri belirtirken; zorunlu göç ise çeşitli baskılar veya tehditler nedeniyle yapılan göçleri tanımlamaktadır. Kısıtlı göç, belirli koşullara veya süreye bağlı geçici göçleri ifade ederken; sürekli göç ise kalıcı yerleşim değişikliklerini içermektedir. İlkel göçler, avcılık ve toplayıcılık dönemlerindeki insanların beslenme ve barınma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gerçekleştirdikleri göçlerdir. Zorunlu göçler ise siyasi, dini, hukuki, ekonomik faktörlerin yanı sıra doğal afetler sonucu yapılan göçleri ifade eder. Serbest göçler terimi

genellikle insanların kendi iradeleriyle ülke içinde gerçekleştirdikleri gleri tanımak için kullanılmaktadır. Kitlesel gler ise çeşitli sebeplerle büyük nüfus hareketlerinin toplu bir şekilde gerçekleştiği durumları ifade etmektedir (ağlar, 2015).

1.1.1. Gn Sebepleri

G olgusu, en basit haliyle bir yerden başka bir yere taşınıp yaşamını bu yeni topraklarda sürdürmeyi ifade etmektedir. Ancak bu süreç, yalnızca fiziksel bir yer değiştirmeden ibaret değildir; aynı zamanda toplumu bu eylemi gerçekleştirmeye iten sosyokültürel, ekonomik ve siyasi motivasyonlar içerir. Gn ihtiva ettiği bu unsurlar hem g edeni hem de g alan toplumu derinden etkilemektedir.

Siyasi nedenlerle göç, insanların yaşamlarını tehdit eden faktörler veya düşünce ve ideoloji farklılıklarının hoş karşılanmadığı, yasaklandığı durumlar nedeniyle gerçekleşmektedir. Bu g türü, genellikle ülke içi çatışmalar, uluslararası savaşlar, terör eylemleri gibi insan hayatını doğrudan tehdit eden durumlardan kaynaklanmaktadır. Siyasi baskı, zulüm ve insan hakları ihlalleri, bireylerin güvenli ve istikrarlı bir yaşam arayışıyla g etmelerine neden olmaktadır (Oral ve etinkaya, 2017, s. 4). Örneğin, Suriye’deki iç savaşın yarattığı yıkımdan kaçan milyonlar, özellikle Türkiye olmak üzere evre ülkelere göç etmiştir. Suriye’deki çatışmalar ve savaş koşulları, sivillerin güvenliğini tehlikeye atmış ve kitlesel göç hareketlerine neden olmuştur. Mülteciler, hayatta kalma ve daha güvenli yaşam koşulları arayışıyla komşu ülkelere sığınmıştır (Kaypak ve Bimay, 2016). Bir başka örnek ise, siyasal ve ideolojik açıdan İran hkmetiyle ters düşen birçok İranlının, zellikle Kanada ve Avrupa ülkelerine g etmesidir. İran’da ifade özgürlüğünün kısıtlanması, muhaliflere yönelik baskılar ve insan hakları ihlalleri, birçok insanın güvenli ve zgr bir yaşam sürmek amacıyla ülkeyi terk etmesine yol açmaktadır (Birdişli ve Gören, 2018). Bu rnekler, siyasi nedenlerle gn nasıl gerçekleştiğini ve bu glerin bireyler ve toplumlar üzerindeki etkilerini göstermektedir. Siyasi baskı ve çatışmalar, insanları güvenliklerini ve özgürlüklerini korumak amacıyla ülkelerini terk etmeye zorlayabilir. Bu tür gler, genellikle zorunlu ve acil durumlar nedeniyle gerçekleşir ve g edenlerin yeni yerleşim yerlerinde çeşitli entegrasyon süreçlerinden geçmelerini gerektirmektedir (Oral ve etinkaya, 2017).

Dini nedenlerle g, bireylerin veya toplulukların inanç farklılıklarının hoş görülmediği bölgelerden, inançlarını daha özgürce yaşayabilecekleri yerlere taşınmasını içermektedir (Kayalar ve Yıldız, 2017). Örneğin, Hindistan’daki Müslüman azınlıklar

veya Myanmar'daki Rohingya Müslümanları, bu ülkelerin hükümetleri ve egemen kültürleri tarafından uğradıkları baskıdan kaçmak için başka ülkelere göç etmektedirler. Sosyal nedenlere dayanan göç ise daha iyi yaşam koşulları, eğitim imkanları ve iş fırsatlarına erişim amacıyla yapılan göçleri kapsamaktadır. İnsanlar, daha iyi eğitim imkanlarının olduğu, sağlık hizmetlerinin daha gelişmiş olduğu veya sosyal güvenlik sistemlerinin daha iyi işlediği yerlere göç etmeyi tercih etmektedirler (Çakan, 2018). Kültürel nedenlerle yapılan göçler ise geleneksel uygulamalar nedeniyle gerçekleşmekte; örneğin, başlık parası veya kan davası gibi kültürel baskılar, bireylerin ve ailelerin daha güvenli ve özgür bir yaşam sürebilecekleri bölgelere göç etmelerine neden olabilmektedir. Bu faktörler, bireylerin ve toplumların yaşamlarını iyileştirmek ve daha güvenli, özgür bir ortamda yaşayabilmek için yer değiştirmelerine yol açmaktadır (Ateş, 2018).

Ekonomik nedenlerle göç, yaşanan yerdeki yoksulluk, açlık, ekonomik gerilemeler, yüksek enflasyon, düşük gelir-yüksek gider gibi mali sıkıntılar ve daha yüksek maaş beklentisi gibi nedenlerle gerçekleşmektedir. Bu tür göçler, bireylerin ve ailelerin daha iyi yaşam koşulları arayışıyla yer değiştirmesine yol açmaktadır (Günay vd., 2017, s. 43). Örneğin, 1960'larda Türkiye'den Almanya'ya yapılan işçi göçleri, ekonomik nedenlerle yapılan göçlerin tipik bir örneğidir. O dönemde, Türkiye'deki ekonomik zorluklar ve işsizlik, birçok insanı Almanya'ya daha iyi iş fırsatları ve daha yüksek maaş beklentisiyle göç etmeye teşvik etmiştir. Almanya, iş gücü açığını kapatmak için Türk işçileri kabul ederken, Türk işçiler de daha iyi yaşam koşulları ve ekonomik fırsatlar elde etmek amacıyla bu göçü gerçekleştirmiştir (Sirkeci vd., 2012). Bu örnek, ekonomik nedenlerle göçün bireyler ve toplumlar üzerindeki etkilerini ve bu göçlerin ekonomik kalkınma ve yaşam kalitesini artırma potansiyelini göstermektedir. Ekonomik motivasyonlarla yapılan göçler, genellikle daha iyi bir gelecek arayışıyla gerçekleşir ve göç edenlerin yeni yerleşim yerlerinde ekonomik entegrasyon süreçlerinden geçmelerini gerektirmektedir (Yılmaz, 2023).

Savaş, doğal afetler (deprem, sel, volkanik patlamalar, erozyon, çölleşme, kuraklık), sürgün ve zorla göç ettirme gibi nedenlerle meydana gelen göçler “zorunlu göç” olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’de 1999 yılında meydana gelen Marmara depreminde yaklaşık 50 bin kişi hayatını kaybetmiş ve bu olay birçok kişinin göç etmek ve ailelerinden ayrılmak zorunda kalmasına neden olmuştur (Şen, 2014).

Gönüllü göç durumunda, bireylerin göç etmeye karar vermelerinin ana dürtüsü, daha iyi yaşam koşulları beklentisidir. Bulundukları ülkede iş bulamayan veya ekonomik ve sosyal memnuniyetsizlik, fırsat eşitsizliği gibi nedenlerle başka ülkelerde iş bulmak amacıyla veya yaşadıkları ülkede çalışmak için göç eden bireylerin göçü, işçi göçü olarak tanımlanmaktadır. 1960'lı yıllardan itibaren, Türkiye'den Almanya'ya ve diğer Avrupa ülkeleri de dahil olmak üzere gelişmiş ülkelere işçi göçü yaşanmıştır. Türkiye, 1961-1967 yılları arasında Batı Avrupa ülkelerine işçi göndermek için (iş gücü talebinin en yüksek olduğu dönemlerde) diğer ülkelerle ikili anlaşmalar yapmıştır. İnsanlık tarihi boyunca, toplumlar bazen savaş, sürgün, felaketler nedeniyle zorunlu olarak göç etmişler veya daha iyi yaşam koşulları elde etme umuduyla gönüllü olarak göç etmişlerdir. Bu göçmenler, gittikleri yerlerin kültürlerinden etkilenmiş ve kendi kültürlerini göç ettikleri yerlere taşıyarak maddi ve manevi kültürler arasında etkileşimlere yol açmışlardır. Sanayileşme hareketi ile birlikte Batı'da iş gücü açıkları ortaya çıkmış ve bu, kölelik ve sözleşmeli işçilik sonrası dünya savaşlarının bir sonucu olarak planlı göçe dönüştürülmüştür. II. Dünya Savaşı sonrasındaki ekonomik göçten farklı olarak, yeni dönemin göçü, genellikle devletlerin dağılması veya kurulmasıyla meydana gelen düzensizliklerin bir sonucu olarak ortaya çıkan bir mülteci sorunudur (Yılmaz, 2014).

I. Dünya Savaşı sonrası, Osmanlı ve Habsburg devletlerinin dağılmasıyla Ortadoğu ve Güney Avrupa'da, etnik toplulukların sınırlarına uymayan yeni devletler kurulmuştur. Diğer yandan, homojen bir ulus yaratma çabası içinde, Yunan, Polonyalı, Yahudi, Macar, Bulgar, Sırp ve Türklerden oluşan yeni göçmen kitleleri oluşmuştur. Aynı dönemde, Rus devriminden ve Nazizmden kaçan Yahudiler de bu kitlelere eklenmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında, Asya, Ortadoğu ve Afrika'da sömürgelerin tasfiyesi ile kurulan birçok bağımsız ancak sorunlu devlette ortaya çıkan etnik çatışmalar, yeni göçlere neden olmuştur. Bu göçlerle birlikte, Bangladeş örneğinde olduğu gibi yeni devletler kurulmuştur. Kısacası, bazı durumlarda göçmenler yeni bir devlet yaratmış, diğer durumlarda ise yeni devletler yeni göçmen grupları oluşturmuştur (Abadan-Unat, 2002, s. 32-33).

Dünyanın farklı bölgelerinde yaşanan ekonomik, sosyo-kültürel veya politik krizler, Batı'nın yaşlanan nüfusu, bu toplumların insanların bazı işleri yapmak istememesi gibi nedenler sonucunda ortaya çıkan iş gücü açıkları, bu yöndeki göçü artırmaktadır. 1980'lerle birlikte Batılı ülkeler, iş gücü açıklarının kapandığını belirterek,

göç hareketlerine büyük kısıtlamalar getirmiş ve bunu neredeyse imkansız hale getirmiştir. Özellikle sınır geçiş aşamasındaki kaçak göçün, alınacak güvenlik önlemleriyle önlenebileceği yönünde genel bir görüş vardır. Amerika Birleşik Devletleri örneğinde olduğu gibi, göçün önlenmesi için sınır geçişlerinin zorlaştırılması, birçok göçmenin zor koşullarda kalmasına veya göç sırasında ölmesine neden olmaktadır. Bu çok riskli ve zor göç sürecinde, göçmenler bazen insan tacirlerinin kötü muamelesine ve istismarına maruz kalmakta bazen de coğrafi koşullara yenik düşerek hayatlarını kaybetmektedirler.

1.1.2. Göç Türleri

1.1.2.1. Düzenli Göç

Düzenli göç, ailevi sebeplerle, eğitim veya iş amacıyla kısa süreli izinlerle ülkeye giriş yapmayı kapsadığı gibi, resmi kanallarla uzun süreli yaşamak için ülkeye gelen göçmenleri de içermektedir. Bu kapsamda, göçmenler belirli bir amaç doğrultusunda ülkeye gelirken, yasal prosedürlere uyarak ve gerekli izinleri alarak giriş yaparlar. Düzenli göç hem bireylerin hem de ülkelerin ihtiyaçlarına göre şekillenen, kontrol edilen ve düzenlenen bir süreçtir (Gürsoy, 2019). Uluslararası Göç Örgütü'nün düzenli göç tanımı, 6458 Sayılı Göç Kanunu'ndaki tanımla oldukça benzerdir. Buna göre, düzenli göç, tanınan yasal kanallar kullanılarak gerçekleşen göç olarak ifade edilir. Bu tanım, insanların menşei ülkelerinden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahatini, transit geçişini ve girişini düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak yeni bir ikamet yerine gitmelerini içerir. Bu şekilde, göçmenlerin yasal prosedürlere uygun olarak hareket etmeleri ve ikamet yerlerini değiştirmeleri teşvik edilmektedir (IOM, 2011).

1.1.2.2. Düzensiz Göç

Düzensiz göç, göçmenlerin yasal giriş yollarını kullanmadan, gerekli izin ve belgeler olmadan ülkeye giriş yapmaları durumunu ifade eder. Düzensiz göç, çeşitli sebeplerle yasal prosedürlere uyulmaksızın gerçekleştirilen göç hareketlerini içerir ve bu durum hem göçmenler hem de göç alan ülkeler için çeşitli zorluklar ve sorunlar doğurabilir (Akan, 2022). Uluslararası Göç Örgütü'ne göre düzensiz göç kavramı, gönderen ülke, transit ülke ve alıcı ülke açısından değişiklik gösterebileceği için genel kabul görmüş açık bir tanıma sahip değildir. Ancak genel olarak düzensiz göç, gönderen, transit ve alıcı ülkelerin resmi düzenlemelerine uymayan göç hareketlerini ifade eder. Bu

tanım, göçmenlerin yasal prosedürlere aykırı olarak sınırları geçmelerini veya ikamet yerlerini değiştirmelerini kapsamaktadır (IOM, 2011).

1.1.2.3. Karma Göç

2000 yılında Van Hear tarafından tanımlanan "karma göç," Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) Uluslararası Koruma Konusunda Küresel İstişareleri sırasında gündeme gelmiştir. Bu kavram, ekonomik fırsat arayan göçmenler ile uluslararası korumaya ihtiyaç duyan mültecilerin aynı göç hareketlerinde bir araya geldiği durumları ifade etmektedir (Akan, 2022).

UNHCR, Batılı ülkelerin sığınma sistemlerinin ekonomik amaçlarla göç eden bireyler tarafından istismar edilme endişesine vurgu yaparak, karma göç hareketlerinin özellikle uluslararası koruma sistemlerinde nasıl bir krize yol açtığını tartışmıştır. Bu bağlamda, karma göç, sadece sığınmacıları değil, ekonomik göçmenler, insan kaçakçılığı mağdurları, refakatsiz çocuklar gibi çeşitli hassas grupları da içermektedir (Sharpe, 2018).

Karma göç, göç hareketlerinin karmaşıklığını ve göçmenlerin farklı yasal statülerini dikkate alır. Farklı göçmen gruplarının aynı rotalarda yer değiştirmesi, bu süreçteki yasal düzenlemelerin ve uluslararası koruma sistemlerinin daha esnek ve kapsamlı hale getirilmesini zorunlu kılmaktadır. UNHCR'ye göre, bu hareketler hem ulusal hem de uluslararası düzeyde farklı politikaların ve yaklaşımların geliştirilmesini gerektirmektedir.

1.2. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa İlişkin Kavramlar

1.2.1. Yabancı

Yabancı terimi, Türkiye'de yaşayan vatansızlar, ikincil koruma altında olanlar, geçici korumadan yararlananlar, mülteciler, şartlı mülteciler ve göçmenler için kullanılabilir. Türkiye'deki Suriyeliler, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına sahip olmadıkları için yabancı olarak adlandırılabilir. Ancak, bu tanımlama Türkiye'de yaşayan ve Türk vatandaşı olmayan tüm grupları kapsadığı için Suriyelileri yalnızca yabancı olarak nitelendirmek yetersiz kalabilir. Türkiye'deki Suriyelilerin Suriye vatandaşlıkları sürdüğünden, vatansız olarak kabul edilmezler ve Suriye vatandaşlıklarının sağladığı yabancılik haklarıyla Türkiye'deki yabancı öğrencilere yönelik lise son sınıfta yapılan Yabancı Öğrenci Sınavı'na katılabilirler (Fansa, 2021).

1.2.2. Göçmen

Göçmen, genellikle ekonomik sebeplerle ya da bulunduğu sosyal çevreden memnuniyetsizlik nedeniyle kendi ülkesini isteyerek terk eden ve başka bir ülkeye yasal veya yasa dışı yollarla giderek orada yaşamaya başlayan kişidir. Ekonomik refah sağlamak veya daha iyi sosyal şartlarda yaşamak amacıyla ülkelerinden ayrılan kişilere ekonomik göçmen denir. Ekonomik göçmenler, mülteci statüsünden faydalanamazlar. Yabancı statüsünde ilgili başvuruları yaparak sığınma talep edebilirler; fakat bu taleplerin kabulü, göç ve mültecilikle ilgili düzenlemelere göre o ülkenin iç hukukuna bağlıdır (Ziya, 2012).

Özkalp'e (1995) göre, göçmenleri özelliklerine göre grup göçü ve bireysel/aile göçü olarak iki temel kategoride sınıflandırmak mümkündür. Grup göçü, genellikle ilkel dönemlerde gözlemlenen ve kabile yaşam modeliyle ilişkilendirilen, bir bölgeden diğerine toplu halde gerçekleşen göç hareketlerini ifade etmektedir. Bireysel veya aile göçü ise, az gelişmiş veya gelişmemiş bölgelerden daha gelişmiş bölgelere birey veya aile düzeyinde gerçekleşen göçleri içermektedir. Göçmenler farklı kategorilerde yer alabilirler. Örneğin, öğrenci göçmenler eğitim amaçlı göç edenlerken, emekli göçmenler emeklilik dönemlerinde yaşam standartlarını iyileştirmek için göç edebilirler. Kadın ve erkek göçmenler cinsiyet temelli olarak sınıflandırılabilirken, transit göçmenler belirli bir süre için geçici olarak bir ülkeye yerleşenlerdir. Mülteci göçmenler, uluslararası koruma talebinde bulunan ve zulüm veya tehlike nedeniyle vatanlarını terk eden kişileri ifade ederken, kaçak göçmenler yasal prosedürleri takip etmeden göç edenlerdir. Yüksek vasıflı göçmenler ise genellikle belirli bir uzmanlık veya beceriye sahip olarak iş veya eğitim amaçlı göç edenlerdir (Erdoğan, 2021).

Göçmenler, bulundukları ülkelerin vatandaşlık haklarından yararlanarak koruma altında bulunmaktadır. Göç, genellikle bireylerin kendi iradeleri, arzuları ve istekleri doğrultusunda gerçekleşmektedir. Birçoğu zorunlu göç olmasına rağmen, bazı göçler ise bireylerin isteğiyle gerçekleşen isteğe bağlı göç olarak sınıflandırılmaktadır (Görgün, 2017). Ülkeler, göçmen politikalarına bağlı olarak kendi topraklarına başvuran göçmenlerin başvurularını kabul edebilir veya reddedebilir. Bu bağlamda, ülkelerin genellikle uluslararası hukukun insan haklarıyla ilgili temel yükümlülüklerinden dolayı sorumlu tutuldukları belirtilmelidir. Ancak, geçici göçmen işçiler, sürekli oturma izni olanlar, mülteciler, sığınmacılar ve turistler gibi farklı göçmen grupları arasında ayrım

yapılmaktadır. Geçici göçmen işçiler genellikle belirli bir süre için çalışmak amacıyla ülkeye giren ve belirli koşullar altında bulunan kişilerdir. Sürekli oturma izni olanlar ise uzun süreli veya kalıcı olarak bir ülkede ikamet etme hakkına sahip olan kişilerdir. Mülteciler ve sığınmacılar, uluslararası koruma talebinde bulunan ve zulüm veya tehlike nedeniyle ülkelerini terk eden kişileri ifade ederken, yabancı turistler ise kısa süreli ziyaretler için bir ülkeye giren kişilerdir (İçduygu vd., 2014).

1.2.3. Mülteci

Mültecilik ile göçmenlik arasında çeşitli farklar bulunmaktadır. Bu farklar, sebep, amaç, vasıta gibi unsurlar etrafında şekillenir. Sebep açısından bakıldığında, mülteciler mal varlıklarını geride bırakarak, korku ve yaşam haklarına yönelik tehditler nedeniyle güvenli bir ülkeye sığınırken; göçmenler ekonomik anlamda daha iyi bir yaşam sürmek amacıyla göç ederler. Amaç açısından, mülteciler korku, baskı ve zorlayıcı nedenler neticesinde zorunlu olarak ülkelerinden ayrılırken; göçmenler daha iyi yaşam koşulları arayışıyla gönüllü olarak göç etmektedirler (Ziya, 2012, s. 322-233).

Cenevre Sözleşmesi'ne göre, bir kişinin mülteci olarak kabul edilebilmesi için belirli kriterler bulunmaktadır. İlk olarak, kişinin vatanında siyasi düşünce, din, milliyet, tabiiyet veya belirli bir toplumsal grup üyeliği sebebiyle zulme maruz kalacağına dair makul bir korkuya sahip olması gerekmektedir. Bu korku, kişinin güvenliğinin tehdit altında olduğunu ve uluslararası koruma talebinde bulunma ihtiyacını doğrulamaktadır. İkinci olarak, kişinin vatanının sınırları dışında bulunması gerekmektedir (Erdoğan, 2021). Yani mülteci statüsü başvurusu yapan kişi, kendi ülkesinin dışında bir yerde ikamet etmelidir. Üçüncü olarak, kişinin vatanına geri dönmekten korkması veya geri dönmesinin güvenli olmadığını düşünmesi gerekmektedir. Bu durum, kişinin vatansızlık veya geri dönüş korkusu yaşadığını göstermektedir. Son olarak, mülteci statüsü için başvuran kişinin, bu statüyü sağlayabilecek bir ülkeye sığınma talebinde bulunması gerekmektedir. Yani coğrafi olarak mülteci statüsüne uygun bir ülkede bulunması ve bu ülkeye uluslararası koruma talebinde bulunması önemlidir. Bu kriterler, bir kişinin uluslararası koruma talebinin değerlendirilmesinde temel ölçütler olarak kabul edilmektedir. Bir kişi bu kriterleri sağlıyorsa ve başvurduğu ülke veya uluslararası kuruluş tarafından mülteci statüsü verilirse, uluslararası koruma haklarından yararlanabilir. Bu haklar, güvenlik, barınma, eğitim, sağlık hizmetleri gibi temel insan haklarını içerir ve mültecinin insan onuruna uygun bir şekilde yaşamasını sağlamaktadır (Buz, 2008).

Mültecilik, uluslararası hukuk çerçevesinde tanımlanmış ve belirli koşulları sağlayan bireylerin, kendi ülkelerinde yaşadıkları zulüm veya korku sebepleriyle başka bir ülkeye sığınma taleplerini ifade etmektedir (Savar ve Kedikli, 2019). Bir kişinin mülteci olarak kabul edilmesi için, öncelikle gitmek istediği ülkeye iltica başvurusunda bulunması gerekmektedir. İltica başvurusu, kişinin vatanında siyasi görüş, din, ırk, milliyet veya belirli bir sosyal grubun üyesi olması sebebiyle zulme maruz kalma korkusunu dile getirdiği resmi bir başvurudur. Başvurduğu ülke veya uluslararası kuruluşlar, bu başvuruyu değerlendirirken kişinin belirttiği zulüm iddialarını, vatanının sınırları dışında bulunma durumunu ve geri dönme korkusunu titizlikle incelemektedirler. Mülteci statüsü, başvurunun sonucunda verilir ve kişiye uluslararası koruma hakları tanınmaktadır. Bu haklar arasında güvenlik, barınma, eğitim, sağlık hizmetleri gibi temel insan hakları bulunmaktadır (Eren ve Çakran, 2017). Bu statüyü alan bireyler, uluslararası koruma rejimi altında uzun vadeli olarak korunurlar ve başka bir ülkeden sınır dışı edilmemekle güvence altına alınırlar. Bu süreç, mültecilerin yaşadıkları zulme karşı korunmalarını sağlamak amacıyla uluslararası toplumun belirlediği standartlara dayanır ve insan haklarına saygıyı esas almaktadır. Dolayısıyla, mültecilik statüsü, kişilerin insan onuruna yakışır bir şekilde yaşama hakkını koruma altına alırken, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına da katkı sağlamaktadır (Taştan, 2021).

1.2.4. Şartlı Mülteci

Türkiye'nin Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 62. maddesi, Avrupa dışındaki ülkelere gelen kişilere şartlı mülteci statüsü tanır. Bu statüde olan kişilerin, üçüncü bir ülkeye yerleştirilme sürecine kadar Türkiye'de kalmalarına izin verilir. Bu düzenleme, özellikle güvenlik ve insani ihtiyaçların karşılanmasına yönelik bir geçici koruma sağlamayı amaçlamaktadır. Başvuru süreci ve değerlendirmeler ise Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir (YUKK, 2013).

Türkiye'deki Suriyeliler genellikle şartlı mülteci statüsünde değil, "geçici koruma" statüsünde değerlendirilir. Şartlı mültecilik statüsü, Avrupa dışındaki ülkelere gelen bireyler için uygulanırken, Suriyeliler için geçici koruma sağlanmaktadır. Bu statü, toplu halde gelenlerin ihtiyaçlarını karşılamak ve temel haklarına erişimini sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Suriyeliler, uluslararası koruma başvurusunda bulunamamakta ve farklı bir yasal çerçeve içinde değerlendirilmektedir (Fansa, 2021).

1.2.5. Uluslararası Koruma

Uluslararası koruma statüsü, bir ülkeden kaçmak zorunda kalan ve o ülkeye geri dönemeyecek durumda olan bireylere verilen bir hukuki koruma statüsüdür. Bu statü, uluslararası hukuk ve ilgili ülkenin yasaları çerçevesinde tanınır. Türkiye’de bu statü, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na göre düzenlenmiştir. Uluslararası koruma statüsü alan kişilere, savaş, zulüm, siyasi veya dini baskılar gibi nedenlerle ülkelerinden kaçtıkları ve geri dönemeyecekleri kabul edilir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), bu kişilerin yaptığı uluslararası koruma başvurusunu değerlendirir ve uygun görülmesi durumunda bu statüyü verir. Bu statü altında olan bireylere geçici koruma veya sığınma statüsü verilebilir, bu statülerin şartları ve süreleri değişiklik gösterebilir. Uluslararası koruma statüsü, başvuru sahibine Türkiye’de geçici ikamet hakkı sağlar ve temel insan haklarına erişimlerini güvence altına alır. Bu statü, kişinin güvenlik ve insanî ihtiyaçlarının karşılanması için önemli bir koruma sağlamaktadır (Mülteci Hakları Merkezi, 2017).

1.2.6. Sığınmacı

Sığınmacı terimi, genellikle uluslararası koruma talebinde bulunmuş ancak bu talebi sonuçlanmamış olduğu kişileri ifade etmek için kullanılmaktadır. Başvurdukları ülke veya uluslararası kuruluşlar tarafından mülteci statüsü verilip verilmeyeceği henüz belirlenmemiş olan kişiler sığınmacı olarak adlandırılmaktadır. Bu süreçte olan kişiler, sığınma arayanlar olarak da tanımlanabilir, çünkü uluslararası koruma talepleri değerlendirilirken geçici bir statüde koruma altında olabilirler (Şişman ve Balun, 2020).

Sığınmacı kavramı, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Protokolü tarafından tanımlanmış uluslararası hukuki bir statüdür. Bu sözleşme, savaş, iç savaş, zulüm, ciddi insan hakları ihlalleri gibi sebeplerden dolayı vatanını terk etmek zorunda kalan ve bu sebeplerle başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan bireylerin korunmasını sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Cenevre Sözleşmesi’ne göre, bir sığınmacı, doğrudan devletin zulmünden veya devletin kontrolü altındaki grupların zulmünden kaçan ve bu nedenle vatanından ayrılmak zorunda kalan kişidir (IOM, 2011). Bu kişilere uluslararası koruma sağlanması gerektiği kabul edilmiştir. Sığınmacılar, kendi ülkelerinde devletin veya grupların zulmünden kaçtıkları için ülkelerindeki güvencesizlikten dolayı uluslararası koruma talep etmektedirler. Sığınmacı statüsü, sığınmacıların yaşam ve insan haklarının korunması, eğitim, sağlık hizmetlerine erişim

gibi temel haklarının güvence altına alınmasını amaçlamaktadır. Bu statü, uluslararası toplumun sığınmacılara yönelik sorumluluklarını ve haklarını belirlemektedir.

Sığınmacıların başvurusu kabul edilirse ve mülteci statüsü verilirse, bu durumda uluslararası koruma sağlanmış olur ve kişiler mülteci olarak kabul edilmektedirler. Mülteci statüsü aldıklarında, başvurdıkları ülke veya uluslararası kuruluşlar tarafından belirli haklardan yararlanma ve uzun vadeli koruma sağlanması söz konusu olabilir. Sığınmacıların başvurusu reddedilirse duruma göre bulundukları ülkeden ayrılmaları istenebilir. Sığınma talepleri reddedilen kişilere yönelik olarak, ülkelerin yasal süreçleri çerçevesinde sınır dışı edilme veya geri gönderme işlemleri uygulanabilir. Bu süreçlerde uluslararası hukukun ve insan hakları standartlarının gözetilmesi önem taşımaktadır (Çiçekli, 2007).

1.2.7. İkincil Koruma

İkincil koruma, mülteci veya şartlı mülteci olarak kabul edilmeyen, ancak menşe veya ikamet ülkesine geri döndüğünde (İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2023);

- a) Ölüm cezasına çarptırılma veya infaz edilme riski taşıyan,
- b) İşkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak olan,
- c) Uluslararası veya ülke genelinde silahlı çatışmalar sırasında, ayırım yapılmadan uygulanan şiddet eylemleri nedeniyle ciddi tehdit altında olan ve bu tehditlerden dolayı ülkesinin korumasından faydalanamayan veya faydalanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişilere, statü belirleme süreci sonucunda verilen statüdür.

1.2.8. Vatansız Kişi

Vatansız kişi, herhangi bir devletin vatandaşı olmayan ve bu nedenle yabancı olarak kabul edilen kişidir (YUKK, 2013, s. 3).

1.2.9. Geçici Koruma

Geçici Koruma Statüsü, Türkiye’de Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 91. maddesine göre düzenlenmiştir. Bu statü, kitlesel olarak Türkiye’ye sığınan ve bireysel olarak uluslararası koruma talebinde bulunamayan yabancıların korunmasını sağlamak için geliştirilmiş bir önlemdir. Geçici Koruma Statüsü içeriği şu unsurlardan oluşmaktadır (Nurdoğan ve Öztürk, 2018):

- Ülke Topraklarına Serbest Kabul: Türkiye’ye sığınan kişilere geçici koruma sağlanır ve ülke topraklarına serbest olarak kabul edilirler.
- Geri Gönderilmeme İlkesi: Geçici koruma statüsünde olan kişiler, sığınma sağlandığı sürece ülkelerine geri gönderilmezler. Bu durum, kişilerin güvenliğini ve korumasını sağlamak amacıyla uygulanır.
- Temel İhtiyaçların Karşılanması: Geçici koruma altındaki kişilere barınma, gıda, sağlık hizmetleri gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması sağlanır.

Bu statü, özellikle Suriyeliler gibi büyük gruplar halinde gelen kişiler için geçerlidir ve onların acil koruma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Türkiye tarafından uygulanmaktadır (Çiçekli, 2013).

1.3. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Mevzuatı

1.3.1. Uluslararası Mevzuat

1.3.1.1. 1951 Cenevre Sözleşmesi

Göç etme eğilimi insan doğasında bulunan bir olgudur ve farklı nedenlerle gerçekleşebilir. Gönüllü olarak yapılan yer değiştirme işlemi genellikle “göç” olarak adlandırılırken, zorunlu veya acil durumlarda yapılan yer değiştirme işlemi ise “iltica” olarak tanımlanır. İltica eden kişiye ise genellikle “mülteci” denmektedir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında dünya genelinde yaşanan hak ihlalleri ve çatışmalar, büyük göç hareketlerine neden olmuştur. Bu göçlerin düzenlenmesi ve mültecilere hukuki koruma sağlanması amacıyla atılan ilk adım, 1951 Cenevre Sözleşmesi’dir. Bu sözleşme, mültecilik kavramını tanımlayan birinci maddesi ile mültecilerin haklarını ve korunmalarını düzenlemiştir. Cenevre Sözleşmesi, mültecilerin korunması ve haklarının güvence altına alınması için uluslararası düzeyde kabul görmüş bir hukuki çerçeve sunmaktadır (Türkoğlu, 2011). Bu sözleşme, mültecilerin uluslararası koruma ihtiyacını tanımlar ve devletlere mülteci haklarını koruma yükümlülüğü getirmektedir.

“1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu

önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs mültecidir”.

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nin mülteci tanımı ve kapsamı, imzacı devletler arasında zaman içinde eleştirilere neden olmuştur. Sözleşme, mülteci statüsü verilmesi için belirli kriterler öngörmüş ancak bu kriterlerin kapsamı eleştirilmiştir. Özellikle, sözleşmenin imzalanmasından önceki olayları kapsam dışında bırakması tepki çekmiştir. Sözleşme, mülteci olarak kabul edilebilmek için başvuran kişinin belirli tarihler arasında yaşanan olaylardan etkilenmiş olmasını şart koşmuştur. Başlangıçta, sadece 1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olayları kapsayacak şekilde tasarlanmıştır. Daha sonra ise, “1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar” ifadesiyle genişletilmiştir. Ancak bu tanımlar, mülteciliğin kapsamını daralttığı ve çeşitli grupların koruma taleplerini dışarıda bıraktığı eleştirilerine yol açmıştır. Eleştirilerin odak noktası, sözleşmenin sınırlı tarih aralıklarını ve coğrafi kısıtlamalarını içermesiyle ilgilidir. Bu durum, sözleşmenin ilk yıllarında mülteci statüsüne sahip olma hakkını daha sınırlı gruplara tanıdığı şeklinde yorumlanmıştır. Ancak, zamanla uluslararası toplum, mülteci tanımının genişletilmesi ve mülteci haklarının güçlendirilmesi yönünde adımlar atmış ve bu konuda daha kapsayıcı yaklaşımlar benimsemiştir (Sariteke vd., 2018).

1.3.1.2. 1967 Protokolü

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Protokol, uluslararası düzeyde mültecilerin haklarını ve statülerini belirlemek için önemli bir hukuki çerçeve oluşturur. İlk olarak, 1951 Cenevre Sözleşmesi, mültecilerin statüsünü belirlemede belirli tarih ve coğrafi sınırlamaları içermektedir. Bu sınırlamalar, sığınma talebinde bulunan kişilerin hangi zaman aralığında ve hangi coğrafi bölgelerde yaşanan olaylardan etkilendiklerini belirleme amacı taşımaktaydı (Bozbeyoğlu, 2015).

1967 tarihli Protokol, 1951 Sözleşmesi’nin coğrafi ve tarihsel sınırlamalarını kaldırarak önemli bir adım atmıştır. Bu protokol ile “mülteci” tanımı genişletilmiş ve sığınma taleplerinin değerlendirilmesinde daha esnek bir yaklaşım benimsenmiştir. Özellikle, Sözleşme’nin 1. maddesindeki tarih ve coğrafi sınırlamaları içeren ifadeler protokolden çıkarılmıştır. Bu sayede, mülteci statüsüne başvuran herkes, uluslararası koruma talepleri doğrultusunda değerlendirilebilir hale gelmiştir. 1967 Protokolü, mültecilik kavramının evrensel ve zaman aşan bir hukuki çerçeveye oturtulmasını

sağlamıştır. Bu sayede, mültecilerin korunması ve haklarının güçlendirilmesi konusunda daha ileri adımlar atılabilmiştir. Bu protokol, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin güncellenmesine ve uluslararası toplumun değişen ihtiyaçlarına cevap verilmesine olanak tanımıştır (Karadal, 2021).

1.3.2. Ulusal Mevzuat

1.3.2.1. Geçici Koruma Yönetmeliği

Geçici Koruma Yönetmeliği, 22 Ekim 2014 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. maddesi çerçevesinde Türkiye'ye gelen veya sınırları geçen acil ve geçici koruma ihtiyacı bulunan yabancıları kapsamaktadır. Yönetmeliğin amacı, bu kişilere geçici koruma sağlanmasıyla ilgili usul ve esasları belirlemek, Türkiye'ye kabullerinden çıkışlarına kadar olan süreçleri düzenlemek ve bu süreçlerde ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasında iş birliği sağlamaktır. Bu çerçevede, yönetmelik Türkiye'de geçici koruma statüsü altında bulunan kişilerin hak ve yükümlülüklerini belirlemekte, sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızdan geçen kitlesel hareketlerle ilgili tedbirleri düzenlemekte ve uluslararası koruma taleplerinin bireysel olarak değerlendirilmediği durumlarda uygulama alanı bulmaktadır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

Geçici Koruma Yönetmeliği, Türkiye'nin acil ve geçici koruma ihtiyacı olan yabancılara yönelik politikalarını düzenleyen önemli bir belgedir. Yönetmelikte yer alan başlıca maddeler ve Türkiye'nin izlediği politika ve işleyiş şu şekilde özetlenebilir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014):

- Geçici korumadan yararlanabilecek kişiler: Türkiye'ye kitlesel olarak gelen veya sınırları geçen ve uluslararası koruma talepleri bireysel olarak değerlendirilemeyen yabancılar bu kapsamda değerlendirilir.
- Geçici koruma kararına ilişkin hükümler: Yönetmelik, geçici koruma statüsünün nasıl verileceğini ve hangi koşullarda geçerli olacağını belirler.
- Geçici koruma kapsamındaki işlemler: Bu kişilere yönelik Türkiye'de yapılacak işlemleri düzenler, süreci tanımlar ve yönlendirir.

- Geçici korunanlara sağlanacak hizmetler: Eğitim, sağlık hizmetleri, çalışma izni, sosyal hizmetler ve tercümanlık gibi temel hizmetlerin sağlanması konularında düzenlemeler içerir.
- Geçici koruma kapsamına alınan kişilerin sorumlulukları: Yönetmelik, geçici korunanların Türkiye’de uyacakları kuralları ve yükümlülükleri belirler.
- Geçici barınma merkezlerinin yönetimi: Geçici barınma merkezlerinin sevk, yönetim ve işletim hizmetlerini düzenler.
- Gönüllü geri dönüş ve üçüncü ülkeye çıkma işlemleri: Geçici koruma altındaki kişilerin gönüllü olarak ülkelerine dönüş veya üçüncü ülkelere yerleşme süreçlerini düzenler.
- Sivil toplum ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği: Geçici koruma sürecinde sivil toplum örgütleri ile ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasında iş birliğini teşvik eder.

Bu maddeler Türkiye’nin geçici koruma politikalarını ve bu kapsamda yabancılara yönelik sağlanan hizmetlerin düzenlenmesini sağlayarak, uluslararası koruma talepleri için bir çerçeve oluşturmaktadır (Topal, 2015).

Geçici Koruma Yönetmeliği, farklı ülkelerde ve uluslararası düzeyde yerinden edilmiş kişilere acil ve geçici koruma sağlamak için kullanılan bir mekanizma olarak öne çıkar. Bu yönetmelikler, özellikle ani ve kitlesel sığınma akımlarıyla başa çıkmak için hızlı ve etkili bir çözüm sunmayı amaçlar. Türkiye gibi ülkeler, bu tür yönetmeliklerle sığınmacıların temel yaşam haklarını korumayı hedefler. AB Konseyi’nin geçmişte aldığı kararlar da benzer bir koruma sağlama amacını taşır. 1996 yılında alınan yük paylaşımı ve acil durum prosedürü kararı, yerinden edilmiş kişilere geçici olarak koruma sağlanması için AB Antlaşması temelinde bir çerçeve oluşturmuştur. Ancak, bu tür geçici koruma önlemleri eleştiriye de maruz kalmıştır. Bazı eleştiriler, bu korumanın devletlerin yükümlülüğünü sınırladığını ve bireylerin isteklerini göz ardı edebileceğini vurgulamaktadır. Cenevre Sözleşmesi ise mültecilerin temel yaşam haklarını sağlaması ve koruması açısından temel bir mevzuattır. Ancak, Cenevre Sözleşmesi kitlesel ve ani göç akımları için yeterli olmayabilir. Bu noktada, geçici koruma yönetmelikleri Cenevre Sözleşmesi’nin eksiklerini tamamlayabilir ve büyük göç akımlarıyla başa çıkmak için daha hızlı ve esnek çözümler sunabilir. Türkiye, özellikle 2011’den itibaren büyük ölçekli Suriyeli akını karşısında geçici koruma mekanizmaları oluşturarak önemli bir rol

üstlenmiştir. Bu çerçevede Türkiye, uluslararası düzeyde Suriyelilerin temel haklarını koruma konusunda büyük bir yükümlülük üstlenmiş ve bu konuda liderlik yapmıştır (Fansa, 2021).

1.4. Sosyal Uyum

“Sosyal uyum” terimi, Latince “cohaerere” kelimesinden türemiştir, bu kelime “bir arada tutmak” veya “birlikte olmak” anlamına gelir (Grimalda ve Tanzler, 2018). Genel olarak bu kavram, topluluk içindeki paylaşılan duygu ve dayanışmayı vurgular. Sosyal uyum, özellikle Durkheim’in çalışmalarıyla başlayarak sosyoloji araştırmalarında yaygın bir şekilde kullanılmış ve incelenmiştir. Ancak, Fransız sosyolog Le Bon’un 1897 yılında yayımlanan “The Crowd: A Study of the Popular Mind” adlı çalışması, sosyal uyum çalışmalarının ilk başvuru kaynağı olarak kabul edilebilir (Fonseca vd., 2018). 1990’larda ise sosyal uyum, küreselleşme, ekonomik eşitsizlik ve göç nedeniyle bir fenomen haline gelmiştir. Sosyal uyum, bir toplumun sağlığının diğer ölçümlerinden farklı olarak, bireyler, gruplar ve kuruluşlar gibi çeşitli toplumsal birimler arasındaki bağlantısı olarak tanımlanabilir.

Le Bon’un Kitle Psikolojisi ve Bulaşma Kuramı’na göre (1896), toplum üyeleri arasında birlik veya “bütün” oluşturulmasında sosyal uyum önceliklendirilmelidir. Le Bon’un bireyin bilinçaltı kimikleşmesi hakkındaki fikirlerini destekler şekilde, Freud 1921 yılında sosyal uyumu “aynı özelliklere sahip olan diğerlerine duygusal bir bağlılık sağlayan ve yoğun duygusal hislere yol açan bireyin diğerleriyle kimikleşmesi” olarak tanımlamıştır (Fonseca vd., 2018). Durkheim (1984), sosyal uyum kavramını her bireyin bilincinin ortak bir tipe uygunluğu olarak açıklamıştır. Friedkin (2004) tarafından belirtildiği gibi bu, grup üyeliği, davranışları ve bireylerin tüm sosyal süreçlerini kapsayan bütüncül bir yapı olarak tanımlanabilir. En önemlisi, birliktelik, üyelerin grup içinde kalma arzusunun veya çabasının bir sonucudur (Cheong vd., 2007).

Tarihsel süreç boyunca yaşanan ve hâlâ yaşanmakta olan savaşlar, sorunlar ve çatışmalar, insanların kitleler halinde ülkelerini terk etmelerine yol açmıştır. Yapılan araştırmalar, bu zorunlu göçlerin insanlar üzerinde psikolojik, ekonomik, barınma ve iletişim gibi birçok alanda büyük zorluklar yarattığını göstermektedir (Esentaş ve vd., 2020, s. 35). Göç eden insanlar, yeni yaşam koşullarına uyum sağlama sürecinde de önemli zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Özellikle sosyal uyum süreci, göçmenlerin en büyük mücadelelerinden biridir. Yeni bir ülkeye veya kültüre entegre olmak, dil bilmeme

veya kültürel farklılıklar gibi nedenlerle karmaşık ve zaman alıcı bir süreç olabilir. Göçmenler, bu süreçte kendilerini yeni toplumsal normlara adapte etmek zorunda kalırken, aynı zamanda kendi kültürel kimliklerini koruma ve yeni yaşadıkları topluma katkı sağlama çabası içindedirler (Akan, 2022).

Sosyal uyum, “toplumun refahı için gerekli olan ortak değerler ve ortak amaçlar etrafında bir araya gelme derecesi ve toplumsal bağlar ile kurumların bu değer ve amaçları destekleme yeteneği” olarak tanımlanmaktadır (Fonseca vd., 2019, s. 233). Sosyal uyum, sosyal kapsayıcılık, eşit fırsatlar ve tüm vatandaşların ekonomik ve sosyal hayata tam katılımını sağlamaktadır. Başka bir deyişle sosyal uyum, toplumun farklı kesimleri arasında ilişkilerin ve karşılıklı bağlılığın kalitesi olarak ifade edilmektedir (Durkheim, 2020).

Sosyal uyumdan doğan bir ahlaki topluluk, karşılıklı güvene dayalı olarak ortaya çıkmıştır (Larsen, 2014). İnsanların sosyal varlıklar olduğu için, Helliwell ve Wong’a (2011) göre güven, herhangi bir sosyal ortam için temel bir bileşendir. Taraflar arasında güven inşa edilemezse, hiçbir sosyal bağ oluşmaz. Güven oluşturabilmek için ya geçmiş deneyimler ya da uzun süreli sosyal etkileşim gereklidir. Farklı kültürel ve sosyal bağlamlarda, sosyal etkileşim uzun bir süre boyunca gerçekleştirilmelidir (Alesina ve Ferrara, 2002). Dolayısıyla, sağlıklı bir “uzlaş” süreci oluşturmak, sosyal uyum tanımlamalarındaki ana fikir veya amaç olarak görülmektedir (Bruhn, 2009). Genel olarak, sosyal uyum beş farklı alandan oluşmaktadır (Forrest ve Kearns, 2001):

1. Ortak Değerler ve Vatandaşlık Kültürü: Bu alan, bir toplumun ortak amaçlarını, hedeflerini ve ahlaki prensiplerini içerir. Vatandaşların paylaştığı temel değerler ve bu değerlerin üzerine inşa edildiği kültürel normlar bu alana dahildir.
2. Sosyal Düzen ve Sosyal Kontrol: Bu alanda, toplum içinde hoşgörü, anlayış ve etkili gayri resmi sosyal kontrol mekanizmaları önemlidir. Sosyal düzenin korunması ve bireyler arası uyumun sağlanması için sosyal normlar ve kuralların etkin işleyişi gereklidir.
3. Sosyal Dayanışma: Bu alan, bireyler arasında dayanışma ve iş birliğini kapsar. Toplumun sosyal ve ekonomik olarak uyumlu bir şekilde gelişebilmesi için sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi önemlidir.

4. Sosyal Ağlar: Yüksek düzeyde sosyal etkileşim ve ilişkiler ağı oluşturmak, bireylerin topluma entegrasyonunu ve sosyal bağlarını güçlendirir. Sosyal ağlar, insanların kaynaklara ulaşmalarını kolaylaştırır ve toplumsal katılımı artırır.
5. Yer Bağlılığı ve Kimlik: Bu alan, bireylerin yaşadıkları yerlere ve bu yerlerin kimliğine duydukları güçlü bağlılığı ifade eder. Yer bağlılığı, kişilerin yerel topluma duygusal bağlılığını artırarak sosyal uyumu destekler

1.4.1. Uyum (Bütünleşme)

Uyum kavramı, özellikle kitlesel göçler sonucu farklı toplumsal grupların bir arada yaşamalarını sağlamak için önemli bir rol oynar. Entegrasyon veya sosyal uyum gibi terimler Türkçe’de genellikle “uyum” veya “sosyal uyum” olarak kullanılmaktadır. Ancak entegrasyon kavramı, bazı eleştirilere maruz kalarak asimilasyonu teşvik edebileceği gerekçesiyle tartışmalı hale gelmiştir. Bu nedenle, Türkiye gibi bazı ülkeler farklı kavramları tercih etme eğilimindedir (Hartmann, 2016). Türkiye örneğinde, resmi söylemlerde “uyum” kavramı ön plandadır ve entegrasyon yerine tercih edilmektedir. “Uyum” kavramı, göçmenlerin kendi kültürel kimliklerini koruyarak yeni topluma entegre olmalarını ve bu süreçte toplumsal uyumun sağlanmasını vurgular. Bunun yanı sıra, “harmonizasyon” veya “adaptasyon” gibi terimler de kullanılarak, farklı kültürel grupların birlikte yaşamalarının ve karşılıklı uyumun sağlanmasının önemi vurgulanmaktadır. Bu kavramsal farklılıklar, göçmenlerin ve yerel toplumların bir arada barış içinde yaşamalarını destekleyen politika ve programların geliştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Toplumsal uyum süreci, kültürel çeşitliliğin zenginliğini korurken, aynı zamanda toplumsal huzurun ve dayanışmanın güçlendirilmesine katkı sağlayabilir (Erdoğan, 2020).

Bütünleşme, insanların birbirleriyle etkileşimleri sonucunda ortaya çıkan ve bireylerin sosyal alana ait oldukları durumu ifade etmektedir. Bu süreç, kültürel, sosyal ve ekonomik anlamda farklı toplulukların bir arada yaşamasını ve karşılıklı etkileşimini içermektedir. Bütünleşme soyut bir kavram olarak ele alındığında, farklı unsurların veya bireylerin bir araya gelerek büyük bir yapı oluşturması olarak tanımlanmaktadır. Bu süreç, genellikle çeşitli bireylerin veya grupların ortak amaçlar doğrultusunda birleşmesi veya bir araya gelmesiyle gerçekleşmektedir. Bütünleşme, bir toplumun veya organizasyonun parçalarının birlikte çalışarak veya yaşayarak bir bütün oluşturması şeklinde de değerlendirilebilmektedir. Örneğin, bir toplum içinde farklı kültürel grupların,

dil gruplarının veya sosyo-ekonomik kesimlerin bir araya gelerek ortak bir yaşam alanı oluşturmaları bütünleşme sürecinin bir örneğidir. Bu süreç, karşılıklı etkileşim, uyum ve işbirliği sayesinde gerçekleşir. Bütünleşme, toplumsal yapının çeşitli unsurlarının bir araya gelerek ortak değerler etrafında birleşmesi ve birlikte hareket etmesi olarak da tanımlanabilir (Rudiger ve Spencer, 2003).

Uyum kavramı, genellikle bir ülkede görece yeni olan ve kökleri birkaç kuşak geriye uzanan insanların, geldikleri topluma kaynaşma süreci olarak ifade edilmektedir. Bütünleşmiş bir toplumun tanımı ise, bireylerin farklılıkları olumsuz bir şekilde değil, kendilerini diğerleriyle bir bütün olarak gördükleri durumu ifade etmektedir (Saggar ve vd., 2012). Göç olgusuyla birlikte ele alındığında ise bütünleşme, başlangıçta geçici bir süreç olan misafirlikten kalıcı bir duruma doğru ilerlemeyi ifade eder. Türkiye kökenli yurttaşlar üzerinden Avrupa’da uyum kavramının gündeme gelmesi, bu kavramın içermesi ve farklı derecelerde dahil olma süreçlerini ifade ettiği şeklinde tanımlanmaktadır (Aykut, 2024). Bu bağlamda, uyum kavramı geniş bir perspektifte “içerme” ve “farklılaşmış içerme” kavramlarıyla ilişkilendirilerek kullanılmakta, bireylerin topluma entegrasyonu ve dahil olma süreçlerini anlatmaktadır. Bu süreçler, kültürel, sosyal ve ekonomik açıdan toplumun bir parçası haline gelmeyi ve toplumsal uyumu güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Alan yazında bütünleşme konusunda genellikle üç temel yaklaşım öne çıkmaktadır. Bu yaklaşımlar (Aykut, 2024):

- **Asimilasyon Yaklaşımı:** Bu yaklaşım, göçmenlerin veya farklı kültürel grupların, var olan toplumun kültürel normlarına ve değerlerine tamamen entegre olmalarını teşvik etmektedir. Asimilasyon, göçmenlerin kendi kültürel kimliklerini büyük ölçüde kaybetmeleri ve yeni toplumun homojen bir parçası haline gelmeleri anlamına gelmektedir. Bu süreçte, göçmenlerin dil, giyim tarzı, geleneksel pratikler gibi unsurları genellikle var olan toplumun kabul ettiği normlara uydurmaları beklenmektedir.
- **Çokkültürcü Yaklaşım:** Çokkültürcü yaklaşım, göçmenlerin ve farklı kültürel grupların kendi kimliklerini koruyabilecekleri ve aynı zamanda toplum içinde eşit ve saygın bir şekilde var olabilecekleri bir yaklaşımı savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre, kültürel çeşitlilik zenginlik olarak kabul edilir ve toplumun tüm bireyleri kendi kültürel özelliklerini ifade edebilmektedir. Çokkültürcü politikalar, kültürel farklılıkları destekleyerek toplumsal uyumu sağlamayı hedeflemektedir.

- Entegrasyon Yaklaşımı: Entegrasyon, göçmenlerin ve farklı kültürel grupların kendi kültürel kimliklerini korurken, aynı zamanda yeni toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamına aktif bir şekilde katılmalarını teşvik etmektedir. Bu yaklaşım, göçmenlerin dil öğrenimi, eğitim, iş bulma gibi süreçlerde desteklenmesini ve toplumsal hayata entegre olmalarını sağlamayı amaçlamaktadır.

Uyum, değişime açık olma ve yeni koşullara adapte olma yeteneğini ifade etmektedir. Bu kavram, değişen durumlara karşı esneklik gösterme ve bu değişimlerle başa çıkabilme kabiliyetini vurgulamaktadır. Başka bir deyişle, uyum sağlamak, değişim sürecine ayak uydurmak ve yeni şartlar altında etkin bir şekilde hareket edebilme yetisini anlatmaktadır (Karaeminoğulları vd., 2009). Sosyokültürel uyum kavramı, çoğu zaman kültürleşmenin bir aşaması olan asimilasyonla karıştırılmaktadır, ancak bu yanlıştır. Sosyokültürel uyum süreci, izlenecek sosyal politikalara bağlı olarak iki şekilde gerçekleşebilir. İlk aşama, asimilasyon adı verilen süreçtir. Göç bağlamında ele alındığında, asimilasyon sürecinde göçmenlerin kendi kültürlerini bırakıp, baskın toplumun kültürüne uyum sağlamaları beklenir. Bu yaklaşım hem kültürlerarası iletişim hem de insan hakları açısından adil değildir. İkinci tür uyum ise entegrasyon olarak adlandırılır. Bu süreçte, azınlık durumundaki göçmenlerin kültürlerinin korunarak baskın kültüre dahil edilmeleri sağlanmaktadır. Aslında, seçilen kültürleşme yöntemi sosyokültürel uyumu belirlemektedir. Yapılan araştırmalara göre, azınlıkların entegrasyonu tercih ettikleri durumlarda uyumun çok daha kolay gerçekleştiği görülmüştür. Baskın kültür de kendi dilinin ve geleneklerinin öğrenildiği bu kültürleşme biçiminden daha memnun kalmaktadır. Buna karşılık, asimilasyon ve ayrışmanın benimsendiği durumlarda uyum orta düzeydedir. Marjinalleşme durumunda ise sosyokültürel uyum seviyesi en düşük düzeydedir (Saygın ve Hasta, 2018, s. 312-313). Bunların yanı sıra, çokkültürlü uyum anlayışı, toplumun her kesiminin eşit şekilde sosyal hayata katılmasını, birbirlerinin kültürlerini karşılıklı olarak tanıma ve yaşatma sürecini ifade eder. Bu çalışmada sosyokültürel uyum, çokkültürlü anlayışın egemen olduğu bir uyum modelini ifade etmektedir.

Bireyleri ve toplumu sosyokültürel uyuma yönlendiren beş aşama bulunmaktadır (Kağnıcı, 2017).

1. Temas

İlk aşama, iki veya daha fazla kültür arasında bir temasın gerçekleşmesidir. Bu temas genellikle göç, seyahat, eğitim veya ticaret gibi nedenlerle ortaya çıkmaktadır. Temas, farklı kültürlerin birbirleriyle etkileşime geçmesi ve ilk izlenimlerin oluşması açısından kritik bir aşamadır.

2. Algılama ve Değerlendirme

Temas sonrasında, kültürlerarası iletişim sırasında yaşanan deneyimler algılanır, gözden geçirilir ve kendi kültürel normlar ve değerler bağlamında değerlendirilmektedir. Bu aşamada, bireyler farklı kültürel pratikleri, davranışları ve iletişim tarzlarını gözlemler ve anlamaya çalışmaktadır.

3. Anlam Yükleme ve Başa Çıkma Yöntemleri

Bu değerlendirmeler sonucunda, bireyler yaşadıkları deneyimlere anlam yükler ve bu yeni durumlarla başa çıkmak için çeşitli yöntemler geliştirir. Farklı kültürel bağlamlarda karşılaşılan durumlar, bireylerin kendi başa çıkma stratejilerini geliştirmelerini gerektirmektedir. Bu aşama, bireylerin yeni deneyimleri nasıl yorumladıkları ve bu durumlarla nasıl başa çıktıkları açısından önemlidir.

4. Stres ve Tepkiler

Bu yeni deneyimlere karşı ortaya çıkan stres faktörleri ve tepkiler bu aşamada tespit edilmektedir. Kültürel farklılıkların getirdiği belirsizlikler ve uyum süreçleri, bireylerde stres yaratabilir. Bireyin yaşadığı deneyimlere yüklediği anlam, bu stresin düzeyini ve bireyin bu strese verdiği tepkileri belirlemektedir.

5. Sosyokültürel Uyum

Son aşamada, birbirini tanıyan, farklılıklara karşı yeni başa çıkma yöntemleri geliştiren ve iletişim kaygısıyla başa çıkmayı öğrenen göçmen ve ev sahibi toplum arasında sosyokültürel uyum başlamaktadır. Bu aşamada, kültürel farklılıklar birer çatışma kaynağı olmaktan çıkar ve karşılıklı anlayış ve saygıya dayalı bir uyum sağlanmaktadır. Bireyler ve toplumlar, farklı kültürel kimlikleri içselleştirerek, çok kültürlü bir toplumsal yapı oluşturmaktadır.

Göç, insanların doğal yaşam alanlarından bir hedefe, genellikle kendi ülke sınırlarının dışına yerleşmek amacıyla yaptıkları hareket olarak tanımlanabilir ve gönüllü ya da zorunlu olabilir. Göçün sonuçları genellikle önceden belirlenmemiş olup, göçmenin yer

değiştirme niyetini caydıran çeşitli belirsizlik aşamaları nedeniyle belirsizlik taşır. Göç tartışmalarının mevcut durumu, akademik, insani, kalkınma ve hükümet aktörlerini göçü farklı bir bakış açısıyla ele almaya zorlamaktadır çünkü göç retoriği değişmektedir. Göçmenler, köken ülkelerine veya barındıkları ülkeye kalkınmanın birer ajanı olarak görülmek yerine genellikle olumsuz bir bakış açısıyla değerlendirilmektedir. Göçmenler genellikle yerel halk tarafından kabul edilme zorluklarıyla karşı karşıyadır, bu da toplumsal entegrasyon, uyumlu yaşam, ticaret, kültürel uygulamalar, dini inançlar, dil bariyerleri, tarım uygulamaları, ekonomik faaliyetler, sosyal entegrasyon, göçebe hayvancılık gibi konularda zorluklara yol açar. Sonuç olarak, yerel halk ile göçmenler arasındaki çatışmalar genellikle toplumsal uyumu bozar ve toplumsal çöküşün diğer biçimlerine neden olabilir (Adhiambo ve Adesubomi, 2018).

Bu bağlamda, sanayileşmiş toplumlar boyunca ulusal hükümetler, yeni gelenlerin ev sahibi topluma entegrasyonunu amaçlayan geniş bir politika yelpazesi benimsemiştir (Favell, 2001). Çalışmalar göçmenlerin topluma entegrasyonunu etkileyen politikaların etkilerini göstermiştir (Fennema ve Tillie, 2004). Bununla birlikte, göçmen entegrasyon politikalarının yerli nüfusa yönelik olmasa da daha geniş topluma yayılan etkilere sahip olabileceği beklenmektedir (Weldon, 2006).

1.4.2. Sosyal Uyumu Açıklayan Kuramlar

1.4.2.1. Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı

Sosyal bilişsel öğrenme kuramı, Albert Bandura tarafından geliştirilmiş önemli bir teoridir. Bu kurama göre, bireyler çevrelerindeki insanlarla etkileşim halinde oldukları sürece öğrenmektedirler (Bandura, 2006). Öğrenme sürecinde gözlemlene ve model alma büyük bir rol oynamaktadır. Bireyler, çevrelerindeki diğer insanların davranışlarını dikkatle izler ve bu davranışları taklit ederek yeni bilgi ve beceriler kazanırlar. Özellikle çocuklar, rol modellerinden aldıkları örnekleri hatırlayarak ve taklit ederek sosyal becerilerini geliştirmektedirler. Bu süreç, bireylerin çevreleriyle uyumlu bir şekilde davranmalarını sağlamaktadır. Örneğin, bir çocuk bir yetişkinin sosyal etkileşimde nasıl davrandığını gözlemleyerek, bu davranışları tekrar ederek kendi etkileşim becerilerini geliştirebilmektedir. Bu şekilde, sosyal bilişsel öğrenme kuramı, bireylerin çevreleriyle etkileşimlerini nasıl şekillendirdiğini ve öğrendikleri davranışların nasıl kodlandığını açıklamaktadır. Bu kuram, eğitim ve psikoloji alanlarında önemli bir temel teşkil eder. Özellikle eğitimde, öğrencilerin öğretmenlerini, akranlarını ve diğer yetişkinleri model

olarak öğrenme süreçlerini nasıl iyileştirebileceklerini anlamak için kullanılmaktadır. Aynı zamanda, bu kuram, sosyal etkileşimlerin bireylerin kişisel gelişimine nasıl katkı sağladığını anlamamıza yardımcı olmaktadır (Varol, 2014).

Bandura'nın sosyal bilişsel öğrenme kuramı, bireylerin çevrelerinden etkileşim yoluyla öğrenme süreçlerini açıklar. Bu kurama göre, gözlem yoluyla öğrenme dört temel süreçten oluşur. İlk olarak, dikkat etme sürecinde bireyler, model alacakları davranışları doğru şekilde algılamak için dikkatlerini vermelidir. Bu süreç, bireyin ilgi, gereksinim ve amaçları gibi faktörlere bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Hatırda tutma sürecinde ise, gözlem yoluyla edinilen bilgiler sözel hafızaya dönüştürülerek bellekte saklanmaktadır (Figen ve Mete, 2009). Bu süreç, öğrenilen davranışların gelecekteki uygulamaları için önemli bir adımdır ve bilişsel süreçlerin etkin bir şekilde kullanılmasını gerektirmektedir. Güdülenme sürecinde Bandura (2006) pekiştirmenin rolünü vurgulamaktadır. Gözleyenler, modelin pekiştirilen davranışını sergilediklerinde aynı pekiştirmeyle karşılaşacakları beklentisini geliştirmektedirler. Bu süreç, öğrenilen davranışın performansa dönüşümünde önemli bir tetikleyici görevi üstlenmektedir. Son olarak, davranış oluşturma sürecinde bireyler, dikkatle izledikleri ve hatırladıkları davranışları gerçek hayatta uygulamaya geçirirler. Bu süreç, öz-yeterlilik duygusunun güçlenmesiyle desteklenir ve bireyin öğrenilenleri etkili bir şekilde kullanabilmesini sağlamaktadır. Bandura'nın kuramı, bireylerin çevreleriyle etkileşim içinde öğrenme süreçlerini anlamamıza ve bu süreçlerin nasıl şekillendiğini açıklamamıza yardımcı olmaktadır (Şahin ve Özerdoğan, 2014).

Bu kuram, bireylerin çevrelerinden etkileşim yoluyla öğrenme süreçlerini açıklar. Bu kurama göre, bireyler gözlem yaparak ve diğer kişilerle etkileşim kurarak uygun davranışlar sergileyebilirler (Bayrakçı, 2007). Bu öğrenme süreci, sosyal uyum kavramıyla doğrudan ilişkilidir çünkü toplumla uyum içinde yaşama, öğrenilen davranışların sosyal kabul görmesi ve toplumun normlarına uygun olması gerekliliğiyle ilişkilidir. Sosyal uyum, bireylerin toplum içindeki rol ve ilişkilerini uyumlu bir şekilde sürdürebilme yeteneği olarak tanımlanabilir. Bandura'nın kuramı, bireylerin gözlem ve etkileşim yoluyla toplumun normlarına uygun davranışları öğrendiğini ve bu şekilde sosyal uyumun sağlandığını öne sürmektedir. Dolayısıyla, sosyal bilişsel öğrenme kuramı, bireylerin toplumsal çevreleriyle etkileşimlerini nasıl düzenlediklerini ve bu

etkileşimlerin sosyal uyum açısından önemini anlamamıza yardımcı olmaktadır (Tatlıoğlu, 2021).

Sosyal bilişsel öğrenme kuramı, Albert Bandura tarafından geliştirilmiş olup, bireylerin sosyal çevrelerindeki davranışları gözlemleyerek ve taklit ederek öğrendiklerini savunur. Bu kuram, gözlem yoluyla öğrenme (modelleme), karşılıklı belirleyicilik ve öz-etkinlik gibi temel kavramlar üzerine kuruludur.

Gözlem Yoluyla Öğrenme (Modelleme): Bandura'nın (1977) çalışmalarında belirtildiği gibi, bireyler başkalarının davranışlarını gözlemleyerek ve bu davranışları taklit ederek öğrenirler. Mischel ve Shoda (1995), bu süreçte bilişsel ve duygusal faktörlerin rolünü vurgulamışlardır.

Karşılıklı Belirleyicilik: Karşılıklı belirleyicilik, bireyin davranışları, kişisel faktörler ve çevresel etkiler arasındaki karşılıklı etkileşimi ifade eder. Bandura (1986), bu kavramı sosyal bilişsel kuramın merkezine yerleştirmiştir.

Öz-Etkinlik (Self-Efficacy): Öz-etkinlik, bireyin belirli bir görevi yerine getirme konusundaki kendi yeteneklerine olan inancını ifade eder. Bandura (1997), öz-etkinliğin bireylerin motivasyonunu ve davranışlarını nasıl etkilediğini açıklamıştır. Zimmerman ve Schunk (2001), bu kavramın akademik başarı ve sosyal uyum üzerindeki etkilerini tartışmışlardır.

Sosyal kimlik ve öz-kategorizasyon teorileri, bireylerin grup normlarına uyum sağlama süreçlerini anlamak için önemli bir çerçeve sunar (Hogg ve Reid, 2006). Sosyal kimlik teorisi, insanların kendilerini grup üyeleri olarak tanımlayarak ve gruplarıyla ilişkili özellikleri paylaşarak kimliklerini oluşturduklarını vurgulamaktadır. Bu kimlik, bireylerin sosyal ilişkilerde, grup üyeliği duygusunda ve grup normlarına uyum sağlamada nasıl davrandıklarını belirlemektedir (Huddy, 2001). Teorilerin genişlemesi, bireylerin sosyal kimliklerinin ve öz-kategorizasyon süreçlerinin bireysel ve grup düzeyinde nasıl etkiler yarattığını incelemeyi içerir. Grup içindeki bireylerin etkileşimlerinde, grup normlarına uyum sağlama ve grup içindeki rollerini nasıl oynadıkları üzerinde durarak bu süreçleri daha derinlemesine anlamayı sağlamaktadır (Hogg ve Reid, 2006).

1.4.2.2. Psikanalitik Kuram

Freud'un geliştirdiği psikanalitik kuram, insan davranışlarını anlamlandırmak için bilinçdışı süreçlere odaklanmaktadır. Bu kurama göre, insan davranışları, bilinçdışı dürtüler ve iç çatışmalar etrafında şekillenmektedir. Freud'a göre kişilik yapısı, id, ego ve süpereo adlı üç temel bileşenden oluşmaktadır. İd, insanın içgüdülerini ve zevkleri ön planda tutar; hayatta kalma içgüdüünü ve anlık memnuniyeti sağlama arzusunu temsil eder. Ego ise gerçeklik ilkesine göre hareket eder; id'in isteklerini gerçek dünyanın şartlarına göre erteleyip yönetir. Süpereo ise toplumsal ve ahlaki değerleri, sosyal normları ve kişisel vicdanı temsil eder; bireyin içselleştirdiği toplumsal norm ve değerleri yansıtmaktadır (Safran, 2014). Bu üç bileşen, kişinin davranışlarını etkileyen ve kişilik gelişiminde önemli bir rol oynayan unsurlardır. Sağlıklı bir kişilik gelişimi için id, ego ve süpereo arasında denge sağlamak önemlidir. Bu dengeyi kurabilen bireyler hem sosyal hem de kişisel yaşamlarında uyum ve dengeyi sağlama eğilimindedirler (Fofana, 2023).

1.4.2.3. Sosyokültürel Gelişim Kuramı

Sosyokültürel gelişim kuramı, Lev Semyonovich Vygotsky tarafından geliştirilmiştir ve bireyin gelişiminde sosyal çevre, kültür ve dilin önemine odaklanmaktadır. Bu kurama göre, bireyler sadece kendi keşifleriyle değil, aynı zamanda içinde büyüdüğü kültür ve toplumun etkisiyle de gelişmektedirler (Küçük, 2023). Kültür, bireyin düşünme biçimlerini, dil kullanımını, problem çözme yeteneklerini ve sosyal ilişkilerini şekillendirmektedir. Gelişim sürecinde, bireyler yaşamlarının her aşamasında kültürel etkileşimlerden etkilenirler ve bu etkileşimler gelişimlerini şekillendirmektedir. Özellikle belirli bir yaşa geldikten sonra bireyler, kültürel olarak öğrenmeye ve sosyal olarak etkileşimde bulunmaya devam etmektedirler. Bu süreç, bireylerin kültürel kimliklerini inşa etmelerine ve toplumlarıyla bütünleşmelerine olanak tanımaktadır (Vygotsky, 2022).

Toplumdaki değerlerin yaşamın sürdürülmesindeki rolü, sosyal uyumun temelini oluşturur. Toplumsal değerlerin sosyal uyumun sağlanmasında kritik bir etkisi vardır. Kültür ve dil gibi toplumsal değerler, bireylerin topluma entegrasyonunu ve kimliklerini şekillendirmede önemli rol oynarlar. Sezgin ve Yolcu (2016) tarafından yapılan çalışmalar da bu değerlerin sosyal uyum süreçlerinde bazı zorluklar yaratabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda, çevre, kültür ve dil gibi toplumsal değerlerin bireylerin sosyal uyum süreçlerinde kritik bir rol oynadığı ve bu değerlerin, bireylerin topluma

uyum sağlama süreçlerini etkilediği söylenebilir. Bu değerlerin, bireyler arasında ortak anlayışın oluşmasına ve toplumun sağlıklı bir şekilde işlemesine katkıda bulunduğu da açıkça görülmektedir (Karaçizmeli, 2023).

1.4.2.4. Psikososyal Gelişim Kuramı

Erikson'un psikososyal gelişim kuramı, bireylerin yaşamları boyunca geçirdikleri farklı evrelerdeki sosyal ve psikolojik gelişimlerini açıklamaktadır. Erikson'a göre, bireylerin yaşamında önemli dönemler bulunmaktadır ve her dönemde bireylerin karşılaştığı psikososyal krizler gelişimlerini etkilemektedir (Doğan ve Buz, 2022). Her evrede, bireylerin yaşadıkları krizlerin nasıl aşıldığı, onların kişisel ve sosyal gelişimlerini nasıl şekillendirdiğini belirler. Bu krizler, bireyin kimlik arayışı, ilişkileri kurma yeteneği, üretkenlik ve anlam bulma gibi temel konularda karşılaştığı zorluklar olarak açıklanabilir. Erikson'un kuramı, bireylerin yaşam evrelerindeki gelişimlerini anlamak için bu krizlerin nasıl çözüldüğüne odaklanır ve her dönemin, kişinin sonraki yaşamında nasıl bir birey olacağını belirleyici olduğunu vurgulamaktadır (Özgüngör ve Kapıkıran, 2011).

1.5. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyal Uyum Süreci

Sosyal uyum, kültürel çeşitliliğin karışık göç akımlarından kaynaklandığı çağdaş toplumların tüm sosyo-ekonomik zorluklarına bir çare olarak giderek daha fazla sunulmaktadır. Son on yılda sosyal uyum hem bir sosyal model hem de politika hedefi olarak özellikle vurgulanmıştır, "...çok kültürlülükten sosyal uyum gündemine doğru bir geçiş" yaşanmıştır (Gozdecka vd., 2014). 2013 yılından bu yana, Suriyelilerin uzayan çatışmadan kaçarak geldikleri zorla göç bağlamlarında Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Birliği (AB) organları tarafından desteklenen baskın bir paradigma haline gelen sosyal uyum, süregelen bir çatışma ortamında barışçıl ilişkilerin teşvik edilmesi ve mülteciler ile ev sahibi toplumlar arasında diyalogun ve iş birliğinin sağlanması gibi fırsatları içeren bir çerçeve geliştirmiştir (UNDP, 2014). Bu çerçeve içinde, sosyal uyum, "ırksal, ekonomik veya siyasi nedenlerden kaynaklanan gizli çatışmanın yokluğu; güven, karşılıklılık, toplumsal bölünmeleri aşan dernekler ve çatışma yönetimi kurumlarının varlığı gibi güçlü toplumsal bağların varlığı" olarak algılanmaktadır (UNHCR-UNDP, 2015). AB, bölgede özellikle Bölgesel Güven Fonu (2014) aracılığıyla önde gelen bir rol oynamıştır. Bu fon, "Suriyelilerin yanı sıra Ürdün, Lübnan, Türkiye ve Irak gibi komşu ülkelerde aşırı derecede zorlanmış ev sahibi toplulukların ve yönetimlerinin ihtiyaçlarını

karşılamaya yönelik uzun vadeli ekonomik, eğitimsel ve sosyal ihtiyaçlara yanıt vermektedir” (Ozcurumez ve Hoxha, 2020).

Yeni mülteci barındıran ülkelerin temel çıkmazı, entegrasyoncu bir politika söylemi benimsemeden dayanıklı çözümler uygulamaktır. Ortaya çıkan sosyal uyum vizyonu, ülke durumlarına uygulanabilir mülteci entegrasyon politikalarını ve beklenen sonuçları açıkça ortaya koyan standartlaştırılmış bir gösterge çerçevesine sahip değildir. Buradaki zorluk, siyasi alandaki belirsizlik, ekonomik alandaki işsizlik ve zorla yerinden edilmişlere karşı olan antipatinin hâkim olduğu sosyal alanda uygulanan sosyal uyum programlarının etkisini değerlendirmektir. Dahası, sosyal uyum programları genellikle “yoksulluk bölgeleri” olarak adlandırılan, doğal olarak sosyo-ekonomik zorluklarla karşı karşıya olan ve genellikle hazırlıksız yerel yönetim altyapısına sahip alanlarda uygulanmaktadır. Bu kırılgan kentsel bölgelerde, mülteciler sıklıkla bir yük olarak görülür ve fırsat olarak değil, bu da onların kırılganlığına katkıda bulunur. Yerel yönetimlerin ellerinde pek çok araç olmadığından, genellikle mevcut sorunlarla başa çıkmak için uygulanan stratejiler veya pragmatik yanıtlara başvururlar. Bu durum, çeşitliliği ve yeniliği teşvik eden bir durum olarak yorumlanabilir, ancak aynı zamanda ulusal ve yerel yönetim arasında karmaşıklık ve politika ayrışmasına yol açabilir (Ozcurumez ve Hoxha, 2020).

Geçici koruma sağlanan Suriyelilerin sosyal uyum süreci genellikle üç ana başlık altında incelenebilir (Arslan, 2022; Noyan, 2022; Gören, 2019). Entegrasyon, yeni toplumlarına aktif bir şekilde katılımını ve sosyal, ekonomik ve kültürel olarak entegre olmalarını içerir. Bu süreç, yerel topluluklarla etkileşimlerini artırarak toplumsal ve ekonomik hayata katılımlarını teşvik etmektedir (Akat, 2021). Asimilasyon ise yeni topluma tamamen uyum sağlayıp, yerel kültür ve değerleri benimsemelerini ifade etmektedir. Bu yaklaşım, sığınmacıların kendi kültürel kimliklerini terk ederek, yerel toplumun norm ve değerlerine tamamen entegre olmalarını gerektirmektedir (Karluk, 2022). Adaptasyon ise sığınmacıların hem kendi kültürel kimliklerini korurken hem de yeni toplumun normlarına ve değerlerine uyum sağlamalarını ifade etmektedir. Bu süreç, karşılıklı kültürel alışverişe ve yerel toplumla iş birliğine dayanır, böylece hem sığınmacılar hem de yerel topluluklar birbirlerinden öğrenip birlikte büyüyebilirler (Aykaç ve Karakaş, 2022).

1.5.1. Entegrasyon

“Entegrasyon” kelimesi, “integer” olarak bilinen ve “tam” veya “bütün” anlamına gelen Latince bir terimden türetilmiştir (Seyidov, 2021). Bu terim, çeşitliliğini kaybetmeden bir toplumun bütüncül yapısının oluşturulmasını vurgular. Bu bağlamda, ilk sosyal entegrasyon teorisi, Durkheim, Marx ve Spencer gibi teorisyenlerin çalışmalarına dayanır. Marksist analiz, kent-kır, üretim-dolaşım gibi çeşitli ayrımların da dahil olduğu toplumsal iş bölümüne odaklanmıştır (Keyes, 1998). Bu yaklaşım, temel olarak sınıf bilincine dayanmaktadır. Spencer’ın “yararcı” görüşü ise toplum içinde işlevsel entegrasyonu anlamaya yöneliktir, organik benzetim olarak tanımlanır. O, entegrasyon içinde iş birliği ve dayanışma arasındaki karşılıklı ilişkiyi vurgulamıştır. Toplum iş birliğini kolaylaştırdıkça iş birliği de toplumu mümkün kılar. Toplum giderek daha entegre bir sosyal bütün geliştirir (McKinnon, 2010). Bu teorisyenler arasında, Durkheim bireyciliği entegrasyon süreci açısından bir toplumsal düzende sorgulamıştır (Gough ve Olofsson, 1999). Bu doğrultuda, intihar motivasyonları ile sosyal uyum sorunu arasındaki bağlantıyı incelemiştir (Pahl, 1991).

Entegrasyon kavramının gerçekte asimilasyon politikalarının bir türü olarak algılandığı noktası oldukça önemlidir. Özellikle Batılı ülkelerde entegrasyon politikalarının bazen hâkim toplumu dönüştürme eğiliminde olduğu ve belirli kriterlere uymayan grupları dışlamak veya ekonomik olarak düşük seviyede tutmak gibi sonuçlar doğurabildiği belirtilmiştir. Bu durum, entegrasyonun sadece uyum sağlamayı teşvik etmekle kalmayıp, aynı zamanda grupların kültürel kimliklerini koruma veya geliştirme fırsatlarına da açık olması gerektiği şeklinde eleştirilmiştir (Gündoğmuş, 2018). Esser’e (1999) göre entegrasyonun iki temel boyutu vardır: sistem entegrasyonu ve sosyal entegrasyon. Sistem entegrasyonu, göçmenlerin ekonomik sisteme katılımı ve katma değer yaratmalarını içerirken, sosyal entegrasyon ise ev sahibi toplumla kültürel, yapısal, duygusal ve aidiyet düzeylerinde uyum sağlamalarını ifade etmektedir. Bu süreçlerde yaşanan başarılar, göçmenlerin toplumsal kurumlarla etkileşimlerinde belirleyici rol oynamaktadır. Kültürel entegrasyon sürecini inceleyen teorisyenler, göçmenlerin medya ve sivil toplumda görünürlük kazanması, iş dünyasında ortaklıklar kurabilmesi ve siyasal katılım haklarına sahip olmalarının entegrasyonun başarısını sağladığını vurgulamaktadırlar (Gündoğmuş ve Gayıral, 2019).

Köse'ye göre (2018) entegrasyon teorileri, asimilasyon teorilerinin eksikliklerine cevap niteliğinde ortaya çıkmıştır. Asimilasyon, göçmenlerin kendi kültürel kimliklerini tamamen kaybedip, ev sahibi toplumun kültürel normlarına tamamen uymalarını beklerken; entegrasyon, bireylerin kendi kültürel kimliklerini koruyarak, ev sahibi toplumla uyum içinde yaşamalarını teşvik etmektedir. Bu, toplumu birleştirme düşüncesine dayanan daha kapsayıcı bir yaklaşımı temsil etmektedir. Entegrasyon, hem göçmenlerin hem de ev sahibi toplumun karşılıklı olarak birbirlerini tanımaları, anlamaları ve birlikte yaşamaları için gerekli koşulları oluşturmaktadır. Bu süreçte eğitim, iş piyasası, sosyal hizmetler ve sivil toplum kuruluşları gibi birçok aktör rol alır ve katkıda bulunmaktadır (Jansen vd., 2006).

Entegrasyon kavramı, kültürel çeşitliliği koruyarak var olan toplumun yerel kültürü ile birleştirerek yeni bir bütün oluşturmayı hedeflemektedir. Sosyolojik olarak, azınlıkların çoğunluğa uyum sağlama süreci olarak tanımlanırken, teorik açıdan bakıldığında ise bireylerin gruplar arasında etkileşim ve uyum içinde olmalarını sağlamak ve herkesin eşit haklara sahip olduğu bir demokratik toplum oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu süreç, azınlıkların kendi kültürel değerlerini koruyarak gelecek nesillere aktarmalarına olanak tanırken, aynı zamanda toplumun bütünlüğünü ve çeşitliliğini güçlendirmektedir (Yeter, 2018).

Entegrasyon sürecinde hem ev sahibi ülkenin vatandaşlarının hem de yeni gelen göçmenlerin katılımı ve uyumu önem taşımaktadır. Birinci durumda, ev sahibi ülkenin vatandaşlarının yeni gelenleri kabul etme kararı ve bu kararın ardındaki sosyal ve politik destek önemlidir. İkinci durumda ise, yeni gelen göçmenlerin, ev sahibi ülkenin kültürel, sosyal ve ekonomik yapısına uyum sağlama çabası vardır. Bu süreçte her iki tarafın da esnek olması ve değişen koşullara uyum sağlaması gereklidir (Çetin, 2016).

Entegrasyon sürecinde sosyal entegrasyonun sağlanması, göçmenlerin ev sahibi toplumla sosyal olarak uyum içinde olmalarını ve kabul görmelerini kapsamaktadır. Ateş ve Yavuz'un (2017) belirttiği gibi, bu süreç sadece göçmenlerin entegre olma yeteneklerine ve isteklerine bağlı değildir; aynı zamanda kültürel benzerlik veya farklılıkların da etkisi vardır. Göçmenlerin entegrasyona olumlu yaklaşımlarına rağmen, kurumsal ve sosyal engellerin varlığı entegrasyon sürecini zorlaştırabilir veya engelleyebilir. Bu engeller, dil bariyerleri, iş piyasasına erişimdeki zorluklar, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimdeki sınırlamalar gibi çeşitli faktörlerden kaynaklanabilir.

Özellikle, göçmenlerin entegrasyon sürecinde karşılaştıkları bu tür engellerin kaldırılması ve ev sahibi toplumun göçmenleri kabul edici bir tutum sergilemesi önemlidir. Bu, entegrasyonun tam ve başarılı bir şekilde gerçekleşmesini sağlar ve toplumun bütünlüşmesine katkıda bulunmaktadır.

Cheun ve Phillimore (2014), İngiltere’deki araştırmasında, sosyal ağların mültecilerin iş piyasasına erişiminde olumlu bir etkiye sahip olduğunu gösterdi. Diğer araştırmacılar ise mülteci entegrasyonunun temel haklara erişim ve güvenceli yasal statü ile mümkün olduğunu savunmaktadır (Valenta ve Bunar, 2010). Da Lomba (2010), mültecilerin sadece güvenceli yasal statü ile kendilerini güvende hissedebileceklerini ve başarılı entegrasyonun bu şekilde gerçekleşebileceğini vurgulamıştır. Güvenli yasal statü, entegrasyon süreçlerini önemli ölçüde etkileyen bir faktördür. Güvencesiz yasal statüye sahip göçmenler, entegrasyon süreçlerinde daha fazla zorluk yaşamaktadır. Ayrımcı politikalar, sınır güvenliği sorunları, ekonomik eşitsizlikler, izole yaşam koşulları, ırkçılık ve ayrımcılık gibi faktörler, entegrasyon süreçlerine ciddi tehditler oluşturmaktadır. Avrupa’da yapılan araştırmalar, devletlerin mülteci girişini engellemeye yönelik politikalarını ve artan sınır-dışı etme kampanyalarını incelemektedir (Hampshire, 2008). Belirsizlik ve dışlanma gibi zorluklar, mültecilerin yaşamlarını daha da karmaşık hale getirmektedir. Gelişmiş ülkelerde, mültecilerin tanımlanması konusundaki zorluklar ve sınır-dışı etme kampanyalarının artması gözlemlenmektedir (Willen, 2007). Avrupa’da, mülteciler ulus-devlet için bir tehdit olarak algılanmakta ve göç akışlarını kontrol etmeyi amaçlayan yasalar ve politikalar uygulanmaktadır (Penninx vd., 2008).

Uluslararası göç süreci, insanların kendi ülkelerinden başka bir ülkeye taşınma kararı almalarından başlayarak, yeni yerleştikleri ülkede hayatlarını sürdürmeleri ve zamanla orada kök salmaları gibi uzun vadeli bir süreci ifade eder. 1990’lara kadar uluslararası göçü kontrol etmeye yönelik politikalar genellikle göçmenlerin geçici olarak kabul edildiği bir bakış açısıyla şekillenmiş ve entegrasyonu da içermiştir. Ancak, bazı ülkeler için göçmen girişini kontrol etmek, entegrasyon politikalarından daha fazla öncelik taşımıştır (Sole, 2004; Şimşek, 2018).

Türkiye’nin göç politikalarının tarihsel gelişimi, özellikle geçici korum sağlanan Suriyelilere yönelik yaklaşımları, entegrasyon sürecinde temel bir rol oynamaktadır. Türkiye, savaş ve çatışma ortamından kaçan Suriyelilere ev sahipliği yaparak komşu ülkelere sığınmalarını sağlamıştır. Bu süreçte, göç edenlerin yakın coğrafi konumu, aile

bağlarından daha fazla etkili olmuş ve Türkiye gibi komşu ülkelere yönelik tercihlerini belirlemiştir. Mültecilerin yerleşim sürecinde temel haklara erişim sağlanması, entegrasyonun başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için kritik önem taşır. Ager ve Strang (2008), iş piyasası, eğitim, barınma ve sağlık gibi haklara erişimin entegrasyon sürecinin temel koşullarını oluşturduğunu belirtmektedir. Bu haklara ek olarak, mültecilerin sosyal ilişkiler kurdukları diğer mülteciler, kendi toplumları ve göç ettikleri toplumun üyeleriyle olan ilişkileri, dil ve kültürel uyum, güvenli statü ve istikrar ile vatandaşlık hakları da entegrasyon sürecinde önemli rol oynamaktadır. Özellikle iş piyasasına erişim, mültecilerin entegrasyonunda hayati bir rol oynamaktadır. Bloch (2004) ve Symth ile Kum (2010) gibi araştırmacılar, İngiltere ve İskoçya'daki mültecilerin entegrasyon süreçlerinde iş piyasasının önemini vurgulamışlardır.

Türkiye'nin göç politikaları ise zaman içinde çeşitli değişimlere uğramıştır ve bu politikalar, entegrasyon süreçlerinde önemli bir etken olarak mültecilerin haklara erişimi, göç süreci ve sonrasındaki deneyimleri ile birlikte göç alan toplum üyelerinin mültecilere yönelik davranışlarını da içermektedir. Bu bağlamda, entegrasyon kavramı göç alan toplumu da içine alarak, göç kararı alma sürecinden ülkeye dönüş sürecine kadar geniş bir perspektifi kapsayan, çok yönlü bir süreci ifade etmektedir (Şimşek, 2018).

Suriyelilerin misafir olarak görülmesi ve sosyal ile ekonomik süreçlere yeterince dahil edilmemeleri, entegrasyon süreçlerini olumsuz etkileyebilir. Bu durum, göçmenlerin topluma tam olarak entegre olmalarını zorlaştırabilir ve uzun vadeli sosyal uyum sorunlarına yol açabilir. Avrupa ülkelerinde yaşanan entegrasyon sorunları, toplumsal ayrışma, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı gibi sorunların Türkiye'de de ortaya çıkmasını önlemek için önlemler alınması gerekliliğini ortaya koyar. Türkiye gibi göçmen nüfusunun yoğun olduğu ülkelerde, entegrasyon politikalarının göçmenlerin sosyal, ekonomik ve kültürel hayata katılımını teşvik edecek şekilde düzenlenmesi önemlidir. Bu politikaların başarıyla uygulanması hem göçmenlerin hem de ev sahibi toplumun birlikte yaşama kültürünü geliştirmesine ve toplumsal uyumun sağlanmasına katkıda bulunabilir (Çetin, 2016).

Türkiye'de göçmen ve mültecilerle ilgili resmi bir entegrasyon veya uyum politikası bulunmamaktadır. Göçmenlerin ve özellikle Suriyelilerin kabulünde Türk soyu ve kültürüne ait olma kriteri esas alınmaktadır. Bu durum, Türkiye'deki göçmenlerin ve sığınmacıların geçici olarak kabul edildiği ve uzun vadeli entegrasyon için yapısal

politikaların oluşturulmadığını göstermektedir. Son yıllarda Türkiye’de kalan Suriyelilerin sayısı artmış ve bu durum Türkiye’yi kalıcı hale gelmiş sığınmacılarla ilgili bir entegrasyon politikası geliştirme ihtiyacıyla karşı karşıya bırakmıştır. Suriyelilerin kalıcı olarak Türkiye’de yaşamaya başlaması, uzun vadeli entegrasyon çözümlerinin gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu kapsamda, Türkiye’nin sığınmacıların sosyal, ekonomik ve kültürel entegrasyonunu sağlamaya yönelik politikalar geliştirmesi ve uygulaması önem arz etmektedir. Entegrasyon politikaları, sığınmacıların topluma entegre olmalarını ve yerel toplumla uyum içinde yaşamalarını sağlamayı hedefler. Bu politikalar dil öğrenimi, eğitim, iş bulma, sağlık hizmetlerine erişim gibi alanlarda destek sağlamayı ve sosyal entegrasyonu teşvik etmeyi içermektedir. Türkiye’nin bu alandaki mevcut durumu, entegrasyon politikalarının eksikliğini ve geliştirilmesi gerekliliğini göstermektedir (Şimşek, 2018).

Suriyelilerin Türkiye’ye olan büyük göçü, ülkenin göçmen politikalarında önemli değişimlere yol açmıştır. Bu süreç, 2011 yılından itibaren başlayan ve hâlâ devam eden Suriye göçü, Türkiye’nin toplumsal düzen, ekonomi ve diğer alanlarda yeni tartışmaları ve çözüm önerilerini gündeme getirmiştir. Entegrasyon konusunda ilk olarak dikkate alınması gereken unsur, insan haklarına uygun bir şekilde yaşam sağlamaktır. Bu, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde belirtilmiş olan insan onuruna yakışır bir yaşam standardını içermektedir. Bu bağlamda, sığınmacıların temel ihtiyaçlarının karşılanması önemlidir. Barınma, beslenme gibi temel gereksinimlerin karşılanması için kamu ve özel kuruluşlar tarafından projeler üretilmeli, bütçede bu ihtiyaçlar için ödenekler ayrılmalıdır. Sağlık ve eğitim hizmetlerine erişimlerini sağlayacak birimlerin oluşturulması da büyük önem taşımaktadır. Türkiye, Suriyelilerin entegrasyonu için çeşitli adımlar atmış olsa da hâlâ bu süreçte karşılaşılan zorluklar ve ihtiyaçlar vardır. Uzun vadeli ve sürdürülebilir entegrasyon politikalarının geliştirilmesi hem sığınmacıların hem de ev sahibi toplumun birlikte yaşamını kolaylaştırabilir ve toplumsal uyumu güçlendirebilir. Bu süreçte, uluslararası standartlara uygun hareket edilmesi ve sığınmacı haklarının korunması da büyük önem taşımaktadır (Zengin, 2021).

1.5.2. Asimilasyon

Asimilasyon ve entegrasyon kavramları, sosyolojide farklı teorik yaklaşımlarla ele alınmış ve tanımlanmış önemli kavramlardır. İşlevselci sosyoloji, toplumu karmaşık, organik ve belirli soyut değerlerle bütünleşmiş bir yapı olarak görür. Bu bağlamda,

asimilasyon ve entegrasyon kavramları, toplumun üyelerinin başarılı bir şekilde sosyalleşmesini ve işlev görmesini sağlamak için öne sürülen birleştirici kavramlardır. Park ve Burgess gibi sosyologlar, Chicago Okulu'nda göçmenlerin asimilasyon süreçlerini incelemişlerdir. Onlara göre, asimilasyon süreci, göçmenlerin ev sahibi ülkenin ulusal kültürüne entegre olma sürecidir. Bu süreçte, göçmenler ev sahibi toplumun ortak yaşamına katılarak, kültürel ve sosyal olarak bütünleşmektedirler. Park ve Burgess (2017), asimilasyonu, farklı grupların birbirine entegre olup ortak bir kültürel yaşamı paylaşma süreci olarak tanımlamaktadırlar. Berry (1992) ise kültürleşme modeli içinde asimilasyonu dört kültürleşme stratejisinden biri olarak tanımlamaktadır. Asimilasyon stratejisi, yerleşik baskın grupların, azınlık grupları absorbe ederek ve onları kendi kültürel normlarına uyum sağlayarak entegre ettiği süreci ifade etmektedir. Bu süreç, azınlık grupların büyük toplumun baskın kültürüne daha fazla adapte olmalarını ve erimelerini içermektedir.

Asimilasyon, göçmenlerin yeni bir topluma yerleşirken, dominant kültüre uyum sağlama sürecini ifade etmektedir. Bu süreç, göçmenlerin yerli halkla karşılıklı etkileşim ve iletişim yoluyla yeni bir kültür ve tutum kazanmalarını içermektedir. Yani asimilasyon, göçmenlerin kendi kültürel özelliklerini bir ölçüde terk edip, yeni toplumun kültürel normlarına ve değerlerine daha fazla benzeşme sürecidir. Bazı tanımlamalara göre, asimilasyon göçmenlerin yerli halkla farklılıklarını azaltarak veya ortadan kaldırarak, yerli halkla daha fazla benzerlik göstermelerini içermektedir. Bu süreçte, göçmenlerin dil, giyim, davranış ve değerler gibi unsurlarda yerli halka daha fazla uyum sağlaması beklenmektedir. Asimilasyon süreci genellikle dominant kültürün baskın olduğu toplumlarda daha belirgin olarak yaşanır ve göçmenlerin entegrasyonunda önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, asimilasyon süreci tartışmalıdır çünkü bazılarına göre bu süreç, göçmenlerin kendi kültürel kimliklerini kaybetmelerine ve toplumsal eşitsizliklere yol açabilir. Bu nedenle, entegrasyon politikalarının asimilasyon yerine çok kültürlülüğü teşvik edecek şekilde düzenlenmesi, göçmenlerin kültürel çeşitliliğini korumasını ve topluma katılımını sağlamasını destekleyebilir (Bartram vd., 2017).

Favell (2014), asimilasyon kavramını Amerika'daki göçmen toplumu bağlamında ele alır ve bu kavramın genellikle ABD'ye göç edenlerin başarılı bir şekilde yerleşmesi için orta sınıf norm ve davranışlarına benzeme çabası olarak tanımlandığını belirtir. Asimilasyon, göçmenlerin ev sahibi toplumun norm ve davranışlarına uyum sağlaması

sürecinde ortaya çıkan bir kutup olarak görülür. Asimilasyon kavramı, tarihsel olarak bazı olumsuz deneyimlerle ilişkilendirilmiştir. Özellikle 19. ve 20. yüzyıllarda Avrupa’da milliyetçilik ve radikalleşmenin yükselmesiyle, azınlıkların kültürel baskıya maruz kaldığı ve hatta şiddet gördüğü durumlar yaşanmıştır. Örneğin, Nazi Almanyası döneminde Yahudi nüfusa yönelik asimilasyon politikaları bu kötü örneklerden biridir. Bu türden deneyimler, asimilasyonun negatif bir anlam taşımasına yol açmış ve göçmenlerin kendi kültürleri, dilleri ve gelenekleri üzerindeki baskının bir simgesi haline gelmiştir. Dolayısıyla, asimilasyon kavramı ev sahibi topluma uyum sağlama sürecinde göçmenlerin kendi kültürlerini ve kimliklerini koruma ile ev sahibi toplumun normlarına entegre olma arasında bir denge bulma çabası olarak anlaşılmalıdır. Asimilasyonun amacı, göçmenlerin sosyal ve kültürel olarak bütünleşmelerini sağlamak olmalıdır, ancak bu süreçte göçmenlerin kimliklerinin yok edilmesi veya zorla değiştirilmesi gibi negatif etkilerden kaçınılmalıdır.

Göç çalışmalarında, asimilasyon ve entegrasyon/uyum kavramları arasındaki farklar ve zaman zaman gündeme gelen politika tercihleri önemli bir tartışma konusudur. Asimilasyon politikaları, göçmenlerin geldikleri kültürel, sosyal ve ekonomik yapıyı terk ederek, yerleştikleri toplumun normlarına tamamen uyum sağlamalarını öngörür. Bu politikalarda, yeni gelenlerin dil, kültür, değerler ve normlar açısından bulundukları topluma tam anlamıyla asimile olmaları beklenmektedir. Örneğin, dil ve kültürel asimilasyon politikaları, göçmenlerin yerleştikleri ülkenin resmi dilini öğrenmelerini ve bu dilde iletişim kurmalarını teşvik eder. Kültürel olarak ise, göçmenlerin geleneksel değerlerini terk ederek, yerleştikleri toplumun kültürel normlarına uyum sağlamaları beklenir. Günümüzde genellikle entegrasyon veya uyum politikaları daha yaygın olarak tercih edilmektedir. Bu politikalar, göçmenlerin kendi kültürel kimliklerini koruyarak, aynı zamanda yerleştikleri topluma entegre olmalarını ve toplumsal uyum sağlamalarını teşvik eder. Entegrasyon politikaları, göçmenlerin dil öğrenimi, eğitim, iş piyasasına erişim gibi alanlarda desteklenmesini ve katılımlarının artırılmasını hedeflemektedir (Kesgin, 2022).

Türkiye, Suriyelilerle uzun vadeli birlikte yaşama politikası olarak uyumu benimsemektedir. Türkiye’nin söylemleri, entegrasyon kavramı yerine asimilasyon çağrışımları uyandırmayan uyum terimini kullanmayı tercih etmektedir. Ancak, Türkiye’deki uyum politikalarının entegrasyon modelleriyle benzerlik gösterdiği

gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, ülkelerindeki iç savaş ve çatışmalardan kaçarak Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin kısa vadede ülkelerine dönme olasılıklarının düşük olduğu gerçeğiyle hareket edilerek, Türkiye'deki uyum süreci sosyal boyutuyla ele alınmıştır. Türkiye'nin bu politikaları, Suriyelilerin topluma entegre olmasını sağlamak ve onların ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan yaşamlarını sürdürebilmelerini desteklemek amacıyla şekillenmektedir. Uyum sürecinde, Türkiye'nin benimsediği politikalar, mültecilerin sosyal entegrasyonunu ve toplumsal katılımını artırmayı hedeflerken, aynı zamanda ev sahibi toplumla uyum içinde yaşamalarını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, Türkiye'nin mülteci politikalarının insani ve uzun vadeli bir perspektiften nasıl şekillendiğini göstermektedir (Akan, 2022).

Göçmenlerin ev sahibi ülkede geçici bir "misafir" olarak tanımlanması, göçmenlerin geçici olduğu fikrini vurgulamaktadır. Göçmenleri asimile etmek veya entegre etmek, göçmenlerin içinde bulunduğu topluma dahil olmalarını ve ortak bir gelecek tasarımlarını sağlayan yollar arasındadır. Bu süreç uzun yıllar alabilir ve eğitim ile hukuki destek gerektirebilir; yerel halk ile göçmenler arasında karşılıklı iş birliğini önemli kılar. Göçmenlerin, yerel halk ile iş birliği içinde olabilmeleri için yerel kurumlara erişim sağlamaları, dil öğrenmeleri ve kendilerini güvende hissetmeleri önemlidir. Asimilasyonun Türkiye için hiçbir zaman bir seçenek olarak görülmediği açıktır; onun yerine yasal haklar ve vatandaşlık bağlarıyla desteklenen çokkültürlülük tercih edilmektedir. Bu yaklaşım, göçmenlerin geleceklerinin belirsizliği ve ülkelerine dönme ihtimalleriyle ilişkilendirilmiştir (Aykaç ve Karakaş, 2022).

1.5.3. Adaptasyon

Adaptasyon kavramı, genellikle bir durumdan başka bir duruma geçmeyi ve bu süreçte insan davranışlarının değişmesini ifade etmektedir. Göç eden bireyler için adaptasyon, yeni bir kültürel, sosyal ve çevresel ortama uyum sağlama sürecini içermektedir. Bu süreçte bireylerin ve grupların davranışları, yeni toplumun norm ve değerlerine uyum sağlayacak şekilde bilinçli veya bilinçsiz olarak değişebilir. Örneğin, göçmenlerin yeni bir ülkeye yerleştikten sonra dil öğrenmeleri, yeni iş ve eğitim ortamlarına adapte olmaları, yerel kültürel pratiklere uyum sağlamaları adaptasyon sürecinin birer parçasıdır. Bu süreç sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda gruplar ve topluluklar düzeyinde de gerçekleşmektedir. Adaptasyon süreci, hem göçmenlerin hem de ev sahibi toplumun karşılıklı etkileşimlerinden şekillenir ve zaman içinde

gelişmektedir. Göç olgusu, adaptasyon sorununu beraberinde getirdiği için göçün gerçekleştiği ülkelerde adaptasyon politikaları ve destek sistemleri önem kazanmaktadır. Bu politikalar, göçmenlerin entegrasyonunu kolaylaştırmak ve sosyal uyumu artırmak için tasarlanmaktadır (Karaeminoğulları vd., 2009).

Göçmenlerin entegrasyon süreci, ev sahibi toplumun göçmenlere bakış açısıyla doğrudan ilişkilidir ve bu bakış açısı göçmenlerin alacakları statüyü belirler. Son yıllarda, göçmen entegrasyonu üzerine yapılan çalışmalar, asimilasyon politikalarının eleştirilmesiyle şekillenmiştir. Özellikle asimilasyon politikalarının göçmenleri var olan kültürel çerçeveye tamamen dahil etmeye çalışmasının, göçmenlerin kimliklerini ve kültürel farklılıklarını yok saydığı, hatta baskıladığı eleştirilmiştir. Ward vd. (2005), geçmişte çoğu ülkenin göçmenleri asimile olmaya teşvik ettiğini belirtmişlerdir. Bu politikalar, göçmenlerin ev sahibi toplumun kültürel normlarına tamamen uyum sağlamasını beklemekteydi. Ancak zamanla, göçmenlerin kendi kültürel kimliklerini koruma ve geliştirme isteklerinin yanı sıra, ev sahibi toplumların da kültürel çeşitliliği kabul etme eğiliminde değişiklikler yaşandığı gözlemlenmiştir. Bugünün perspektifinde, entegrasyonun daha fazla kabul gören bir yaklaşım olduğu görülmektedir. Entegrasyon, göçmenlerin ve yerel halkın bir arada yaşayabilmesi için kültürel farklılıkları tanıma ve bu farklılıklarla uyum sağlama sürecidir. Bu süreç, göçmenlerin hem kendi kimliklerini korumalarına hem de ev sahibi toplumla etkileşim içinde olmalarına olanak tanır. Dolayısıyla, entegrasyon teorileri, asimilasyonun baskıcı doğasına karşı çıkan ve kültürel çeşitliliğin zenginlik olarak kabul edilmesini savunan bir yaklaşım sunmaktadır.

Çokkültürcülük konusunda yapılan tartışmalar ve eleştiriler oldukça çeşitlidir. Schnapper'e göre (2005), çokkültürcülük geniş kesimler tarafından övülmüş ve ırkçılık karşıtı çevrelerde ve eğitimciler arasında resmi ideoloji haline gelmiştir. Kültürel görecelilikten hareketle, tüm kültürlerin eşit değerde olduğunu savunan bir düşünceyi benimsemiştir. Bu yaklaşım, özellikle etnik azınlıkların kültürel özgüllüklerine saygı duyulması gerektiğini vurgulamıştır. Schnapper'in ifadesine göre, çokkültürcülük eleştirilere de maruz kalmıştır. Özellikle Marksist görüş, kültürel eşitliğin yerel kültürler için bir tehdit oluşturabileceğini ve asıl eşitsizlik kaynağının kapitalizmin yarattığı sınıfsal yapılanmalar olduğunu savunmuştur. Bu eleştirilere göre, kültürel farklılıklar değil, ekonomik ve yapısal ayrımcılıklar toplumsal eşitsizliklerin temelini oluşturur.

Göç eden bireylerin ve ev sahibi toplumun uyumu sağlaması, göçmenlerin entegrasyon sürecinin başarılı olabilmesi için oldukça önemlidir. Ev sahibi toplumun mültecilere ve sığınmacılara karşı sergilediği davranışlar ve adaptasyon çabaları, entegrasyon sürecinin kritik bir parçasıdır. Ev sahibi vatandaşlar, kendi kültürel özelliklerini ve değerlerini göç eden bireylere doğru bir şekilde aktararak, onların yeni ülkenin mevcut düzenine uyum sağlamalarını desteklemelidir. Bu süreçte ev sahibi toplumun, göç edenlerin entegrasyonunu kolaylaştırmak adına açık ve kapsayıcı bir tutum sergilemesi önemlidir. Göç eden bireylerin, yeni ülkede güvenli bir yaşam sürmeleri ve toplumsal hayata aktif olarak katılmaları için sosyal kabul ve destek sağlanması gerekmektedir (Koyuncu, 2018).

Göç, bir ülke için önemli bir sosyal değişimdir ve göç eden nüfusun uyumu, bu sürecin başarısı açısından kritik bir faktördür. Uyum sürecinde bireylerin davranışları çok önemlidir çünkü davranışlar, bireyin yeni topluma adaptasyonunu ve entegrasyonunu gösteren belirleyici unsurlardır. Eğer bireyler uyum sağlayamazsa, göç süreci tam anlamıyla başarıya ulaşmamış sayılabilir ve bu durum bazı olumsuz sonuçlara yol açabilir. Uyum sağlayamayan bireyler, çeşitli olumsuz durumlarla karşılaşabilir ve bu durum onların davranışlarını da olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle, göç eden bireylerin uyum sürecinde desteklenmeleri ve entegrasyon için gerekli koşulların sağlanması büyük önem taşır. Göç edenlerin davranışları, geçmişten günümüze kadar yaşadıkları süreçler, deneyimler ve karşılaştıkları zorluklarla şekillenir. Bu süreçlerin iyi anlaşılması ve göç edenlerin bu süreçte desteklenmesi, toplumsal uyumun ve entegrasyonun sağlanması için temel bir adımdır (Çakır, 2011).

Her ülkenin sosyal yapıları, normları ve kültürel değerleri farklı olduğundan, göç eden bireylerin ve ev sahipliği yapan toplumların üzerindeki etkiler de bu farklılıklara göre şekillenir. Benzer kültürel özelliklere sahip olan ülkeler arasında gerçekleşen göçlerde, adaptasyon süreci genellikle daha az sorunlu olabilir. Çünkü bu durumda, göç edenlerin ve ev sahibi toplumun kültürel benzerlikleri daha fazla olabilir ve uyum süreci daha hızlı gerçekleşebilir. Öte yandan, kültürel olarak daha uzak veya farklı olan bir ülkeye yapılan göçlerde, kültürel farklılıklar daha belirgin bir şekilde hissedilir. Bu durum hem göç eden bireylerin hem de ev sahibi toplumun uyum sürecinde daha fazla zorluk yaşamasına neden olabilir. Kültürel farklılıkların varlığı, çift yönlü uyumun sağlanmasını daha uzun bir sürece yayabilir ve bu süreçte karşılıklı anlayış ve uyum için daha fazla

çaba gerekebilir. Dolayısıyla, göç edenlerin adaptasyon süreci ve ev sahibi toplumla olan ilişkileri, göçün gerçekleştiği ülkeler arasındaki kültürel benzerlik veya farklılıklara bağlı olarak önemli ölçüde değişiklik gösterebilir. Bu nedenle, göç politikalarının ve entegrasyon stratejilerinin bu kültürel dinamikleri dikkate alarak şekillendirilmesi önemlidir (Şahin, 2010).

1.6. Türkiye’ye Suriye Göçü

Türkiye’ye yönelik göç, çeşitli dinamiklerin etkileşimiyle şekillenen karmaşık bir süreçtir. Güvenlik ihtiyacı, özellikle savaş, siyasi istikrarsızlık ve zulüm gibi faktörler nedeniyle komşu ülkelere gelen bireylerin daha güvenli bir yaşam arayışına girmesini tetiklemektedir. Türkiye, jeopolitik konumu gereği Avrupa, Asya ve Orta Doğu’nun kesişim noktasında bulunmasıyla transit bir geçiş noktası olarak öne çıkmaktadır. Ülkenin esnek mültecilik politikaları, Avrupa Birliği ülkelerine kıyasla daha geniş kabul ve entegrasyon imkanları sunmasıyla göçmenler için çekim merkezi oluşturmaktadır. Ekonomik fırsatlar açısından Türkiye’nin komşu ülkelere göre daha yüksek standartlara sahip olması, göçmenler için daha iyi yaşam koşulları sunan bir destinasyon olarak algılanmasını sağlamaktadır. Bu dinamiklerin yanı sıra aile birleşimi, eğitim imkanları, kültürel bağlar ve diasporalar gibi faktörler de göç akışlarını etkileyen önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Türkiye’nin bu göç dalgalarıyla başa çıkma ve göçmenlerin entegrasyonu, sosyal uyum ve ekonomik kalkınma gibi konularda etkin politika geliştirme süreci hem zorluklar hem de fırsatlar sunan bir süreç olarak değerlendirilmektedir.

Suriye krizi, Türk göç politikası henüz belirlenmemişken ortaya çıkmıştır. Modern Türkiye’ye 1920’lerin başından beri göç dalgaları olmuş olsa da çoğunluğu “Türk kökenli ve kültüründen” olan insanlardan oluşmuştur. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasının ardından yıllar boyunca akrabalık temelli göçler, ulusalcı göç politikalarıyla teşvik edilerek göç ve sığınma sistemini domine etmiştir, bu politikalar ulusal kimlik oluşturma sürecini pekiştirmeyi amaçlamıştır. 1980’lerin başından itibaren Türkiye’ye göç, artan bir şekilde “Türk olmayan” yabancıları da içermeye başladı, bu durum genel bir küreselleşme sürecinin yanı sıra insanların mal, teknoloji, fikir ve finans hareketini de kolaylaştıran bir sonuç olmuştur. Orta Doğu ve diğer bölgelerdeki siyasi çalkantılar ve ekonomik dönüşüm, insanları Avrupa’daki daha güvenli ve gelişmiş ülkelere hareket etmeye teşvik etmiş ve Türkiye’yi ideal bir geçiş noktası haline getirmiştir. Afganistan, İran ve Irak’ta

azınlıklara karşı uygulanan baskıcı politikalar ve genel güvensizlik, Türkiye’ye sığınma arayan insanları giriş yapmaya zorlamıştır. Sovyetler Birliği’nin çöküşü ve Doğu Avrupa’daki sosyalist sistemlerin çöküşü, birçok kişiyi ülkede geçici iş aramaya yöneltmiştir. Türkiye’de artan ekonomik refah ve siyasi istikrar da profesyoneller, emekliler, öğrenciler ve geçici veya kalıcı işçiler gibi yabancıları çalışmak, okumak ve yaşamak için cezbetmiştir (İçduygu, 2015).

Son yirmi yılda Türkiye’nin göç manzarası, genellikle düzensiz ve düzenli göçmenler, sığınmacılar ve mültecilerin karma dalgalarıyla karakterize edilmiştir. Bazıları için Türkiye bir nihai varış noktasıyken; diğerleri Avrupa’ya giden daha uzun bir yolculukta transit nokta olarak ülkeyi kullanmıştır. Örneğin, 1990’ların ortalarından bu yana, Orta Doğu, Asya ve Afrika ülkelerinden gelen transit eden düzensiz göçmenlerin 500.000’den fazlasının ülkede yakalandığı tahmin edilmektedir. Aynı dönemde, Sovyet sonrası ülkelere gelen çoğunlukla 500.000 kişi de izinsiz olarak çeşitli sektörlerde çalışırken yakalanmıştır. 1989’da Bulgaristan’dan gelen yaklaşık 350.000 Türk, 1991’de Irak’tan gelen yaklaşık 500.000 Kürt, ve son krizden kaçan yaklaşık 1.3 milyon Suriyeli gibi büyük mülteci gelişleri de olmuştur (Ok Şehitoğlu, 2021).

1994’teki Sığınma Yönetmeliği öncesinde, yabancıların girişi, çıkışı, kalışı ve ikameti ile ilgili maddeler ve yöntemler sığınma veya iş haklarıyla ilgilenmeden yalnızca birkaç metin tarafından belirlenmişti. Türkiye’de göçmenler ve sığınmacıların akışlarını düzenleyen temel politika çerçevesini bilgilendiren iki ana hukuki belge bulunmaktadır. İlk olarak, 1934 Yerleşim Kanunu, açıkça Türk soyuna ve kültürüne mensup insanların göçünü desteklemiştir. 1934 yılı kanunu daha sonra yeni yasalarla değiştirilmiş olmasına rağmen, “Türk soyundan” gelen göçmenlere olan tercih Türkiye’nin yasal çerçevesinin uzun yıllar boyunca önemli bir unsuru olarak kalmıştır. İkinci belge ise 1951 Cenevre Sözleşmesi ve onun 1967 tarihli Ek Protokolüdür. Türkiye her iki sözleşmenin de imzacısıdır ancak coğrafi kısıtlama uygulayarak sığınma haklarını sadece Avrupalılara tanımıştır. Bu belgelerin etkisiyle, Türkiye’ye gelen “Türk olmayan veya Müslüman olmayan” göçmenlerin büyük bir kısmı Türk kanunlarına göre “yasal olmayan” olarak tanımlanmıştır. Bunun yanında hemen hemen tüm Avrupa dışı sığınmacılar, tanınmış mülteci statüsü kazandıktan sonra bile Türkiye’de kalma hakkına sahip değildir (İçduygu, 2015).

1991 yılında Kuzey Irak'ta etnik olarak hedef gösterilen şiddet nedeniyle yaklaşık 500.000 mültecinin Türkiye'ye kitlesel olarak akını, Türkiye'nin sığınma hukuku ve yönetim sistemini gözden geçirmesine yol açmıştır. Bu durum, 1994 tarihli Sığınma Yönetmeliği'nin yerini 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile değiştiren bir süreci tetikledi. Yeni kanun, Türkiye'de sığınma başvurusunda bulunma koşullarını açıklığa kavuşturdu ancak 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin coğrafi kısıtlamasını sürdürdü. Bu nedenle, çoğu Avrupa dışı sığınmacı, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) prosedürleriyle tanınmış mülteci statüsü kazandıktan sonra bile Türkiye'de kalmaya hak kazanamadı. Bunun yerine, yasa onlara mülteci statülerinin UNHCR ve Türkiye İçişleri Bakanlığı tarafından değerlendirildiği süreç boyunca geçici koruma sağladı. Eğer mülteci olarak tanınırlarsa, diğer ülkelere Türkiye'den yerleştirilmek üzere uygun oluyorlardı. Statü belirleme süreci sırasında başvuru sahiplerine sağlık, eğitim ve diğer sosyal hizmetlere ve iş piyasasına sınırlı haklar tanındı. Geçici koruma statüsünün süresine ilişkin net bir sınır belirlenmemiştir (Özdemir, 2016).

Türk hükümeti, iç ve uluslararası eleştirilere rağmen son yasalarında da sığınma hakkındaki coğrafi kısıtlamayı (ve koruma sağlama prosedürlerini) korumuştur. Ancak pratikte, son beş yılda yaşanan Suriyelilerin kitlesel akışı ve bireysel olarak tanınan sözleşmeli mültecilerin yerleştirilme zorlukları, bu kısıtlamanın sürdürülmesini zorlaştırmaktadır. Benzer şekilde, Türkiye'deki göç politikaları, son zamanlarda artan göç zorluklarına rağmen, "Türk soyu ve kültürü" parametrelerinin dışında kalan insanların göçünü yasal olarak tanımak konusunda yavaş kalmıştır. Bununla birlikte, bazı ilerleme işaretleri bulunmaktadır. Erken 2000'lerden itibaren "AB-entegrasyonu" olarak adlandırılan bir süreç, Türkiye'nin göç ve sığınma mevzuatında birkaç revizyon yapmasına yol açtı. AB önüne geçme gereksinimlerinin bir sonucu olarak, Türkiye göç ve sığınma dahil olmak üzere birçok alanda mevzuatını Avrupa Birliği'nin mevzuatıyla uyumlu hale getirmek zorundadır. Mart 2005'te hükümet, Sığınma ve Göç Eylem Planı'nı kabul etti, bu plan Türkiye'nin ulusal mevzuatını sığınma ve göç politikalarında AB direktifleri ile uyumlu hale getirmek için gereken adımları ve bir zaman çizelgesini belirlemiştir (İçduygu, 2015).

Bu süreci destekleyen mevzuat şu ana kadar şunları içermektedir:

- 2003 tarihli Yabancıların Çalışma İzinleri Kanunu (4817 Sayılı Kanun), yabancıların Türkiye'de iş arama ve istihdam sağlama süreçlerini kolaylaştırarak

işçi göçmen gücüne daha açık bir yaklaşım getirdi. Ancak bu yasa, sığınmacı başvuru sahipleri, geçici koruma hakkı kazananlar ve tanınmış mülteciler için özel hükümler içermemektedir (Er, 2014).

- 2013 Nisan ayında Parlamento tarafından kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. Bu yasa, Türkiye’ye temel uluslararası ve Avrupa standartlarına uygun modern, verimli ve adil bir yönetim sistemi sağlayan bazı çığır açıcı reformları içermektedir. Yeni yasa, göçmenlerin ülkeye entegrasyonuna ve sığınma başvuru sahiplerinin ve düzensiz göçmenlerin uluslararası normlara uygun olarak ele alınmasına vurgu yapmaktadır. En önemlisi, yasa Türkiye’ye göçü sadece “Türk soyu ve kültürü”ne sahip insanlarla sınırlamamaktadır (Şeker, 2014).

Bu yasalarda belirtilen görevlerin bir yıl içinde, şimdi Güvenlik Genel Müdürlüğü’nün yetki alanına giren, yeni kurulan Göç Yönetimi Genel Müdürlüğü tarafından yürütüleceği, ülkenin kamu politika ajandasında gerçek ilerleme işaretleridir.

Suriyelilerin beklenmedik kitlesel akışları ayrıca yetkilileri bu mültecilerin ihtiyaçlarına cevap verebilmek için yeni düzenlemeler üzerinde düşünmeye zorlamıştır. Bu nedenle hükümet, aşağıda tartışıldığı gibi yeni Geçici Koruma Yönetmeliği de dahil olmak üzere yeni idari ve yasal belgeler hazırlamıştır. Bununla birlikte, Türkiye, Suriyeliler dahil olmak üzere Avrupa dışındaki mültecilere kalıcı yerleşim imkanı tanımayan geçici koruma statüsü vermeye devam etmektedir. Yurtdışında yerleşme imkanları sınırlı olduğundan, Suriyeliler ülkelerindeki uzun süreli kriz nedeniyle belirsiz yıllarla karşı karşıya kalmaktadırlar (İçduygu, 2015).

Suriye’de 2011 yılında başlayan ve devam eden iç savaş, sadece yerel düzeyde değil, küresel boyutta derin etkiler yaratmıştır (Özdemir, 2016). İnsani kriz boyutunda milyonlarca insan yerinden edilmiş, temel yaşam kaynaklarından mahrum kalmış ve bu durum bölgedeki diğer ülkelerde büyük sığınmacı akınlarına sebep olmuştur. Bu süreç, gıda güvenliği, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi temel insani ihtiyaçların karşılanmasını büyük ölçüde zorlaştırmıştır. Bölgesel istikrarsızlık açısından, Suriye iç savaşı Orta Doğu’nun hassas siyasi dengelerini bozarak bölgesel güçler arasında vekâlet savaşlarını körüklemiş ve terör örgütlerinin güçlenmesine yol açmıştır (Köylü, 2015). Küresel göç boyutunda ise, Suriyeliler Avrupa ve diğer bölgelere büyük bir göç dalgası başlatarak, uluslararası toplumda göçmen karşıtı tepkileri ve siyasi gerilimleri artırmıştır. Ekonomik

olarak, savaş bölgesindeki ticareti ve yatırımları olumsuz etkilemiş, enerji fiyatlarını yükseltmiş ve küresel ekonomi üzerinde durgunluğa neden olmuştur. Sosyal ve kültürel olarak ise, Suriye iç savaşı farklı etnik ve dini gruplar arasında artan gerilimleri ve ayrımcılığı beraberinde getirerek toplumsal barışı zayıflatmış ve uluslararası hukukun temel ilkelerine yönelik ciddi ihlallerin yaşanmasına sebep olmuştur (Sezik ve Ağır, 2015).

Türkiye, Suriyelilere “geçici koruma” statüsü sağlayarak uluslararası koruma arayanların önemli bir destinasyonu haline gelmiştir. Suriye’deki insan hakları ihlallerinin artması, Türkiye’nin güçlü tarihi, kültürel ve komşuluk bağlarının etkisiyle açık kapı politikası uygulamasına ve insani yardım ihtiyaçlarının ciddi şekilde artmasına neden olmuştur. 2020 yılı Eylül ayı itibarıyla Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı 3,6 milyonun üzerine çıkarken, 2024 yılı itibarıyla bu sayı 3 milyon 115 bin 536’ya düşmüştür (IOM, 2024). Türkiye’nin Cenevre Sözleşmesi’ndeki coğrafi rezervasyonu nedeniyle Suriyeliler “mülteci” statüsü alamamaktadır ve geçici koruma altındadır. Türkiye’deki Suriyeliler üç ana gruba ayrılır: Nisan 2011’den sonra gelen ve “geçici koruma” statüsü verilen 3.643.870 kişi; 2011’den önce gelip “ikamet izni” ile kalan 99.643 kişi ve 2011’den önce gelip henüz kayıt altına alınmayan yaklaşık 50.000 kişi; son iki yılda Türkiye vatandaşı olan 92.280 Suriyeli bulunmaktadır (Erdoğan, 2019).

Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyelilerin sayısı, DGMM tarafından güncellenen verilere göre gün geçtikçe artmaktadır. Özellikle Türkiye’de her gün doğan ortalama 465 Suriyeli bebeğin bu artışta etkili olduğu ve devam eden sınır geçişlerinin de rol oynadığı açıktır. Bu durum, 2011 yılında 58.000 sığınmacının bulunduğu Türk devleti ve toplumu için ciddi bir “şok” olarak nitelendirilebilir. Türkiye’ye 29 Nisan 2011’den itibaren başlayan ve özellikle 2013’ten sonra önemli ölçüde artan sığınmacı akını, sadece Suriyelilerle sınırlı kalmamıştır. 2014-2016 yılları arasında Avrupa’ya transit geçiş yapmış ve bir kısmı Türkiye’de kalmış olan “kayıt dışı göçmen” olarak nitelendirilen 500-700 bin civarında sığınmacı bulunmaktadır. Temmuz 2019 itibarıyla Türkiye’de uluslararası koruma statüsü başvurusunda bulunan veya bulunan toplam sığınmacı sayısı 470,000’i aşmaktadır. Bu verilere göre, Eylül 2018’de UNHCR Türkiye verilerine göre bu rakam 170.000 Afgan, 142.000 Iraklı ve 39.000 İranlıyı içermekteydi. Ancak, DGMM tarafından güncellenen 470.000 rakamının içinde bu grupların nasıl dağıldığı tam olarak

bilinmemektedir. Muhtemelen, Afgan, Iraklı ve İranlıların sayısı, “diğer” kategorisindeki rakamlarla paralel olarak artmıştır (Erdoğan, 2019).

Türkiye’ye göç eden Suriyelilerin yaklaşık %80’i Suriye’nin kuzey illerindendir, özellikle İdlib, Lazkiye, Azez ve kuzey Halep’ten. Bununla birlikte, daha küçük sayılarda Şam’dan gelen Suriyeliler de bulunmaktadır. Başlangıçta, Türkiye’ye gelenlerin çoğunluğunu siyasi aktivist gençler oluşturuyordu. Çoğu kampların dışında yaşamaktadır ve devrime aktif olarak katıldıkları için gelmek zorunda kaldıklarını, isimlerinin Suriye rejiminin “kara listesi”nde olduğunu belirtmişlerdir. İşkence, hapis ve zulümden kaçmışlardır. Rejimin şiddeti arttıkça ve Suriye’deki insani koşullar kötüleştikçe, Suriyeliler kitlesel olarak göç etmeye başladılar. Devrimin ilk yılından sonra gelen birçok Suriyeli, ülkelerindeki kötüleşen insani durum nedeniyle gelmek zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Ya evleri bombalanmış ve yıkılmış ya da rejimin hedef aldığı bölgelerde yaşıyorlardı. Isınma olmadığını ve ekmek gibi temel ihtiyaç malzemelerini bulmanın giderek zorlaştığını ifade etmişlerdir. Birçok Suriyeli, Türkiye’ye geldiklerinde akrabalık ilişkilerinin rolünü vurgulamıştır. Özellikle ekonomisi çoğunlukla kaçakçılığa dayalı olan Kilis’te, sınır ötesi ekonomik ilişkiler nedeniyle akrabalık ilişkileri yıllar içinde daha güçlü kalmıştır. Kilis’in yerel halkı ile yerinden edilmiş Suriyeliler, akrabaların Suriyeliler için bir çekim faktörü olarak önemini vurgulamaktadır (Özden, 2013).

1.6.1. Türkiye’de Yaşayan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyal Uyum

Türkiye’deki Suriye krizi iki aşamada incelenmektedir. İlk aşamada, 15 Mart 2011’den itibaren başlayan iç savaşın etkisiyle Türkiye’ye büyük bir Suriyeli göçü yaşanmıştır. Ancak bu dönemde, Suriyelilerin kalış sürelerinin uzun olacağı ve kalıcı yerleşim planlarının yapılamayacağı tahmin edilememiştir. Bu süreçte Suriyeli çocukların doğum oranı da dikkate değer şekilde artmıştır. İkinci aşamada ise, 2015-2019 yılları arasında göç hareketleri farklı bir seyir izlemiştir. Suriyeliler, ilk yerleştikleri Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nden iş imkanlarının daha fazla olduğu diğer bölgelere yönelmişlerdir. Bu hareket, eğitim, sağlık hizmetleri, iş olanakları, çocuk işçiliği, ikinci evlilikler gibi yeni sorunların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Göçmenlerin farklı bölgelere yayılmasıyla birlikte, toplum içinde uyum sorunları da önem kazanmış ve entegrasyon politikalarının önemi artmıştır. Her iki aşamada da Türkiye, Suriye kriziyle ilgili politikalarını ve göçmenlerin yaşam koşullarını iyileştirmek için çeşitli önlemler almıştır (Taş, 2021).

Suriyelilerin Türkiye’de orta ve uzun vadede kalma eğilimlerinin detaylı bir şekilde araştırılması önemlidir. Bu araştırmalar sonucunda elde edilen verilere dayanarak, Suriyeliler için uygun politikaların belirlenmesi gerekmektedir. Eğer veriler, Suriyelilerin kalıcı olarak Türkiye’de kaldığını gösteriyorsa, bu durumun yaratacağı olumsuz etkiler minimize edilmeli ve olumlu etkiler artırılmalıdır. Bu doğrultuda, sosyal uyumun sağlanması için eğitim, barınma, sağlık hizmetleri ve belediye hizmetlerinin etkin bir şekilde sunulması gerekmektedir. Toplumun bu duruma hazırlanması ve kabul edilmesi için de bilinçlendirme ve entegrasyon süreçleri desteklenmelidir. Üniversiteler, kamu kurumları ve çeşitli sivil toplum kuruluşları (SABR gibi) tarafından yürütülen araştırmalar bu sürecin yönetilmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu araştırmalar, politika yapımcıların ve karar vericilerin doğru bilgiye dayalı olarak stratejiler geliştirmelerine yardımcı olmaktadır (ORSAM, 2015).

Türkiye’de geçici koruma altındaki yabancılara verilen hizmetler ve sorumlu yetkililer şu şekilde belirlenmiştir (Taş, 2021, s. 88):

- İçişleri Bakanlığı (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü): Kayıt hizmetleri sağlar.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ve Valilikler: Geçici barınma hizmetleri sunar.
- Sağlık Bakanlığı: Sağlık hizmetleri verir.
- Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: Eğitim, dil öğrenimi ve meslek edindirme kursları gibi hizmetler sunar.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: İş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler sağlar.

Geçici koruma altındaki yabancılara yönelik sosyal uyum programı, AB tarafından finanse edilmekte olup, Türk Kızılayı, Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı (WFP) ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) ile iş birliği içinde yürütülmektedir. AFAD, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (NİGM) ve GİGM tarafından desteklenmektedir. Bu kurumlar ve programlar aracılığıyla, Türkiye, yabancılara sosyal ve ekonomik entegrasyonunu desteklemek ve toplumla uyumlarını sağlamak için çeşitli hizmetler sunmaktadır.

İçişleri Bakanlığı, Türkiye’de sınır yönetimi ve güvenliğinin yanı sıra kamu hizmetlerinin verimli bir şekilde yönetilmesi ve koordinasyonundan sorumludur. Nüfus ve vatandaşlık hizmetlerini de yürütmektedir. Göç konusunda ise İçişleri Bakanlığı

bünyesinde GİGM ve AFAD gibi kuruluşlar bulunmaktadır. Bu kuruluşlar, göç yönetimi ve geçici koruma altındaki yabancıların ihtiyaçlarına yönelik hizmetleri koordine etmek ve sağlamak için İçişleri Bakanlığı ile iş birliği içinde çalışmaktadır. Bu çerçevede, İçişleri Bakanlığı, Türkiye’deki göç politikalarının etkin bir şekilde uygulanmasında önemli bir rol oynamaktadır.

GİGM, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında çeşitli görevler üstlenmektedir. Bu görevler arasında şunlar bulunmaktadır:

- Göç işlemlerini yürütmek ve yönetmek,
- Uyum süreçleri ile ilgili iş ve işlemleri gerçekleştirmek,
- Geçici koruma altındaki yabancılarla ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- Düzensiz göç ile mücadele kapsamında kolluk kuvvetleri ve diğer kamu kurumları ile koordinasyon sağlamak,
- Türkiye’de bulunan vatansız kişileri tespit ederek onlarla ilgili işlemleri yapmak.

Geçici koruma kapsamında ise Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün görevleri şunları içermektedir:

- Yabancıların geçici koruma statüsünün değerlendirilmesi,
- Kayıt işlemlerinin gerçekleştirilmesi,
- Ülkelerine gönüllü geri dönüş işlemlerinin yönetilmesi,
- Üçüncü ülkelere geçiş imkanlarının sağlanması,
- Yabancı kimlik numarası tahsis işlemleri,
- İkamet ili değişiklik taleplerinin değerlendirilmesi,
- İkamet ettiği ilden başka bir ile kontrollü geçişin sağlanması.

Bu görevler, Türkiye’de yaşayan yabancıların yasal haklarının korunması ve onların entegrasyon süreçlerine destek olunması amacıyla yürütülmektedir (TBMM Göç ve Uyum Raporu, 2018, s. 71).

1.6.2. Sultanbeyli İlçesindeki Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyal Uyum

Sultanbeyli Belediyesi, göç yönetimi konusunda benzersiz bir yaklaşım sergileyerek, yerel düzeyde övgü toplayan bir model oluşturmuştur. İlçe, göçmenlere sunduğu hizmetleri Belediye Mülteciler Derneği aracılığıyla organize edip finanse

etmektedir. Bu yaklaşım, hizmetlerin etkin bir şekilde sunulmasını sağlarken, derneğin rolüyle mali kaynakların da yönetimini üstlenmektedir. Kurumsal yapıda entegrasyon ise, Belediye'nin Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü ile Mülteciler Derneği arasında koordinasyon ve iş birliğini güçlendirerek hizmet kalitesini artırmaktadır. Her ne kadar resmi bir bağ bulunmasa da bu entegrasyon modeli sayesinde göçmenlerin ihtiyaçları daha etkin bir şekilde karşılanmakta, Sultanbeyli'nin göç yönetimi alanında diğer belediyelerden farklı bir yol izlediği açıkça göstermektedir. Bu yöntem, literatürde göç yönetişimi için iyi uygulama örneği olarak kabul edilmekte ve diğer yerel yönetimlere örnek teşkil etmektedir (Akbulut, 2021).

Sultanbeyli Belediyesi'nin stratejik planında göç yönetimi ve Suriyeliler konusu önemli bir yer tutmaktadır. Belediye, yerel düzeyde sosyal hizmet çalışmalarını sürdürülebilir kılmayı hedeflerken, özellikle dezavantajlı gruplar olmak üzere ilçe sakinlerinin sosyal refahını artırmayı ve sosyal uyumu yüksek bir ortam sağlamayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede belirlenen stratejik hedefler arasında maddi ve sosyal yoksunlukların giderilmesi, iş gücü piyasasına erişim ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi gibi konular öne çıkmaktadır. Sultanbeyli'nin göç yönetimi stratejileri, 11. Kalkınma Planı'nın ilgili maddeleri doğrultusunda güçlendirilmekte ve geliştirilmektedir. Plan, uluslararası veya geçici koruma altında bulunan gençlerin sosyal uyum sorunlarını en aza indirmeyi amaçlamakta ve bu doğrultuda kurumsal yapıların güçlendirilmesi, Göç Strateji Belgesi'nin oluşturulması, kurumlararası iş birliğinin artırılması gibi hedeflere odaklanmaktadır. Düzensiz göçün denetlenmesi ve engellenmesi, düzenli göç için uluslararası iş birliklerinin güçlendirilmesi gibi konular da stratejik öncelikler arasında yer almaktadır (Sultanbeyli Belediyesi, 2020).

Sultanbeyli Belediyesi'nin sosyal destek hizmetleri yönetimi çerçevesinde, sosyal yardım, istihdam, sosyal uyum ve göç yönetimi gibi alanlarda hizmet sunarak, ilçe'deki sosyal ihtiyaçları karşılamayı ve toplumsal refahı artırmayı hedeflediği görülmektedir. Bu süreçte dış paydaşlarla iş birliği yaparak mülteci sorunlarına çözüm odaklı yaklaşımlar geliştirmek de stratejik öncelikler arasında bulunmaktadır. Sultanbeyli'nin analizinde ise sosyokültürel açıdan göç ve Suriyelilere ilişkin tespitler yapılmıştır. İlçe'deki geçici koruma altındaki nüfusun varlığı, kültürel çeşitliliğin sağlanması ve ekonomik fırsatların artması gibi unsurlar olumlu olarak değerlendirilirken, sığınmacıların ucuz iş gücü olarak algılanması, dil ve kültür farklılıklarının sosyal entegrasyonu zorlaştırması gibi tehditler

de göz önüne alınmıştır. Bu bağlamda ilçeye ek mali kaynak sağlanması, sosyal ve kültürel bağların güçlendirilmesi için çeşitli etkinliklerin düzenlenmesi gibi öneriler de ortaya konulmuştur (Sultanbeyli Belediyesi, 2020).

2017 yılı faaliyet raporunda belirtilen amaç ve hedefler, dezavantajlı grupların sosyal hizmet ve yardımlardan daha adil ve etkili bir şekilde yararlanmalarını sağlamayı öngörmüştür. Bu çerçevede, Mülteciler Derneği ile iş birliği yapılarak çok amaçlı toplum merkezi projesi hayata geçirilmiş ve mültecilerin entegrasyonunu destekleyici faaliyetler yürütülmüştür. Proje kapsamında Türkçe dil eğitimi, sosyal hizmet ve koruma, çocuk dostu alanlar, kadın konukevi gibi hizmetler sunulmuş; ayrıca hukuki ve psikolojik danışmanlık hizmetleri de sağlanmıştır. Mülteciler Derneği bünyesindeki Sosyal Hizmet ve Koruma Birimi, birey ve aileleri güçlendirmeyi hedefleyen mesleki kurslar ve sosyal uyum faaliyetleri düzenlemiştir. Ekonomik ve psiko-sosyal destek hizmetleri ile ihtiyaç sahibi ailelere destek olunmuş, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Türk ailelerine sağladığı desteklerin geçici koruma altındaki ailelere de ulaştırılması sağlanmıştır. Kadın konukevinde ise barınma imkânı sunularak kadınlara ve çocuklara psiko-sosyal destek sağlanmış, kadınlara yönelik mesleki eğitimler düzenlenmiştir. Bu hizmetlerin finansmanı Welthungerhilfe tarafından karşılanmış ve kadın konukevinden 2017 yılında 2 Türk ve 97 Suriyeli olmak üzere toplamda 99 kişi yararlanmıştır (Sultanbeyli Belediyesi, 2018, s. 137).

Sultanbeyli Belediyesi'nin psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri kapsamında Suriyeli çocukların okullaştırılması, ihtiyaç duyan ailelere psiko-sosyal destek sağlanması, çocukların akademik başarılarına yönelik danışmanlık verilmesi ve Suriyeli çocukların uyumunun sağlanması hedeflenmiştir. Bu hizmetler, okul yönetimi, öğretmenler ve velilerle koordinasyon içinde yürütülmüştür. Mülteciler Derneği bünyesinde faaliyet gösteren Türkçe Eğitim Merkezi, Suriyeli yetişkin ve çocuklara Türkçe öğretimi sunmaktadır. 2017 yılında merkezde 1942 kişiye dil eğitimi verilmiştir. Çocuk dostu alanın bir bölümü anaokuluna dönüştürülmüş ve burada Türk ve Suriyeli çocukların kaynaşması sağlanmıştır. 2017 yılında 178 Türk ve 3344 Suriyeli olmak üzere toplam 3522 kişi, bu alanlardan hizmet almıştır. Mülteci Meclisleri ise Suriyelilerin sadece yardım alan konumundan çıkarak karar süreçlerinde etkili olabilecek bir konuma gelmelerini sağlamaktadır. Kadınlar Meclisi, Gençlik Meclisi ve Erkekler Meclisi olarak ayrılan bu platformlar, benzer ihtiyaç ve sorunlara sahip bireylerin bir araya gelerek fikir

alışverişi yapmasını ve ortak çözümler bulmasını amaçlamaktadır. Sultanbeyli Belediyesi'nin sunduğu hukuki danışmanlık hizmetleri, özel hukuk ve uluslararası koruma ve mülteci hukuku alanlarında gelişen süreçlerde danışmanlık sağlamaktadır. Sağlık danışmanlığı kapsamında ise tercümanlar eşliğinde Suriyelilere hastane randevuları alınmakta ve muayenelerine tercümanlık hizmeti sunulmaktadır (Sultanbeyli Belediyesi, 2018, s. 178).

Sosyal uyum etkinlikleri çerçevesinde, Sultanbeyli Belediyesi çeşitli kültür-sanat faaliyetleri, geziler, farkındalık eğitimleri, müzik atölyeleri, çocuk atölyeleri, eğitimler, özel gün etkinlikleri, spor ve sanat atölyeleri gibi aktiviteler düzenlemektedir. Bu etkinlikler Türk ve Suriyeli vatandaşlar arasında kaynaşmayı ve sosyal uyumu teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Mülteciler Derneği bünyesindeki meslek edindirme kursları, Türk-Alman İşbirliğinde Mesleki Beceri Geliştirme Projesi (TAMEB) kapsamında yürütülmekte olup, Türkler ve geçici koruma altındaki Suriyeliler ile diğer göçmen grupları için dil eğitimi ve meslek edindirme kursları sunulmaktadır. Bu eğitimlerde iş sağlığı-güvenliği, teorik eğitimler ve uygulamalı eğitimler yer almaktadır (Sultanbeyli Belediyesi, 2020, s. 89).

Sultanbeyli Belediyesi, göçmenlerin sosyal uyumunu artırmak için çeşitli kurumlarla iş birliği yaparak önemli projeler yürütmektedir. Bu projeler arasında UNHCR ve T.C. Göç İdaresi iş birliğiyle düzenlenen çalıştaylar, üniversitelerle ortak bilimsel araştırmalar, TUBİTAK destekli konut tasarımı projeleri, Yuva Derneği ile iş birliğiyle eğitim fırsatlarının artırılması gibi faaliyetler bulunmaktadır (Sultanbeyli Belediyesi, 2021: 171). Sivil toplum kuruluşlarıyla düzenlenen toplantılar, kamusal farkındalık eğitimleri ve Almanya Büyükelçisi gibi uluslararası ziyaretlerle desteklenen faaliyetler ile göç ve uyum konularında geniş çaplı çalışmalar yapılmaktadır. Sultanbeyli Belediyesi, stratejik hedefleri doğrultusunda sosyal hizmetlerin sürdürülebilirliğini ve kentlileşme bilincini artırarak tüm ilçe sakinlerinin sosyal refahını yükseltmeyi hedeflemektedir (Sultanbeyli Belediyesi, 2022).

Sultanbeyli Belediyesi ve bölgede etkin faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının iş birliğiyle yürütülen sosyal uyum çalışmalarına 2024 yılı itibarıyla da aktif bir şekilde devam edilmektedir. Mülteciler Derneği tarafından yürütücülüğü üstlenen anne-çocuk atölyeleri, eğitim, hukuk, sağlık, toplumsal cinsiyet vb. konularda düzenlenen bilgilendirme seminerleri, geziler, mahalle oyunları gibi çeşitli faaliyetlerle

geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin farkındalık seviyelerinin artırılması, hem kendileri hem de yerel halk ile aralarındaki iletişimin güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmacının araştırmak istediği konu, olay veya olguya müdahale etmeden olduğu gibi inceleyerek sonuçları ortaya koymuş olduğu çalışmalara tarama modelleri denmektedir. Bu araştırma modelinde temel amaç araştırılan tutum ve davranışı olduğu gibi ortaya koymaktır (Kıncal, 2014). Bu araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır.

2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni İstanbul ili Sultanbeyli ilçesinde ikamet etmekte olan 18 yaş ve üstü geçici koruma statüsündeki Suriyelilerden oluşmaktadır. Örneklem ise evrende yer alan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 233 kişiden oluşmaktadır. Örneklem yöntemi olarak basit tesadüfi yöntem seçilmiş ve uygulanmıştır.

2.3. Araştırmanın Varsayımları

Katılımcıların kendilerine yöneltilen sorulara samimi cevaplar vermiş oldukları araştırmanın en temel varsayımlarıdır.

2.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma İstanbul'un Sultanbeyli ilçesinde yaşayan ve araştırmaya katılmayı gönüllü olan geçici koruma statüsündeki 233 kişi ile sınırlıdır. Araştırma sırasında karşılaşılan en önemli zorluklardan biri, katılımcıların büyük bir kısmının Türkçe bilmemesi nedeniyle ortaya çıkan dil sorunudur. Bu sorunu aşmak için kullanılan "Göçmenler İçin Sosyal Uyum Ölçeği," Türkçeden Arapçaya çevrilmiş ve anket, katılımcılar tarafından çevrimiçi ortamda Arapça olarak doldurulmuştur. Bu sayede, katılımcıların anket sorularını anlayarak doğru ve anlamlı cevaplar vermesi sağlanmıştır.

2.5. Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçları

Araştırmada kullanılan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde demografik değişkenlere ilişkin çoktan seçmeli 8 adet soru yer almaktadır. İkinci bölümde ise göçmenlerin sosyal uyumunu tespit etmek amacıyla Özgür Salih KAYA tarafından 2019 yılında geliştirilen "Göçmenler İçin Sosyal Uyum Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçekte

28 madde yer almakta olup “Dışlanma”, “Aidiyet”, “Psikolojik ve Sosyal Destek”, “Bireysel Faktörler”, “Umut” ve “Geçmiş Yaşantılar” olmak üzere 6 alt boyut yer almaktadır. Ölçek 5’li likert tipinde 28 maddeden oluşmaktadır.

2.6. Veri Analizi

Araştırmada elde edilen veri setinden hareketle yapılan tüm analizler SPSS 29 paket programı aracılığı ile yapılmıştır. Güvenilirlik için Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. Normal dağılım sınaması için Kolmogorov Smirnov testi kullanılmıştır. Değişkenler normal dağılım sergilemediği için parametrik olmayan analiz teknikleri kullanılmıştır. İki grup arası incelemeler için Mann Whitney u testi yapılmıştır. İki den fazla grup arası incelemeler için ise Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. İkili karşılaştırmalar için Bonferroni Düzeltmeli Dunn çoklu karşılaştırmalar testi kullanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

SULTANBEYLİ'DE GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURİYELİLERİN SOSYAL UYUMU

Nicel araştırma metodolojisine uygun olarak gerçekleştirilen bu araştırmada Sultanbeyli ilçesinde yaşayan 18 yaş ve üstü geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal uyumu incelenmektedir.

Aşağıdaki tabloda katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, Türkiye’de bulunma süresi, Türkçe bilme durumu, çalışma durumu ve aylık gelir durumlarına yer verilmiştir.

Tablo 3.1. Demografik Değişkenlerin Dağılımı

		n	%
Yaş	18-24 Yaş	51	21.89
	25-34 Yaş	112	48.07
	35-44 Yaş	54	23.18
	45-54 Yaş	9	3.86
	55 Yaş ve Üzeri	7	3.00
Cinsiyet	Kadın	116	49.79
	Erkek	117	50.21
Medeni durumunuz	Bekar	66	28.33
	Evli	140	60.09
	Boşanmış	27	11.59
Eğitim Durumu	Okuryazar değil	10	4.29
	Okuryazar	14	6.01
	İlkokul	15	6.44
	Ortaokul	58	24.89
	Lise	68	29.18
	Üniversite	53	22.75
	Yüksek Lisans	15	6.44
Türkiye’de yaşama süresi	Doktora	0	.00
	0-5 Yıl	18	7.73
	6-10 Yıl	150	64.38
	11 Yıl ve Üzeri	65	27.90
Türkçe biliyor musunuz?	Evet	170	72.96
	Hayır	63	27.04
Çalışma durumunuz	Ev Hanımı	81	34.76
	İşsiz	32	13.73
	Tam zamanlı istihdam	84	36.05
	Yarı zamanlı istihdam	36	15.45
Aylık geliriniz	0-17.001 TL	134	57.51
	17.002-25.000 TL	74	31.76
	25.000 TL ve üzeri	25	10.73

Katılımcılara ilişkin demografik değişkenlerin dağılımı incelendiğinde, %48.07'sinin 25-34 yaş aralığında olduğu, %50.21'inin erkek olduğu, %60.09'unun evli olduğu, %29.18'inin lise mezunu olduğu, %64.38'inin 6-10 yıldır Türkiye'de yaşadığı, %72.96'sının Türkçe bildiğini belirttiği, %36.05'inin tam zamanlı istihdam edilerek çalıştığı ve %57.51'inin 0-17.001 TL arası gelir elde ettiği tespit edilmiştir.

Tablo 3.2. Göçmenler İçin Sosyal Uyum Ölçeği Güvenilirlik Katsayıları

Alt Boyut	Cronbach Alfa	N
Dışlanma	0.727	6
Aidiyet	0.646	5
Psikolojik ve Sosyal Destek	0.734	5
Bireysel Faktörler	0.658	4
Umut	.644	4
Geçmiş Yaşantılar	0.612	3
Sosyal Uyum Genel Düzeyi	0.778	28

Göçmenler için sosyal uyum ölçeği genel düzeyi ve alt boyutları için iç tutarlılık katsayısı olan Cronbach alfa katsayısı incelendiğinde katsayıların 0.644 ile 0.778 aralığında olduğu tespit edilmiştir. Aşağıdaki kriterlere göre incelendiğinde iç tutarlılık katsayısının güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

Cronbach alfa katsayısına göre ölçeğin güvenilirlik sınırları aşağıdadır (Alpar, 2016, ss:563).

$0.00 \leq \alpha < 0.39$ ise güvenilir değildir.

$0.40 \leq \alpha < 0.59$ ise düşük güvenilirliktedir.

$0.60 \leq \alpha < 0.79$ ise oldukça güvenilirdir.

$0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Tablo 3.3. Normal Dağılım Sınaması

	İstatistik	Kolmogorov-Smirnov	
		sd	p
Dışlanma	.095	233	<.001
Aidiyet	.120	233	<.001
Psikolojik ve Sosyal Destek	.114	233	<.001
Bireysel Faktörler	.136	233	<.001
Umut	.131	233	<.001
Geçmiş Yaşantılar	.110	233	<.001
Sosyal Uyum Genel Düzeyi	.061	233	.038

Tüm değişkenlerin normal dağılım sınaması için yapılan analiz sonucunda, alt boyutların ve genel düzeyin normal dağılım sergilemediği tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu nedenle parametrik olmayan analiz teknikleri kullanılmıştır.

3.1. Yaş ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişkisi

Tablo 3.4. Sosyal Uyum Ölçeği ve Alt Boyutlarının Yaş Değişkenine Göre İncelenmesi

		<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>S.s.</i>	χ^2	<i>S.d</i>	<i>p</i>
Dışlanma	18-24 Yaş	51	16.76	4.57	3.654	4	0.455
	25-34 Yaş	112	16.62	3.91			
	35-44 Yaş	54	16.35	3.78			
	45-54 Yaş	9	19.22	3.77			
	55 Yaş ve Üzeri	7	17.57	2.57			
Aidiyet	18-24 Yaş	51	16.51	3.74	2.665	4	0.615
	25-34 Yaş	112	17.10	3.79			
	35-44 Yaş	54	16.37	4.14			
	45-54 Yaş	9	18.00	1.32			
	55 Yaş ve Üzeri	7	16.86	1.46			
Psikolojik ve Sosyal Destek	18-24 Yaş	51	14.86	2.53	1.262	4	0.868
	25-34 Yaş	112	14.54	2.55			
	35-44 Yaş	54	14.70	3.19			
	45-54 Yaş	9	14.56	2.19			
	55 Yaş ve Üzeri	7	14.43	2.44			
Bireysel Faktörler	18-24 Yaş	51	13.22	2.47	10.135	4	0.058
	25-34 Yaş	112	12.21	2.44			
	35-44 Yaş	54	12.98	2.78			
	45-54 Yaş	9	11.89	1.90			
	55 Yaş ve Üzeri	7	10.57	2.15			
Umut	18-24 Yaş	51	13.04	3.59	6.032	4	0.197
	25-34 Yaş	112	12.69	2.96			
	35-44 Yaş	54	11.96	3.05			
	45-54 Yaş	9	12.89	1.05			
	55 Yaş ve Üzeri	7	11.43	1.40			
Geçmiş Yaşantılar	18-24 Yaş	51	9.22	2.73	0.931	4	0.92
	25-34 Yaş	112	9.20	2.33			
	35-44 Yaş	54	9.24	1.80			
	45-54 Yaş	9	9.56	3.13			
	55 Yaş ve Üzeri	7	10.00	1.63			
Sosyal Uyum Genel Düzeyinde	18-24 Yaş	51	87.00	11.70	2.768	4	0.597
	25-34 Yaş	112	85.32	11.39			
	35-44 Yaş	54	84.85	11.54			
	45-54 Yaş	9	88.78	8.14			
	55 Yaş ve Üzeri	7	84.00	7.35			

Sosyal Uyum ölçeği ve alt boyutlarının yaş değişkenine göre incelenmesi amacıyla Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, dışlanma alt boyutunda ($p=0.455$), aidiyet alt boyutunda ($p=0.615$), psikolojik ve sosyal destek alt boyutunda ($p=0.868$), bireysel faktörler alt boyutunda ($p=0.058$), umut alt boyutunda ($p=0.197$), geçmiş yaşantılar alt boyutunda ($p=0.92$) ve sosyal uyum genel düzeyinde ($p=0.597$) yaş değişkenine göre anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Bu çalışmada, farklı yaş gruplarındaki katılımcıların Sosyal Uyum Ölçeği'nin alt boyutları ve genel düzeyinde benzer sonuçlar elde edildiği tespit edilmiştir. Bu bulgu, Köse (2023) tarafından yapılan ve Suriyeli kadınların yaş değişkeni ile yaşam planları arasında anlamlı bir fark bulunmadığını gösteren çalışmayla paralellik göstermektedir. Benzer şekilde, Tatlıcıoğlu (2023) ve Alqudah (2013) tarafından Ürdün'deki Iraklı mülteciler ile Alduraidi ve arkadaşlarının (2020) Suriyeliler üzerinde yaptığı çalışmalar da yaş değişkeninin dayanıklılık puanları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte, Strang ve Quinn (2021) ile Bevelander ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan çalışmalar, genç mültecilerin sosyal uyuma daha hızlı adapte olduğunu ve iş bulma, sosyal çevre oluşturma gibi konularda daha başarılı olduklarını vurgulamaktadır. Bu çalışmalar, yaşlı mültecilerin dil bariyerleri ve kültürel farklılıklardan dolayı sosyal uyum süreçlerinde daha fazla zorluk yaşadığını, bu nedenle sosyal destek ve psikolojik yardıma daha çok ihtiyaç duyduklarını göstermektedir.

Bu durum, sosyal uyum süreçlerinde yaşın belirleyici bir faktör olabileceğini vurgulamakla birlikte, mevcut çalışmanın bulguları yaşın sosyal uyum üzerindeki etkisinin her zaman belirgin olmadığını göstermektedir. Ektiren ve Aktaş (2024) tarafından yapılan çalışmada, 18-20 yaş grubunun kültürel tehdit ve çevresel tehdit alt boyutlarında, 23-24 ve 25+ yaş gruplarına kıyasla anlamlı olarak daha düşük tehdit algısına sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, 21-22 yaş grubunun 25+ yaş grubuna göre daha düşük çevresel tehdit algısı sergilediği bulunmuştur. Bu sonuçlar, genç bireylerin yaşlı gruplara göre çevresel ve kültürel tehditleri daha az algıladığını göstermektedir. Aliyev ve Öğülmüş (2016) yaş arttıkça bireylerin hem kendi kültürel kimliklerini koruma hem de yeni kültürel ortamlara adapte olma eğiliminde olduklarını belirtmiştir. Bu bulgular, yaş ilerledikçe bireylerin sosyal uyum stratejilerinde daha dengeli ve bütünlendirici yaklaşımlar benimsediklerini göstermektedir.

Genel olarak, yaşın sosyal uyum üzerindeki etkisi karmaşık ve çok boyutlu bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Bazı araştırmalar, yaşın sosyal uyum üzerindeki etkisinin her zaman belirgin olmadığını, bazı durumlarda yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunmadığını göstermektedir. Bu bulgular, sosyal uyumun sadece yaş faktörüne bağlı olarak değil, bireylerin kültürel kimlikleri ve sosyal çevreleriyle olan etkileşimlerine de bağlı olarak şekillendiğini göstermektedir. Yaş ilerledikçe bireylerin sosyal uyum stratejilerinde daha dengeli ve bütünleştirici yaklaşımlar benimsediği gözlemlenmiş olup bu durum mülteci politikalarının ve sosyal destek mekanizmalarının yaş faktörünü dikkate alarak daha esnek ve kapsamlı bir şekilde tasarlanması gerektiğini ortaya koymaktadır.

3.2. Cinsiyet ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişkisi

Tablo 3.5. Sosyal Uyum leği ve Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi

		<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>S.s.</i>	<i>U</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
Dışlanma	Kadın	116	16.38	4.29	6301	-0.946	0.344
	Erkek	117	17.05	3.68			
Aidiyet	Kadın	116	16.09	3.90	5293	-2.915	0.004
	Erkek	117	17.56	3.47			
Psikolojik ve Sosyal Destek	Kadın	116	13.80	2.69	4184.5	-5.098	0.0001
	Erkek	117	15.49	2.39			
Bireysel Faktörler	Kadın	116	12.72	2.52	6528	-0.507	0.612
	Erkek	117	12.37	2.58			
Umut	Kadın	116	11.73	2.93	4255.5	-4.951	0.0001
	Erkek	117	13.39	2.98			
Geçmiş Yaşantılar	Kadın	116	9.22	2.46	6736	-0.098	0.922
	Erkek	117	9.28	2.18			
	Kadın	116	83.04	11.28	4990	-3.493	0.0001

Sosyal Uyum Genel Düzeyinde	Erkek	117	88.28	10.66
--------------------------------------	-------	-----	-------	-------

Sosyal Uyum ölçeği ve alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre incelenmesi amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda; bireysel faktörler alt boyutunda ($p=0.612$) ve geçmiş yaşantılar alt boyutunda ($p=0.922$) anlamlı farklılık olmadığı kadınlarla erkeklerin düzeylerinin birbirine benzer olduğu tespit edilmiştir.

Aidiyet alt boyutunda ($p=0.004$), psikolojik ve sosyal destek alt boyutunda ($p=0.0001$), umut alt boyutunda ($p=0.0001$) ve sosyal uyum genel düzeyinde ($p=0.0001$) cinsiyete göre anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ortalamalar incelendiğinde, bu alt boyutlarda ve genel uyum düzeyinde erkeklerin kadınlara göre daha yüksek bir uyum düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir.

Erkeklerin kadınlara göre sosyal uyumunun daha yüksek çıkmış olmasının erkeklerin çalışma hayatına katılma, hane dışındaki işlerle doğrudan ilgilenen kişi olma, sosyal hayata daha yoğun katılıyor olma yollarıyla yerel halk ile daha fazla etkileşimde olmasından kaynaklandığını düşünülmektedir. Geçici koruma statüsündeki Suriyeli kadınların çalışma hayatına katılımının erkeklerden daha az olması, zamanlarının büyük kısmını akrabaları ve Suriyeli tanıdıkları ile geçiriyor olmaları sosyal uyum düzeylerinin erkeklere oranlara daha düşük kalmasına neden olmaktadır.

Yapılan analiz sonucunda, cinsiyetin sosyal uyum üzerindeki etkileri belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Erkeklerin kadınlara göre sosyal uyumda daha yüksek puanlar aldığı; aidiyet, psikolojik ve sosyal destek, umut alt boyutlarında anlamlı farklılıkların bulunduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, literatürdeki çeşitli çalışmalarla uyumludur ve cinsiyetin sosyal uyum üzerindeki rolünü vurgulamaktadır. Kaya (2022) tarafından yapılan çalışmada, erkek mültecilerin sosyal uyum düzeylerinin kadınlara kıyasla genellikle daha yüksek olduğu, kadınların sosyal destek ve aidiyet hissi konusunda daha fazla zorluk yaşadığı belirlenmiştir. Bu durum, kadın mültecilerin sosyal ağlarını kurma ve sürdürme konusunda erkeklere göre daha fazla engellerle karşılaştıklarını göstermektedir. Kadınların sosyal entegrasyon süreçlerinde yaşadıkları bu zorluklar, toplumsal normlar ve ailevi sorumluluklarla da ilişkilidir. Bu bulgular, cinsiyetin sosyal uyum üzerindeki etkilerini anlamının, mülteci politikalarının geliştirilmesi ve sosyal hizmetlerin tasarlanmasında kritik bir rol oynadığını göstermektedir (Kaya, 2020).

Cheung ve Phillimore (2017) çalışmasında, erkek mültecilerin genel sosyal uyum düzeylerinin kadınlara kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir, ancak bu çalışmada aidiyet alt boyutunda cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu durum, çalışmada aidiyet alt boyutunda cinsiyet farklılığı bulunduğu sonucuyla farklılık göstermektedir. Benzer şekilde, El Khoury (2024) araştırmasında da erkek mültecilerin sosyal uyum düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olduğu, kadınların özellikle psikolojik ve sosyal destek arayışında oldukları ancak bu destekten yeterince faydalanamadıkları belirtilmiştir. Erkeklerin sosyal uyumda daha yüksek puan almasının, iş gücü piyasasına daha kolay erişim sağlamalarıyla ilişkili olduğu vurgulanmıştır. Bletscher ve Spiers (2023) ise kadın mültecilerin psikolojik iyi olma hali ve sosyal destek açısından erkeklere göre daha düşük puanlar aldığını, ancak sosyal uyum genel düzeyinde cinsiyet farkının minimal olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmadaki sosyal destek alt boyutunda erkeklerin daha yüksek puan alması, bu çalışma ile örtüşmektedir. Ncube ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan çalışmada ise, mülteci kadınların hayatta kalabilmeleri için eğitim ve sağlık hizmetlerine ihtiyaç duydukları, ekonomik olarak sürdürülebilir olmalarının önemli olduğu ve ev sahibi ülkenin kültürüne uyum sağlamalarının gerekli olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda, cinsiyetin sosyal uyum üzerindeki etkileri, göçmenlerin ve mültecilerin yaşamlarını etkileyen sosyo-ekonomik faktörlerle de ilişkilidir.

Cinsiyetin sosyal uyum üzerindeki bu farklılaştırıcı etkileri, mülteci politikalarının ve sosyal hizmetlerin cinsiyet odaklı bir yaklaşımla ele alınmasının önemini vurgulamaktadır. Bu bulgular, mültecilerin sosyal uyumunu desteklemek için kültürel duyarlılık ve cinsiyet eşitliği gözetilerek geliştirilecek politikaların gerekliliğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, mülteci kadınların özel ihtiyaçlarının karşılanması ve sosyal uyum süreçlerinin desteklenmesi, daha kapsayıcı ve etkili uyum stratejilerinin oluşturulmasında kritik bir rol oynamaktadır.

3.3. Medeni Durum ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişki

Tablo 3.6. Sosyal Uyum Ölçeği ve Alt Boyutlarının Medeni Durum Değişkenine Göre İncelenmesi

		<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>S.s.</i>	χ^2	<i>S.d</i>	<i>p</i>
Dışlanma	Bekar	66	16.45	4.24	0.254	2	0.881
	Evli	140	16.89	3.77			
	Boşanmış	27	16.48	4.67			
Aidiyet	Bekar	66	16.68	3.79	3.001	2	0.223
	Evli	140	17.13	3.61			
	Boşanmış	27	15.63	4.23			
Psikolojik ve Sosyal Destek	Bekar	66	14.44	2.63	1.113	2	0.573
	Evli	140	14.76	2.65			
	Boşanmış	27	14.59	2.99			
Bireysel Faktörler	Bekar	66	13.45	2.24	11.384	2	0.003
	Evli	140	12.14	2.39			
	Boşanmış	27	12.44	3.45			
Umut	Bekar	66	12.82	3.25	1.538	2	0.463
	Evli	140	12.61	2.89			
	Boşanmış	27	11.70	3.43			
Geçmiş Yaşantılar	Bekar	66	9.26	2.63	0.162	2	0.922
	Evli	140	9.22	2.11			
	Boşanmış	27	9.37	2.62			
Sosyal Uyum Genel Düzeyinde	Bekar	66	86.03	11.96	0.988	2	0.61
	Evli	140	85.91	10.58			
	Boşanmış	27	83.59	13.03			

Sosyal Uyum ölçeği ve alt boyutlarının medeni durum değişkenine göre incelenmesi amacıyla Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, dışlanma alt boyutunda ($p=0.881$), aidiyet alt boyutunda ($p=0.223$), psikolojik ve sosyal destek alt boyutunda ($p=0.573$), umut alt boyutunda ($p=0.463$), geçmiş yaşantılar alt boyutunda ($p=0.922$) ve sosyal uyum genel düzeyinde ($p=0.61$) anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bekar, evli ve boşanmış olan katılımcıların bu alt boyutlarda ve genel uyum düzeyinde birbirlerine benzer olduğu tespit edilmiştir.

Bireysel faktörler alt boyutunda ($p=0.003$) ise medeni duruma göre anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Anlamlı farklılığın kaynağını tespit edebilmek amacıyla yapılan Bonferroni düzeltilmeli Dunn çoklu karşılaştırmalar testi sonucunda, evli olanlar ile bekar olanlar arasında ($p=0.002$) anlamlı farklılık olduğu ve bekar olanların evli

olanlara göre sosyal uyumunun daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bekar kişilerde sosyal uyumun daha yüksek çıkmasının bekarların evlilere göre sosyal hayata katılımı ve yerel halkla iletişiminin daha fazla olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Medeni durumun sosyal uyum üzerindeki etkisi üzerine yapılan analizler ve mevcut literatür incelemeleri, çeşitli bulgular sunmaktadır. Bu çalışmada medeni durumun sosyal uyumun bazı alt boyutlarında etkisiz olduğu, ancak bireysel faktörler alt boyutunda bekar olanların evlilere göre daha yüksek sosyal uyuma sahip olduğu tespit edilmiştir. Tanrıkulu (2019) tarafından yapılan araştırmada, medeni durumun mültecilere yönelik tutumlar üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı tespit edilmiştir. Çalışma bulguları, medeni durumun sosyal uyum üzerinde doğrudan bir etkisinin olmadığını, bunun yerine sosyal uyumun daha karmaşık ve çok boyutlu bir süreç olduğunu, demografik özelliklerin yanı sıra toplumsal ve ekonomik bağlamların da etkili olabileceğini göstermektedir. Bu, çalışmadaki bekar, evli ve boşanmış bireyler arasında sosyal uyum düzeyinde genel olarak anlamlı bir fark olmadığı bulgusuyla uyumludur.

Kaya'nın (2020) çalışmasında, evli olan grubun, bekar gruptan daha yüksek sosyal uyum puanlarına sahip olduğu bulunmuştur. Bu sonuç, çalışmada bekarların daha yüksek uyum düzeyine sahip olduğu bulgusuyla çelişmektedir. Kaya'nın bulguları, evli bireylerin aile yapıları ve sorumlulukları sayesinde daha güçlü bir sosyal destek ağına sahip olduklarını ve bu durumun sosyal uyumlarını artırdığını öne sürmektedir. Uzunaslan ve Serpen (2019) ile Yıldırım alp ve İyem (2017) tarafından yapılan araştırmalar, evli kadınların sosyal uyum düzeylerinin daha yüksek olabileceğini öne sürmektedir. Evli kadınların, belirsizlik toleransının yüksek olması, aile içinde yaşamının getirdiği birliktelik duygusu, güçlü hissetme ve çocuk sahibi olmanın yüklediği sorumluluklarla açıklanabilir. Bu sonuçlar, özellikle Suriyeli kadınların çocukları için daha kararlı olduklarını ve Türk toplumuyla entegrasyon konusunda azimli davrandıklarını göstermektedir. Quadır ve Çimen (2018) çalışmasında, yaşça büyük olan, evli ve çocuklu bireylerin Suriyelilere karşı daha empatik ve destekleyici tutumlar sergilediği bulunmuştur. Bu destekleyici tutumlar, sığınmacıların sosyal uyumunu olumlu etkileyebilir. Ancak aynı çalışmada, hanelerdeki birey sayısının artmasıyla daha olumsuz tutumların ortaya çıktığı, bu durumun sosyal uyumu zayıflatabileceği de tespit edilmiştir. Bu, evli ve kalabalık hanelerin sosyal uyumda farklı etkiler yaratabileceğini göstermektedir.

Medeni durumun sosyal uyum üzerindeki etkisi, literatürde hem benzer hem de farklı sonuçlar vermektedir. Bu çalışmada bekar bireylerin daha yüksek uyum düzeyine sahip olduğu tespit edilirken, diğer araştırmalar evli bireylerin daha yüksek sosyal uyuma sahip olduğunu ya da medeni durumun sosyal uyum üzerinde etkisinin olmadığını göstermektedir. Bu farklılıklar, sosyal uyumun bağlama ve kişisel koşullara göre değişen karmaşık bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır.

3.4. Eğitim Durumu ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişkisi

Tablo 3.7. Sosyal Uyum Ölçeği ve Alt Boyutlarının Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi

		<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>S.s.</i>	χ^2	<i>S.d</i>	<i>p</i>
Dışlanma	Okuryazar değil	10	18.00	1.89	7.018	6	0.319
	Okuryazar	14	15.21	3.66			
	İlkokul	15	17.13	3.81			
	Ortaokul	58	17.41	4.48			
	Lise	68	16.82	3.63			
	Üniversite	53	16.28	4.24			
Aidiyet	Yüksek Lisans	15	15.20	4.06	19.596	6	0.003
	Okuryazar değil	10	17.40	4.50			
	Okuryazar	14	17.29	2.27			
	İlkokul	15	17.60	2.87			
	Ortaokul	58	17.40	3.66			
	Lise	68	17.04	3.81			
Psikolojik ve Sosyal Destek	Üniversite	53	16.58	3.78	6.461	6	0.374
	Yüksek Lisans	15	12.93	3.33			
	Okuryazar değil	10	15.00	2.21			
	Okuryazar	14	15.07	2.76			
	İlkokul	15	14.27	3.35			
	Ortaokul	58	14.90	2.31			
Bireysel Faktörler	Lise	68	14.68	2.73	9.432	6	0.151
	Üniversite	53	14.75	2.73			
	Yüksek Lisans	15	12.93	2.87			
	Okuryazar değil	10	12.20	1.40			
	Okuryazar	14	13.79	2.08			
	İlkokul	15	11.87	2.00			
Umut	Ortaokul	58	12.52	2.50	22.147	6	0.001
	Lise	68	12.76	2.63			
	Üniversite	53	12.42	2.93			
	Yüksek Lisans	15	11.87	2.29			
	Okuryazar değil	10	12.20	3.43			
	Okuryazar	14	13.07	1.98			
Geçmiş Yaşantılar	İlkokul	15	12.67	4.06	12.356	12	0.054
	Ortaokul	58	13.21	2.50			
	Lise	68	12.54	3.01			
	Üniversite	53	12.79	3.14			
	Yüksek Lisans	15	9.07	2.63			
	Okuryazar değil	10	8.40	1.71			
	Okuryazar	14	7.57	2.50			
	İlkokul	15	8.53	3.27			
	Ortaokul	58	9.31	2.47			
	Lise	68	9.71	2.12			

	Üniversite	53	9.36	1.93			
	Yüksek Lisans	15	9.40	2.32			
	Okuryazar değil	10	87.20	6.16	20.258	6	0.002
	Okuryazar	14	85.07	7.24			
Sosyal	İlkokul	15	84.47	14.93			
Uyum	Ortaokul	58	88.00	11.11			
Genel	Lise	68	86.91	9.94			
Düzeyinde	Üniversite	53	85.09	12.54			
	Yüksek Lisans	15	73.87	7.86			

Sosyal Uyum ölçeği ve alt boyutlarının eğitim durum değişkenine göre incelenmesi amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda; dışlanma alt boyutunda ($p=0.319$), psikolojik ve sosyal destek alt boyutunda ($p=0.374$), bireysel faktörler alt boyutunda ($p=0.151$) ve geçmiş yaşantılar alt boyutunda ($p=0.054$) anlamlı farklılık olmadığı bir diğer ifade ile bu alt boyutlarda eğitim düzeyi farklı olan katılımcıların düzeylerinin birbirlerine benzer olduğu tespit edilmiştir.

Aidiyet alt boyutunda ($p=0.003$), umut alt boyutunda ($p=0.001$) ve sosyal uyum genel düzeyinde ($p=0.002$) eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Anlamlı farklılığın kaynağını tespit edebilmek amacıyla yapılan Bonferroni düzeltmeli Dunn çoklu karşılaştırmalar testi sonucunda; aidiyet alt boyutunda yüksek lisans ile üniversite ($p=0.044$), lise ($p=0.002$), ilkokul ($p=0.024$) ve ortaokul ($p=0.001$) eğitim düzeyine sahip olanlar arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ortalamalar incelendiğinde, yüksek lisans eğitim düzeyine sahip olanların lise, ilkokul ve üniversite mezunu olanlara göre daha düşük düzeye sahip oldukları tespit edilmiştir.

Umut alt boyutunda, yüksek lisans ile lise ($p=0.006$), üniversite ($p=0.002$), ilkokul ($p=0.03$), okuryazar ($p=0.01$) ve ortaokul ($p=0.0001$) eğitim düzeyine sahi olanlar arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ortalamalar incelendiğinde, yüksek lisans eğitim düzeyine sahip olanların üniversite, lise, ortaokul, ilkokul ve okuryazar olanlara göre daha düşük düzeye sahip oldukları tespit edilmiştir.

Sosyal uyum genel düzeyinde, yüksek lisans ile üniversite ($p=0.022$), Lise ($p=0.001$) ve ortaokul ($p=0.0001$) eğitim düzeyine sahip olanlar arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ortalamalar incelendiğinde, yüksek lisans eğitim düzeyine sahip olanların lise, ve ortaokul eğitim düzeyine sahip olanlara göre daha düşük düzeye sahip oldukları tespit edilmiştir.

Elde edilen bu sonuçlar eğitim seviyesi arttıkça sosyal uyum seviyesinin de artacağı yönündeki varsayım ile çelişmektedir. Yüksek lisans mezunlarının sosyal uyum

seviyesinin diğer eğitim seviyelerindeki kişilere göre daha düşük olmasının göç öncesindeki sosyo-kültürel ortamlarının değişmiş olması, eğitimi aldıkları işlerde çalışmalarının Türkiye’de çoğunlukla mümkün olmaması, yaşam standartlarının düşmüş olması gibi nedenlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Yapılan analizde, eğitim düzeyinin sosyal uyum, aidiyet ve umut gibi alt boyutlar üzerindeki etkileri incelendiğinde, yüksek lisans mezunu bireylerin diğer eğitim seviyelerine sahip bireylere kıyasla daha düşük aidiyet, umut ve genel sosyal uyum düzeylerine sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu bulgu, eğitim düzeyinin sosyal uyum üzerindeki karmaşık etkilerini ortaya koymakta ve literatürdeki çeşitli araştırmalarla hem paralellik hem de bazı farklılıklar göstermektedir. Örneğin, Svensson’un (2023) çalışması yüksek eğitim seviyesindeki mültecilerin daha düşük aidiyet hissi yaşadıklarını ortaya koyarak çalışma bulgularıyla örtüşmektedir. Benzer şekilde, Masgoret ve Ward (2006) çalışması da daha eğitilmiş göçmenlerin sosyal uyum sürecinde daha fazla zorlukla karşılaştıklarını vurgulamıştır. Bu çalışmalar, yüksek eğitim düzeyinin, bireylerin beklentilerinin artması ve kültürel farkındalıklarının daha yüksek olması nedeniyle sosyal entegrasyon süreçlerinde engeller yaratabileceğini öne sürmektedir. Ancak, bazı araştırmalar bu durumu farklı bir perspektiften ele almaktadır. Örneğin, Yıldırım vd. (2022) Irak’ta yaşayan mülteciler üzerinde yaptığı çalışmada, eğitim düzeyi arttıkça psikolojik sağlamlık ve yaşam memnuniyeti düzeylerinin de arttığını bulmuştur. Benzer şekilde Gülmez ve Öztürk (2018) eğitim düzeyinin yüksek olmasının göçmenlerin iş bulma ve iletişim kurma becerilerini artırarak uyum sürecini kolaylaştırabileceğini öne sürmektedir. Bu bulgular, yüksek eğitim düzeyinin bazı durumlarda sosyal uyumu destekleyen bir faktör olabileceğini göstermektedir.

Sonuç olarak, eğitim düzeyinin sosyal uyum, aidiyet ve umut üzerindeki etkileri karmaşık ve çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Bazı durumlarda, yüksek eğitim düzeyinin bireylerin sosyal entegrasyon süreçlerini zorlaştırdığı görülmekte bu da aidiyet ve umut düzeylerinin düşük olmasına yol açmaktadır. Diğer yandan, eğitim düzeyinin artması bireylerin psikolojik dayanıklılıklarını artırarak yaşam memnuniyetlerini olumlu yönde etkileyebilir ve bu da uyum sürecini destekleyebilir. Bu nedenle, eğitim düzeyinin sosyal uyum üzerindeki etkilerini anlamak için bu çok yönlü etmenlerin hepsini dikkate almak önemlidir. Bu durum, sosyal politikaların ve entegrasyon stratejilerinin tasarımında da dikkate alınması gereken önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.5. Türkiye’de Yaşama Süresi ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişkisi

Tablo 3.8. Sosyal Uyum Ölçeği ve Alt Boyutlarının Türkiye’de Yaşama Süresi Değişkenine Göre İncelenmesi

		<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>S.s.</i>	χ^2	<i>S.d</i>	<i>p</i>
Dışlanma	0-5 Yıl	18	18.06	4.30	4.519	2	0.104
	6-10 Yıl	150	16.38	4.11			
	11 Yıl ve Üzeri	65	17.12	3.60			
Aidiyet	0-5 Yıl	18	17.67	3.38	0.681	2	0.711
	6-10 Yıl	150	16.69	3.92			
	11 Yıl ve Üzeri	65	16.92	3.47			
Psikolojik ve Sosyal Destek	0-5 Yıl	18	15.22	1.80	0.922	2	0.631
	6-10 Yıl	150	14.55	2.72			
	11 Yıl ve Üzeri	65	14.72	2.79			
Bireysel Faktörler	0-5 Yıl	18	12.50	3.78	0.798	2	0.671
	6-10 Yıl	150	12.59	2.53			
	11 Yıl ve Üzeri	65	12.45	2.21			
Umut	0-5 Yıl	18	12.61	2.15	6.198	2	0.045
	6-10 Yıl	150	12.88	3.12			
	11 Yıl ve Üzeri	65	11.83	3.05			
Geçmiş Yaşantılar	0-5 Yıl	18	8.72	2.40	5.671	2	0.059
	6-10 Yıl	150	9.07	2.38			
	11 Yıl ve Üzeri	65	9.80	2.08			
Sosyal Uyum Genel Düzeyinde	0-5 Yıl	18	87.78	9.97	0.862	2	0.65
	6-10 Yıl	150	85.17	11.66			
	11 Yıl ve Üzeri	65	86.26	10.69			

Sosyal uyum ölçeği ve alt boyutlarının Türkiye’de yaşama süresi değişkenine göre incelenmesi amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, dışlanma alt boyutunda ($p=0.104$), aidiyet alt boyutunda ($p=0.711$), psikolojik ve sosyal destek alt boyutunda ($p=0.631$), bireysel faktörler alt boyutunda ($p=0.671$), geçmiş yaşantılar alt boyutunda ($p=0.059$) ve sosyal uyum genel düzeyinde ($p=0.65$) anlamlı farklılık olmadığı bir diğer ifade ile bu alt boyutlarda ve genel uyum düzeyinde farklı yaşama süresi olan katılımcıların düzeylerinin birbirlerine benzer olduğu tespit edilmiştir.

Umut alt boyutunda ($p=0.045$) yaşama süresine göre anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Anlamlı farklılığın kaynağını tespit edebilmek amacıyla yapılan Bonferroni düzeltmeli Dunn çoklu karşılaştırmalar testi sonucunda, Türkiye’de yaşama

süresi 11 yıl ve üzeri olan katılımcılar ile 6-10 yıl olan katılımcılar arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p=0.040$). Ortalamalar incelendiğinde, 11 yıl ve üzeri olan katılımcıların ortalamasının 6-10 yıl olan katılımcılara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmalar genellikle, bireylerin göç ettikleri ülkede kalış süreleri uzadıkça, sosyal uyum düzeylerinin arttığını göstermektedir. Örneğin, Ward ve Kennedy'e (1999) göre, göç edilen yerde kısa süre kalmak düşük sosyal uyum düzeyine yol açabilir. Jasti vd. (2011) ise genç yaşta göç etmenin ve uzun süre göç edilen yerde bulunmanın sosyal uyum üzerinde olumlu etkiler yarattığını belirtmektedir. Berry vd.nin (2006) araştırması, göç edilen yerde 12 yıldan fazla süre ikamet eden ikinci kuşak göçmenlerin, daha kısa süre ikamet eden göçmenlere göre daha yüksek sosyal uyum geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Ancak, bazı araştırmalar, göçmenlerin kalış süresini doğrudan uyumu etkileyen bir faktör olarak görmeyip bu durumu statü artışı ile açıklamaktadır. Örneğin, Kanada'da yapılan bir araştırma, göçmenlerin ülkedeki kalış süresi arttıkça statülerinin de arttığını ve bu durumun, bireylerin iş hayatı ve genel yaşam hakkında daha fazla bilgi edinmelerine olanak sağlayarak uyumu olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Stein'in (1981) araştırması ise, zorunlu göç yaşayan mültecilerin yeni bir ülkeye uyum süreçlerini zamana bağlı olarak farklı aşamalara ayırmaktadır. İlk birkaç ay, mültecilerin kayıplarını geri kazanma çabası içinde oldukları bir dönemdir. İlk bir iki yıl içinde, mülteciler genellikle iş değişiklikleri yapar ve başlangıçta yerleştikleri bölgelerden taşınır. Dört beş yıl sonra, uyum süreci büyük ölçüde tamamlanmış olur ve mülteciler yeni hayatlarına daha stabil bir şekilde adapte olurlar. On yılın ardından, mülteciler kalıcı yerleşimlerini gerçekleştirmiş olur ve bu süreçte statü kaybını kabullenmek zorunda kalırlar. Aynı zamanda, bu aşamada mülteciler, yeni ülkenin kurumlarından daha fazla beklenti içine girerler. Bu dört aşama, mültecilerin zamanla değişen ihtiyaçlarını ve uyum sürecinin karmaşıklığını gözler önüne sermektedir. Bu bulgular, Brell vd.'nin (2020) çalışmasıyla paralellik göstermektedir. Bu çalışmada, göçmenlerin bir ülkede kalma süresi uzadıkça, başlangıçta yüksek olan umut düzeylerinin zamanla azaldığı ve uyum sürecindeki zorlukların artmasıyla birlikte psikolojik sağlamlıklarının zayıfladığı bulunmuştur. Ancak, Paparusso (2019) gibi bazı çalışmalar, göçmenlerin bir ülkede geçirdikleri süre arttıkça sosyal uyumlarının ve genel yaşam memnuniyetlerinin arttığını, fakat bu artışın umut düzeyinde her zaman paralel bir artışa yol açmayabileceğini vurgulamaktadır. Ataş (2021) ise katılımcıların Türkiye'de kaç yıl daha kalacakları

düşüncesinin sosyal uyum düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını bulmuştur. Bu sonuçlar, göçmenlerin kalış süresi ve sosyal uyum arasındaki ilişkinin karmaşıklığını ve çok boyutluluğunu göstermektedir. Genel olarak, göçmenlerin bir ülkede geçirdikleri süre arttıkça sosyal uyum düzeylerinin de arttığına dair bir eğilim bulunmaktadır. Bu bulgu, göçmenlerin yerleşik düzenlerini kurmaları, yerel toplumla daha fazla etkileşimde bulunmaları ve iş hayatına daha fazla entegre olmaları gibi faktörlerle açıklanabilir.

3.6. Dil Yeterliliği ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişkisi

Tablo 3.9. Sosyal Uyum Ölçeği ve Alt Boyutlarının Türkçe Bilme Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi

		<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>S.s.</i>	<i>U</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
Dışlanma	Evet	170	16.18	4.05	3946.500	-3.093	0.002
	Hayır	63	18.17	3.52			
Aidiyet	Evet	170	16.49	3.86	4429.000	-2.035	0.042
	Hayır	63	17.75	3.31			
Psikolojik ve Sosyal Destek	Evet	170	14.31	2.87	3729.500	-3.586	0.0001
	Hayır	63	15.56	1.78			
Bireysel Faktörler	Evet	170	12.76	2.53	4654.000	-1.550	0.121
	Hayır	63	11.97	2.53			
Umut	Evet	170	12.09	3.19	3332.500	-4.454	0.0001
	Hayır	63	13.84	2.27			
Geçmiş Yaşantılar	Evet	170	9.36	2.29	4777.000	-1.277	0.201
	Hayır	63	8.94	2.37			
Sosyal Uyum Genel Düzeyinde	Evet	170	84.23	11.91	3778.500	-3.452	0.001
	Hayır	63	89.57	8.17			

Sosyal Uyum ölçeği ve alt boyutlarının Türkçe bilme durumu değişkenine göre incelenmesi amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda; bireysel faktörler alt boyutunda ($p=0.121$) ve geçmiş yaşantılar alt boyutunda ($p=0.201$) Türkçe bilme durumuna göre anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Türkçe bilenler ve bilmeyenlerin bireysel faktörler alt boyutunda ve geçmiş yaşantılar alt boyutunda düzeyleri birbirine benzerdir.

Dışlanma alt boyutunda ($p=0.002$), aidiyet alt boyutunda ($p=0.042$), psikolojik ve sosyal destek alt boyutunda ($p=0.0001$), umut alt boyutunda ($p=0.0001$) ve sosyal uyum genel düzeyinde ($p=0.001$) anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ortalamalar incelendiğinde bu alt boyutlarda Türkçe bilmeyenlerin ortalamasının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Elde edilen bu sonuç Türkçe bilme durumunun sosyal uyumu artıracak yönündeki varsayımı çelişmektedir. Bunun, Türkçe bilen katılımcıların yerel halkla daha çok etkileşimde olması, dolayısıyla nefret söylemi, ötekileştirme gibi sorunlara doğrudan maruz kalıyor olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Yapılan araştırmalar, dil yeterliliğinin sosyal uyum üzerindeki önemli rolünü vurgulamakta ve bu konuda çeşitli bulgular sunmaktadır. Ataş (2021) çalışmasında, Türkçeyi çok iyi düzeyde konuşan ve anlayan bireylerin uyum düzeylerinin, dili çok kötü düzeyde konuşan ve anlayan bireylere göre belirgin bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, ev sahibi toplumun dilini konuşmanın ve anlamının sosyal uyumu doğrudan etkileyen bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Bu, dilin sosyal uyum sürecinde kritik bir rol oynadığını ve dil yeterliliğinin arttıkça uyumun da arttığını göstermektedir. Ataca ve Berry (2002) ise yerel toplumun dilini iyi konuşamayan göçmen bireylerin sosyal uyum sürecinde daha fazla olumsuzlukla karşılaştıklarını belirtmiştir. Bu durum, dilin yalnızca iletişim değil, aynı zamanda toplumsal kabul ve entegrasyon için de hayati bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Masgoret ve Ward (2006), ev sahibi toplumun dilini konuşmanın, göçmenlerin televizyon, radyo ve gazete gibi iletişim kanallarından daha fazla faydalanmalarını sağladığını ve bunun da yerel topluma uyumu hızlandığını ileri sürmüştür. Bu bulgular, dil yeterliliğinin göçmenlerin toplumsal hayatla daha fazla etkileşimde bulunmalarını kolaylaştırdığı ve böylece sosyal uyum süreçlerini desteklediğini göstermektedir.

Baykan'a (2020) göre kurulan iletişim sıklığı arttıkça iletişim sorunlarının azalacağı yönündeki düşünceler artmaktadır. Bu çalışma, yerel toplum üyelerinin Suriyelilerin Türkçeyi öğrendikçe dış çevreyle daha fazla iletişime geçebileceklerini ve sosyal yaşama daha kolay uyum sağlayacaklarını düşündüklerini ortaya koymaktadır. Bu, dil öğreniminin yalnızca bireysel uyum değil, aynı zamanda yerel toplulukların göçmenleri daha fazla kabul etmesi açısından da önemli olduğunu göstermektedir. Türel (2021), mültecilerin Türkçeye hakimiyetlerinin uyumlarını artıran bir etmen olduğunu tespit etmiştir. Bu bulgu, dil yeterliliğinin uyum sürecinde ne kadar kritik olduğunu bir kez daha vurgulamaktadır. Ramsey (2018) ve Beter (2006) gibi çalışmalarda ise ortak dili konuşamayan çocukların diğer akranları tarafından fark edilip dışlandığı ve bu nedenle oyunlarına dahil edilmedikleri gözlemlenmiştir. Bu durum, dil bariyerinin çocukların sosyal uyum süreçlerinde ne kadar etkili olduğunu ve özellikle çocukların sosyal

dışlanma ile karşı karşıya kalabileceğini göstermektedir. Mercan Uzun ve Bütün (2016)'nın Samsun'da Suriyeli öğrencilerle ilgili yaptığı araştırma, dil bilmemenin göçmen öğrencilerin sorunlarını dile getirmekte zorlanmasına ve uyum zorlukları yaşamasına neden olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgu, dil bariyerinin sadece yetişkinler değil, çocuklar için de büyük bir engel teşkil ettiğini ve bu durumun sosyal uyumu olumsuz etkilediğini göstermektedir. Adıgüzel (2016), Suriyelilerin hem Türkçe hem de Arapça öğrenmesinin uyumu kolaylaştıracağını belirtmiştir. Bu, çift dilli eğitim ve çok dilli toplumların uyum süreçlerindeki avantajlarını vurgulamaktadır. Ayrıca, dil eğitiminde STK'ların rolü ve bu eğitimlerin sosyal uyuma olan olumlu katkıları da belirtilmiştir. Ancak, dil bariyerinin hala önemli bir sorun olduğu ve bu nedenle eğitimlerde tercümanların rol aldığı da belirtilmiştir. Bu durum, dil eğitiminin yaygınlaştırılması gerektiğini ve dil öğreniminin sosyal uyum sürecinde kritik bir faktör olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır.

Bütün bu çalışmalar, dil yeterliliğinin sosyal uyum sürecinde kritik bir faktör olduğunu güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır. Ev sahibi toplumun dilini iyi bir şekilde konuşmak ve anlamak, göçmenlerin sadece bireysel olarak değil, aynı zamanda toplumsal olarak kabul görmesini ve entegrasyonunu desteklemektedir. Dil bariyeri, sosyal dışlanmaya yol açabileceği gibi, dil yeterliliği arttıkça sosyal uyum ve entegrasyon süreçlerinin daha başarılı olacağı görülmektedir. Bu nedenle, dil eğitimine yapılan yatırımların artırılması ve göçmenlerin dil öğrenim süreçlerinin desteklenmesi, sosyal uyum politikaları açısından büyük bir öneme sahiptir.

3.7. Çalışma Durumu ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişkisi

Tablo 3.10. Sosyal Uyum Ölçeği ve Alt Boyutlarının Çalışma Durum Değişkenine Göre İncelenmesi

		<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>S.s.</i>	χ^2	<i>S.d</i>	<i>p</i>
Dışlanma	Ev Hanımı	81	17.47	3.62	8.034731	3	0.045
	İşsiz	32	17.19	2.78			
	Tam zamanlı istihdam	84	15.67	4.28			
	Yarı zamanlı istihdam	36	17.06	4.67			
	Ev Hanımı	81	17.49	3.58	7.204797	3	0.066
Aidiyet	İşsiz	32	17.56	2.12			
	Tam zamanlı istihdam	84	16.54	3.93			
	Yarı zamanlı istihdam	36	15.36	4.40			
	Ev Hanımı	81	15.49	2.39	22.29484	3	0.0001
	İşsiz	32	14.34	2.34			
Psikolojik ve Sosyal Destek	Tam zamanlı istihdam	84	13.81	2.83			
	Yarı zamanlı istihdam	36	14.97	2.65			
	Ev Hanımı	81	12.32	2.20	4.201815	3	0.24
	İşsiz	32	12.28	2.08			
	Tam zamanlı istihdam	84	13.01	2.43			
Bireysel Faktörler	Yarı zamanlı istihdam	36	12.19	3.66			
	Ev Hanımı	81	13.63	2.41	23.90441	3	0.0001
	İşsiz	32	12.88	3.71			
	Tam zamanlı istihdam	84	11.68	2.90			
	Yarı zamanlı istihdam	36	11.97	3.44			
Umut	Ev Hanımı	81	9.11	2.01	4.958128	3	0.175
	İşsiz	32	9.59	2.31			
	Tam zamanlı istihdam	84	8.94	2.42			
	Yarı zamanlı istihdam	36	9.97	2.61			
	Ev Hanımı	81	88.73	9.71	11.9215	3	0.008
Geçmiş Yaşantılar	İşsiz	32	86.88	8.59			
	Tam zamanlı istihdam	84	82.73	12.17			
	Yarı zamanlı istihdam	36	84.61	12.78			
	Ev Hanımı	81	88.73	9.71	11.9215	3	0.008
	İşsiz	32	86.88	8.59			
Sosyal Uyum Genel Düzeyinde	Tam zamanlı istihdam	84	82.73	12.17			
	Yarı zamanlı istihdam	36	84.61	12.78			
	Ev Hanımı	81	88.73	9.71	11.9215	3	0.008

Sosyal Uyum ölçeği ve alt boyutlarının çalışma durumu değişkenine göre incelenmesi amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda; aidiyet alt boyutunda ($p=0.066$), bireysel faktörler alt boyutunda ($p=0.24$) ve geçmiş yaşantılar alt boyutunda ($p=0.175$) çalışma durumuna göre anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Dışlanma alt boyutunda ($p=0.045$), psikolojik ve sosyal destek alt boyutunda ($p=0.0001$), umut alt boyutunda ($p=0.0001$) ve sosyal uyum genel düzeyinde ($p=0.008$) çalışma durumuna göre anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Anlamlı farklılığın kaynağını tespit edebilmek amacıyla yapılan Bonferroni düzeltmeli Dunn çoklu karşılaştırmalar testi sonucunda; dışlanma alt boyutunda, tam zamanlı istihdam ile ev hanımı ($p=0.048$) arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ev hanımı olan katılımcıların ortalamasının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Psikolojik ve sosyal destek alt boyutunda tam zamanlı istihdam ile yarı zamanlı istihdam ($p=0.034$) ve ev hanımı ($p=0.0001$) arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ev hanımı olan katılımcıların ortalamasının, tam ve yarı zamanlı istihdam edilenlere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Umut alt boyutunda ev hanımı ile tam zamanlı istihdam ($p=0.0001$) ve yarı zamanlı istihdam ($p=0.023$) arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ev hanımı olan katılımcıların ortalamasının, tam ve yarı zamanlı istihdam edilenlere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Sosyal uyum genel düzeyinde tam zamanlı istihdam ile ev hanımı ($p=0.004$) arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ev hanımı olan katılımcıların ortalamasının, tam zamanlı istihdam edilenlere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tam zamanlı istihdam edilenlerin sosyal uyumunun daha düşük olmasının çalışma hayatında maruz kaldıkları ayrımcılık, kötü muamele, eşit işe eşit ücret alamama, ağır çalışma şartları gibi nedenlerden kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir.

Yapılan analizde, çalışma durumuna göre sosyal uyum ve alt boyutlar arasında anlamlı farklılıkların bulunduğu tespit edilmiştir. Özellikle ev hanımı olan katılımcıların, tam zamanlı ve yarı zamanlı istihdam edilenlere kıyasla dışlanma, psikolojik ve sosyal destek, umut ve sosyal uyum genel düzeyinde daha yüksek ortalamalara sahip olması,

sosyal uyumun istihdam durumu ile nasıl karmaşık bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir.

Yıldırım alp ve İslamoğlu (2016)'nın çalışması, göçmen kadınların kayıtsız işçilik veya ev işleri gibi sektörlerde istihdam edilmesinin sosyal yaşamlarında sorunlara yol açtığını ortaya koymuştur. Mülteci kadınların iş gücü piyasasına katılımı, sosyal uyum açısından kritik bir faktördür. Ancak bu katılım kayıt dışı ve güvencesiz olduğunda, sosyal uyum süreci daha da zorlaşabilir. Oytun ve Şenyücel-Gündoğar (2015), Suriyelilerin sosyal uyum süreçlerinin Suriye'deki durumun çözümüne bağlı olarak iki senaryo etrafında şekilleneceğini öne sürmektedir. Eğer göçmenler Türkiye'de kalmaya karar verirlerse, sosyal uyumun başarılı bir şekilde yönetilmesi hem göçmenler hem de ev sahibi toplum için kritik olacaktır. Bu bağlamda, çalışma durumu ve sosyal uyum arasındaki ilişki, göçmenlerin gelecekteki beklentilerine ve mevcut yaşam koşullarına bağlı olarak dinamik bir yapıya sahiptir.

Suriyelilerin iş gücü ücretlerinde düşüşe neden olmaları ve kayıt dışı çalışmanın artması, yerel halk arasında göçmenlere karşı olumsuz tutumların gelişmesine yol açabilir. Bu durum, sosyal uyum sürecini zorlaştıran önemli bir faktör olarak değerlendirilebilir. Özellikle kadın göçmenlerin düşük istihdam oranları, onların ekonomik entegrasyonunu zorlaştırmakta ve bu da sosyal uyumlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. İçduygu ve Diker (2017), Suriyelilerin yeteneklerine odaklı eğitim programlarının geliştirilmesinin, onların iş gücü piyasasına entegrasyonunu kolaylaştıracağını ve dolayısıyla sosyal uyumu güçlendireceğini vurgulamaktadır. Eğitim, sadece ekonomik entegrasyonu değil, aynı zamanda toplumsal kabulü ve sosyal uyumu da destekleyebilir. Bu, sosyal uyumun yalnızca ekonomik bağımsızlık ve istihdamla sınırlı olmadığını, aynı zamanda eğitim ve toplumsal katılımın da önemli olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, yapılan analizler ve literatürdeki çalışmalar, çalışma durumunun sosyal uyum üzerinde karmaşık ve çok boyutlu etkiler yarattığını göstermektedir. Ev hanımı olan katılımcıların bazı sosyal uyum alt boyutlarında daha yüksek düzeylere sahip olması, sosyal destek ağlarının ve bireylerin yaşam tarzlarının sosyal uyum üzerindeki önemini vurgulamaktadır. Ancak, ekonomik entegrasyonun ve istihdamın sosyal uyum üzerindeki rolü de göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle, sosyal uyumu destekleyen

politikaların, bireylerin çalışma durumlarını ve sosyal destek ihtiyaçlarını dikkate alan çok yönlü stratejiler içermesi gerekmektedir.

3.8. Gelir Düzeyi ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişkisi

Tablo 3.11. Sosyal Uyum Ölçeği ve Alt Boyutlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre İncelenmesi

		<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>S.s.</i>	χ^2	<i>S.d</i>	<i>p</i>
Dışlanma	0-17.001 TL	134	17.51	3.67	12.682	2	0.002
	17.002-25.000 TL	74	15.53	4.23			
	25.000 TL ve üzeri	25	15.96	4.16			
Aidiyet	0-17.001 TL	134	17.08	3.50	1.145	2	0.564
	17.002-25.000 TL	74	16.43	3.84			
	25.000 TL ve üzeri	25	16.64	4.74			
Psikolojik ve Sosyal Destek	0-17.001 TL	134	14.84	2.69	4.802	2	0.091
	17.002-25.000 TL	74	14.58	2.64			
	25.000 TL ve üzeri	25	13.84	2.64			
Bireysel Faktörler	0-17.001 TL	134	12.14	2.47	15.695	2	0.0001
	17.002-25.000 TL	74	12.58	2.45			
	25.000 TL ve üzeri	25	14.60	2.36			
Umut	0-17.001 TL	134	13.05	3.23	12.877	2	0.002
	17.002-25.000 TL	74	11.74	2.45			
	25.000 TL ve üzeri	25	12.40	3.33			
Geçmiş Yaşantılar	0-17.001 TL	134	9.45	2.32	1.53	2	0.465
	17.002-25.000 TL	74	9.04	2.20			
	25.000 TL ve üzeri	25	8.80	2.61			
Sosyal Uyum Genel Düzeyi	0-17.001 TL	134	87.32	11.02	8.355	2	0.015
	17.002-25.000 TL	74	83.01	11.00			
	25.000 TL ve üzeri	25	84.72	12.10			

Sosyal Uyum ölçeği ve alt boyutlarının gelir düzeyi değişkenine göre incelenmesi amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda; aidiyet alt boyutunda ($p=0.564$), psikolojik ve sosyal destek alt boyutunda ($p=0.091$) ve geçmiş yaşantılar alt boyutunda ($p=0.465$) anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Dışlanma alt boyutunda ($p=0.002$), bireysel faktörler alt boyutunda ($p=0.0001$), umut alt boyutunda ($p=0.002$) ve sosyal uyum genel düzeyi ($p=0.015$) gelir düzeyine göre anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Anlamlı farklılığın kaynağını tespit edebilmek amacıyla yapılan Bonferroni düzeltmeli Dunn çoklu karşılaştırmalar testi sonucunda;

dışlanma alt boyutunda 17.002-25.000 TL ile 0 -17.001 TL ($p=0.001$) arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. 0 -17.001 TL gelir düzeyine sahip olanların 17.002-25.000 TL arası gelire sahip olanlara göre daha yüksek bir düzeye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Bireysel faktörler alt boyutunda 25.000 TL ve üzeri ile 0-17.001 TL ($p=0.0001$) ve 17.002-25.000 TL ($p=0.004$) arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. 25.000 TL ve üzeri geliri olanların 0-17.001 TL ve 17.002-25.000 TL gelire sahip olanlara göre daha yüksek bir düzeye sahip oldukları tespit edilmiştir.

Umut alt boyutunda 17.002-25.000 TL ile 0-17.001 TL ($p=0.001$) arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. 0-17.001 TL geliri olanların 17.002-25.000 TL geliri olanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Sosyal uyum genel düzeyinde 17.002-25.000 TL ile 0-17.001 TL ($p=0.014$) arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. 0-17.001 TL geliri olanların 17.002-25.000 TL geliri olanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Sipahioğlu'nun (2008) araştırması, işsizlik veya düşük sosyoekonomik düzey gibi faktörlerin sosyal risk faktörleri olarak görüldüğünü ortaya koymuştur. Bu durum, sosyal uyumu olumsuz etkileyebilecek bir durum olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, Işık ve Kandır (2007), sosyoekonomik anlamda iyi durumda olan ailelerin çocuklarının kendilerini ifade etme becerilerinin daha yüksek olduğunu, okul başarılarının daha iyi olduğunu ve sosyal ilişkilerinin daha güçlü olduğunu bulmuşlardır. Bu bulgular, çocukların sosyal uyum becerilerinin sosyoekonomik düzeyle ilişkilendirilebileceğini düşündürmektedir. Tutkun (2012) tarafından yapılan araştırmalar da sosyoekonomik düzeyin sosyal beceriler üzerinde etkili olduğunu vurgulamaktadır. Göç eden insanlar üzerinde yapılan diğer araştırmalar, düşük ücretli işlerde çalışma zorunluluğu ve iş bulma zorluklarının ekonomik durumlarını ve uyumlarını olumsuz etkilediğini göstermektedir (Ünsal, 2019; Yıldırım alp ve İyem, 2017). Dalmış (2018) tarafından yapılan bir diğer araştırmada, gelir düzeyinin uyum davranışları üzerinde anlamlı bir etki yaratmadığı, dolayısıyla sosyoekonomik düzeyin uyum davranışlarını etkilemediği sonucuna varılmıştır. Yanık'ın (2019) çalışmasında ise, Sultanbeyli'de yaşayan geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyoekonomik durumu ile sosyal uyum arasındaki ilişki ele alınmış ve sosyoekonomik durum ile sosyal uyum arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca, çifte dezavantajlı gruplarda yer alan kişilerin sosyal uyumlarının diğer bireylere

göre farklılaştığı gözlenmiştir. Küçük'ün (2023) araştırmasında, sosyoekonomik düzeylere göre sosyal uyum düzeyi toplam puanlarının anlamlı düzeyde farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyoekonomik düzeyin sosyal uyum üzerindeki etkisi, araştırmaların bağlamına, örneklem özelliklerine ve alt boyutların ele alınış şekline bağlı olarak farklılık göstermektedir. Genel olarak, daha yüksek sosyoekonomik düzeye sahip bireylerin sosyal uyumda daha avantajlı oldukları söylenebilir. Ancak, bu durum her zaman geçerli olmayabilir ve sosyoekonomik düzeyi düşük bireylerin bazı alt boyutlarda daha olumlu sonuçlar gösterebileceği unutulmamalıdır. Bu nedenle, sosyoekonomik düzeyin sosyal uyum üzerindeki etkilerini anlamak için daha kapsamlı ve çeşitli örneklemelerle yapılmış araştırmalara ihtiyaç vardır. Aynı zamanda, sosyoekonomik düzeyin yanı sıra diğer faktörlerin de (örneğin, kültürel, psikolojik ve çevresel faktörler) sosyal uyum üzerindeki etkilerinin incelenmesi önem arz etmektedir. Bu, politika yapıcıların ve uygulayıcıların, sosyal uyumu artırmak için daha etkili stratejiler geliştirmelerine yardımcı olabilir.

Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde; yaş faktörünün sosyal uyumu anlamlı düzeyde etkilemediği, erkeklerin sosyal uyumunun kadınlara; bekarların sosyal uyumunun evlilere oranlara daha yüksek olduğu, eğitim seviyesi ve Türkçe bilme durumu artıkça sosyal uyumun azaldığı, Türkiye'de yaşama süresinin uzunluğunun sosyal uyumu pozitif yönde etkilemediği, tam zamanlı istihdama katılım ve gelir artışının sosyal uyumu negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu araştırmada, Sultanbeyli ilçesinde yaşayan geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal uyum düzeyleri değerlendirilmiştir. Araştırmada, sosyal uyumun farklı boyutlarının (dışlanma, aidiyet, psikolojik ve sosyal destek, bireysel faktörler, umut, geçmiş yaşantılar ve genel sosyal uyum) yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, Türkiye'de yaşama süresi, Türkçe bilme durumu, çalışma durumu ve gelir düzeyi gibi demografik değişkenlere göre nasıl farklılık gösterdiği incelenmiştir. Araştırma, tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın evreni Sultanbeyli'de ikamet eden 18 yaş ve üstü geçici koruma statüsündeki Suriyelilerden oluşmaktadır. Örneklem ise bu evrenden gönüllü olarak araştırmaya katılan 233 kişiden oluşmaktadır. Veriler, çeşitli demografik değişkenlere göre sosyal uyumun alt boyutlarındaki farklılıkları ortaya koymak için analiz edilmiştir.

Araştırmanın sonuçları, geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal uyum düzeylerinin çeşitli demografik faktörler tarafından nasıl etkilendiğini göstermektedir. Araştırmada, cinsiyetin sosyal uyum üzerinde belirgin bir etkisi olduğu ve erkeklerin kadınlara kıyasla daha yüksek uyum düzeylerine sahip oldukları ortaya konmuştur. Erkeklerin kadınlara kıyasla daha yüksek sosyal uyum düzeylerine sahip olmasının birkaç nedeni vardır. Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri, erkeklerin toplumda daha aktif roller üstlenmelerine ve kamusal alanda daha fazla yer almalarına yol açmaktadır. Erkeklerin iş gücüne katılma, sosyal etkileşimlerde bulunma ve toplumsal hayata daha hızlı adapte olması bu nedenlerden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, erkeklerin ekonomik faaliyetlerde bulunarak ailelerini destekleme sorumluluğunu daha fazla hissetmeleri, onların sosyal uyum süreçlerine daha fazla dahil olmalarına neden olmaktadır. Kadınlar ise, özellikle göçmen topluluklarda, ev içi sorumluluklar ve çocuk bakımı gibi rollerle daha fazla meşgul olmaktadır; bu da sosyal uyumu sınırlamaktadır. Buna ek olarak, kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, ayrımcılık ve güvenlik kaygıları gibi faktörler nedeniyle toplumsal hayata katılımı daha fazla engelle karşılaşmaları da uyum seviyelerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu faktörler bir araya geldiğinde, erkeklerin sosyal uyum düzeyleri kadınlardan daha yüksek olmaktadır.

Araştırmada eğitim düzeyi açısından, yüksek lisans mezunlarının aidiyet, umut ve genel sosyal uyum düzeylerinin diğer eğitim seviyelerine sahip olanlara göre daha düşük olduğu görülmüştür. Bu bulgu, eğitim seviyesinin yükselmesinin sosyal uyumda her

zaman olumlu bir etki yaratmadığını, hatta bazı durumlarda yüksek beklentiler ve kültürel farkındalık nedeniyle uyumun zorlaşabileceğini göstermektedir. Yüksek eğitim seviyesine sahip bireyler, daha yüksek beklentilere sahip olmaktadır ve bu beklentiler karşılanmadığında hayal kırıklığına uğramaktadırlar. Bu da aidiyet duygusunu zayıflatmakta ve umut düzeyini düşürmektedir. Yüksek lisans mezunları, kültürel farkındalıklarının artması nedeniyle, ev sahibi toplumun kültürel farklılıklarını daha derinlemesine algılamakta ve bu farkındalık, bazen sosyal uyumu zorlaştırmaktadır. Bunun yanı sıra, niteliklerine uygun iş bulmakta zorlanmaları, mesleki ve akademik becerilerinin tanınmaması veya iş piyasasındaki uyumsuzluklar da bu kişilerin iş gücüne entegrasyonunu zorlaştırarak sosyal uyumlarını olumsuz etkilemektedir. Bunların yanında göç öncesinde yüksek sosyal statüye sahip olan bireyler, göç ettikleri ülkede bu statülerini kaybettiklerinde kendilerini daha düşük bir statüde hissetmekte bu da aidiyet duygusunu zayıflatıp umut düzeyini düşürmektedir. Tüm bu faktörler, yüksek lisans mezunlarının sosyal uyum düzeylerinin diğer eğitim seviyelerine sahip bireylerden neden daha düşük olduğunu açıklamaktadır.

Çalışmada gelir düzeyinin de sosyal uyum üzerinde etkili olduğu, düşük gelir düzeyine sahip katılımcıların daha yüksek uyum düzeylerine sahip olduğu tespit edilmiştir. Düşük gelir düzeyine sahip bireyler, yeni bir toplumda hayatta kalabilmek ve kendilerini güvence altına almak için daha fazla sosyal ağ geliştirme ve toplumsal yapıya adapte olma eğilimindedirler. Bu kişiler, günlük yaşamlarını sürdürebilmek için toplumsal destek mekanizmalarına daha fazla ihtiyaç duymakta bu da onları sosyal uyum süreçlerine daha fazla dahil olmaya yönlendirmektedir. Düşük gelirli bireyler, genellikle topluluk içinde daha fazla dayanışma ve karşılıklı yardımlaşma arayışında olmakta bu da onların aidiyet duygusunu ve sosyal uyum düzeyini artırmaktadır. Buna ek olarak, ekonomik olarak dezavantajlı bireyler, beklentilerini daha düşük tutarak, toplumun sunduğu fırsat ve imkânları daha olumlu bir şekilde değerlendirmekte bu da onların sosyal uyumlarını kolaylaştırmaktadır. Bu faktörler bir araya geldiğinde, düşük gelir düzeyine sahip bireylerin sosyal uyum düzeylerinin neden daha yüksek olduğunu anlaşılmaktadır.

Araştırma sonuçları, uyum politikalarının ve mültecilere yönelik uygulamaların gözden geçirilmesi gerektiğini göstermektedir. Özellikle, cinsiyet ve eğitim düzeyi gibi demografik faktörlerin sosyal uyum üzerinde bu denli belirleyici olması, grupların özel ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran strateji geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu durum, hükümetlerin ve uluslararası kuruluşların, farklı sosyal grupların ihtiyaçlarına duyarlı ve kapsayıcı politikalar geliştirmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışma, geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal uyum düzeylerini ele alan bir araştırma olarak literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle Sultanbeyli gibi yoğun mülteci nüfusuna sahip bir bölgede yapılan bu çalışma, sosyal uyumun demografik faktörlere göre nasıl değiştiğini ortaya koyarak sosyal uyum politikalarının geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Literatüre olan katkısı, eğitim düzeyi ve cinsiyet gibi değişkenlerin sosyal uyum üzerindeki etkilerini daha derinlemesine incelemesinden gelmektedir. Çalışma bulguları, daha önce yapılmış olan bazı araştırma sonuçları ile benzeşirken, özellikle yüksek lisans düzeyindeki bireylerin düşük sosyal uyum düzeyine sahip olmaları gibi bulgularla mevcut literatürdeki bazı genel kabulleri sorgulamakta ve yeni araştırmalar için bir temel oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adaçay, F. R. (2019). Socio-Economic Causes and Results of Migration: The Case of Turkey and Migration of Syrians. *International Journal of Recent Advances in Multidisciplinary Research*, 6(12), 5353-5358.
- Adhiambo, L., & Adesubomi, D. (2018). Challenges and solutions to migrant integration, diversity and social cohesion in Africa. *African Migration and Development Policy Centre*, Nairobi.
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göçmenlerin kültürel entegrasyonu, Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyeliler*. İstanbul: WALD.
- Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding Integration: A Conceptual Framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166-191.
- Akan, S. (2022). *Türkiye’deki Suriyelilerin Sosyal Uyum Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Sultanbeyli Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Akat, S. (2021). Sakarya’daki Suriyelilerin Toplumsal Uyum Süreci ve Entegrasyon. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)*, 7(14), 43-67.
- Akbulut, A. (2021). *Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türkiye Ekonomisine Katılımı ve Entegrasyon Süreci*. Akademisyen Kitabevi.
- Akçapar-Köşer, S., & Şimşek, D. (2018). The Politics of Syrian Refugees in Turkey: A Question of Inclusion and Exclusion Through Citizenship. *Social Inclusion*, 6(1), 176-187.
- Alduraiddi, H., Dardas, L. A., & Price, M. M. (2020). Social determinants of resilience among Syrian refugees in Jordan. *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services*, 58(8), 31–38.

- Alesina, A., & Ferraro, L. E. (2002). Who trust others? *Journal of Public Economics*, 85, 207-234.
- Aliyev, R., & Öğülmüş, S. (2016). Yabancı uyruklu öğrencilerin kültürlenme düzeylerinin incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 89-123.
- Alpar, R. (2016). *Spor Sağlık ve Eğitim Bilimlerinden Örneklerle Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik Güvenirlik SPSS’de Çözümleme Adımları ile Birlikte*. Detay Yayıncılık.
- Alqudah, A. F. (2013). Resiliency levels among Iraqi refugees in Jordan and its relation to some demographic variables. *International Journal of Psychological Studies*, 5(4), 50.
- Apak, H. (2015). Suriyeli göçmenlerin gelecek beklentileri: Mardin örneği. *Birey ve Toplum*, 5(9), 125-142.
- Aras, B., & Duman, Y. (2018). I/NGOs’ Assistance to Syrian Refugees in Turkey: Opportunities and Challenges. *Journal of Balkan and Near East Studies*, 21(4), 478-491.
- Arslan, A. E. (2022). *Türkiye’de göçmenlerin entegrasyonu: Belediyelerin ve göçmen derneklerinin rolü*. (Yüksek Lisans Tezi). Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ataca, B., & Berry, J. W. (2002). Psychological, sociocultural, and marital adaptation of Turkish immigrant couples in Canada. *International Journal of Psychology*, 37(1), 13-26.
- Ataş, Ö. (2021). *Suriyeli göçmenlerin sosyal uyum düzeyi: “Gaziantep örneği”* (Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ateş, H., & Yavuz, Ö. (2017). Göçmen Ötekileşme ve Çokkültürcülük. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22, 1287-1301.

- Ateş, T. (2018). Dünya Tarihini Etkileyen Göçler ve Türk Milletinin Etkisi. *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 42-47.
- Aydın, H., Gündoğdu, M., & Akgül, A. (2019). Integration of Syrian Refugees in Turkey: Understanding the Educator's Perception. *Journal of International Migration and Integration*, 1-12.
- Aykaç, S. A., & Karakaş, M. (2022). Entegrasyon, Asimilasyon ve Uyum Kavramları Arasından Türkiye'nin Seçimi. *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(Göç ve Mültecilik Özel Sayısı), 419-429.
- Aykut, N. (2024). *Suriyeli Sığınmacıların Sosyal Uyumunda STK'ların Yeri: İstanbul Örneği*. (Doktora Tezi). Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Baban, F., Ilcan, S., & Rygiel, K. (2017). Syrian Refugees in Turkey: Pathways to Precarity, Differential Inclusion, and Negotiated Citizenship Rights. *Journal of Ethnic Migration Studies*, 43(1), 41-57.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Prentice Hall.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Prentice Hall.
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. W.H. Freeman.
- Bandura, A. (2001). Social Cognitive Theory of Mass Communication. *Media Psychology*, 3(3), 265-299.
- Bandura, A. (2006). Autobiography. In M. G. Lindzey & W. M. Runyan (Eds.), *A History of Psychology in Autobiography* (Vol. 9). Washington, DC: American Psychological Association.
- Bartram, D., Poros, M., & Monforte, P. (2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*. Ankara: Hece Yayınları.

- Baykan, E. (2020). *Suriyeli göçü ve sosyal uyuma ilişkin yerel toplumun görüşleri: Altındağ örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayrakçı, M. (2007). Sosyal Öğrenme Kuramı ve Eğitimde Uygulanması. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 198-210.
- Bayraklı, C. (2007). *Dış Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutları'nda (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Berry, J. W. (1992). Acculturation and Adaptation in a New Society. *International Migration*, 30, 69–85.
- Berry, J. W., Phinney, J. S., Sam, D. L., & Vedder, P. (2006). Immigrant youth: Acculturation, identity, and adaptation. *Applied Psychology*, 55(3), 303-332.
- Beter, Ö. (2006). *Sınırlar ötesi umutlar: Mülteci çocuklar*. Sabev Yayınları.
- Bevelander, P., Mata, F., & Pendakur, R. (2019). Housing policy and employment outcomes for refugees. *International Migration*, 57(3), 134-154.
- Birdişli, F., & Gören, M. (2018). Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi Bağlamında Türkiye-İran Arasında Göç ve Sınır Güvenliği. *İran Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 11-38.
- Bletscher, C., & Spiers, S. (2023). “Step by step we were okay now”: An exploration of the impact of social connectedness on the well-being of Congolese and Iraqi refugee women resettled in the United States. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(7), 5324.
- Bloch, A. (2004). Labour Market Participation and Conditions of Employment: A Comparison of Minority Ethnic Groups and Refugees in Britain. *Sociological Research Online*, 9(2).
- Bozbeyoğlu, E. (2015). Mülteciler ve İnsan Hakları. *Moment Dergi*, 2(1), 60-80.

- Boztepe, V. (2017). Televizyon Haberlerinde Suriyeli Mültecilerin Temsili. *ILEF Journal*, 4(1), 91–122.
- Brell, C., Dustmann, C., & Preston, I. (2020). The labor market integration of refugee migrants in high-income countries. *Journal of Economic Perspectives*, 34(1), 94–121.
- Bruhn, G. J. (2009). *The Group Effect*. New York: Springer Press.
- Buz, S. (2008). Türkiye Sığınma Sisteminin Sosyal Boyutu. *TBB Dergisi*, (76), 120-130.
- Castles, S., & Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri* (Çev. B. U. Bal & İ. Akbulut). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cheong, H. P., Edwards, R., Goulbourne, H., & Solomos, J. (2007). Immigration, Social Cohesion and Social Capital: A Critical Review. *Critical Social Policy*, 27(1), 24–49.
- Cheun, S. Y., & Phillimore, J. (2014). Refugees, Social Capital and Labour Market Integration in the UK. *Sociology*, 48(3), 518-536.
- Cheung, S. Y., & Phillimore, J. (2017). Gender and refugee integration: A quantitative analysis of integration and social policy outcomes. *Journal of Social Policy*, 46(2), 211-230.
- Çağlar, A., & Onay, A. (2015). Entegrasyon/Uyum: Kavramsal ve Yapısal Bir Analiz. In B. D. Şeker, İ. Sirkeci, & M. M. Yüceşahin (Eds.), *Göç ve Uyum* (pp. 46-47). London: Transnational Press.
- Çakan, V. (2018). Rohingya Müslümanları ve Arakan Soykırımı. *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 38-56.
- Çakır, S. (2011). Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(3), 129-142.

- Çebi, E. (2017). The Role of Turkish NGOs in Social Cohesion of Syrians. *Turkish Journal of Middle East Studies*, Special Issue, 135-170.
- Çelik, C., & Erdoğan, S. (2017). How to Organize Schools for Integration of Syrian Children in Turkey: Constructing Inclusive and Intercultural Institutional Habitus in Schools. *Mirekoc Policy Brief Series*.
- Çetin, İ. (2016). Türkiye’de Suriyeli Sığınmacıların Sosyal ve Kültürel Entegrasyonu. *Sosyoloji Dergisi*, 34, 197-222.
- Çiçekli, B. (2007). *Yabancılar Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Çiçekli, B. (2013). *Yabancılar ve Mülteciler Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Da Lomba, S. (2010). Legal Status and Refugee Integration: A UK Perspective. *Journal of Refugee Studies*, 23(4), 415-436.
- Dalmış, A. (2018). *Okul öncesi çocuğu olan farklı sosyoekonomik düzeylerde ailelerin çocuklarının sosyal uyum becerilerinin değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Doğu Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, Kıbrıs.
- Dinçer, B. O., Federici, V., Ferris, E., Karaca, S., Kirişci, K., & Çarmikli, E. Ö. (2013). *Turkey and Syrian Refugees: The Limits of Hospitality*. Washington: USAK: Brookings.
- Doğan, H., & Buz, S. (2022). Göç Sürecinde Ergen Olmak. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12(3), 2797-2822.
- Durkheim, E. (1984). *The Division of Labor in Society*. London: Macmillan Press.
- Durkheim, E. (2020). Societal Transformation and Social Cohesion. In *Introduction to Sociological Theory: Theorists, Concepts, and Their Applicability to the Twenty-First Century* (pp. 87).
- Efe, I. (2015). *Türkiye Basınında Suriyeli Mülteciler*. Ankara: SETA.

- Ektiren, M. T., & Aktaş, V. (2024). Üniversite öğrencilerinin geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yönelik tehdit algısının incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (35), 45-64.
- El Khoury, S. J. (2024). Factors that impact the sociocultural adjustment and well-being of Syrian refugees in Stuttgart, Germany. In *Migration and Wellbeing* (pp. 80-95). Routledge.
- Erdem, B. (2017). Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyal, Siyasi ve Vatandaşlık Hukuku Bakımından Türkiye’deki Durumları. *Public and Private International Law Bulletin*, 37(2), 332–351.
- Erdoğan, M. (2015). *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. (2019). *Syrian refugees in Turkey*. Konrad–Adenauer-Stiftung Report.
- Erdoğan, M. (2020). *Suriyeliler Barometresi-2019: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*. Ankara: Oron Kitabevi.
- Erdoğan, M. (2021). *Suriyeli sığınmacıların bakış açısıyla Türk toplumunda Suriyeli sığınmacılara yönelik algısal tehditler* (Yüksek Lisans Tezi). İstinye Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdoğan, M. M. (2014). *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. Ankara: HUGO Yayınları.
- Erdoğan, M. M. (2016). Syrians in Turkey: From Emergency Aid Policies to Integration Policies. *Foreign Policy*, 42(2), 25–56.
- Eren, V., & Çakran, Ş. (2017). Mülteci politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye karşılaştırması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(39), 1-30.

- Ereş, F. (2015). Türkiye’de göçmen eğitimi sorunsalı ve göçmen eğitiminde farklılığın yönetimi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 17-30.
- Esentaş, M., Güven, R. G., & Güzel, P. (2020). Kadın Mülteciler Sosyal Uyumunu Rekreasyonla Aşıyor. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 35-43.
- Esser, H. (1999). Inklusion, Integration und ethnische Schichtung. *Journal of Conflict and Violence Research*, 1, 1.
- Fansa, M. (2021). Kimim Ben? Göçmen, Sığınmacı, Mülteci, Yabancı, Vatansız ve Geçici Koruma: Türkiye’deki Suriyeliler. *Antakiyat*, 4(2), 289-306.
- Favell, A. (2001). *Philosophies of Integration: Immigration and the Idea of Citizenship in France and Britain*. London: Palgrave Macmillan.
- Favell, A. (Ed.) (2014). *Immigration, Integration and Mobility: New Agendas in Migration Studies Essays 1998-2014*. Colchester: ECPR Press.
- Fennema, M., & Tillie, J. (2004). Do Immigrant Policies Matter? Ethnic Civic Communities and Immigrant Policies in Amsterdam, Liège and Zurich. In R. Penninx, K. Kraal, M. Martiniello, & S. Vertovec (Eds.), *Citizenship in European Cities: Immigrants, Local Politics and Integration Policies* (pp. 85-106). Aldershot: Ashgate.
- Figen, P. S., & Mete, S. (2009). Uyum Modeli ve Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramının doğum öncesi eğitimde kullanımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 1(1), 57-68.
- Fofana, A. (2023). *Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Uyumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Karma Desenli Bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Okan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Fonseca, X., Lukosch, S., & Brazier, F. (2018). Social cohesion revisited: A new definition and how to characterize it. *The European Journal of Social Sciences*, 32(2), 231–253.

- Fonseca, X., Lukosch, S., & Brazier, F. (2019). Social cohesion revisited: A new definition and how to characterize it. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 32(2), 231-253.
- Forrest, R., & Kearns, A. (2001). Social cohesion, social capital and the neighbourhood. *Urban Studies*, 38(12), 2125-2143.
- Friedkin, N. E. (2004). Social cohesion. *Annual Review of Sociology*, 30, 409-425.
- Gough, I., & Olofsson, G. (1999). Introduction: New thinking on exclusion or integration. In I. Gough & G. Olofsson (Eds.), *Capitalism and social cohesion* (pp. 1-10). London: Macmillan Press.
- Gozdecka, D. A., Ercan, S. A., & Kmak, M. (2014). From multiculturalism to post-multiculturalism: Trends and paradoxes. *Journal of Sociology*, 50(1), 51-64.
- Gören, G. (2019). *Uluslararası göç ve yabancı düşmanlığı: Bursa'daki Suriyeliler örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Görgün, M. (2017). Küreselleşme sürecinde göçmen ilişkileri ağının önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(Göç Özel Sayısı), 1317-1327.
- Grimalda, G., & Tanzler, N. (2018). Social cohesion, global governance and the future of politics: Understanding and fostering social cohesion. CARI. Retrieved from <https://t20argentina.org/wp-content/uploads/2018/07/TF8-8.1-Social-cohesion-Policy-Brief-Version-II.pdf> (Accessed 20 September 2019)
- Gülmez, S. C., & Öztürk, A. (2018). Göç yaşantısı çerçevesinde çocukta psiko-sosyal uyum süreci üzerine bir inceleme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 449-481.
- Günay, E., Atılgan, D., & Serin, E. (2017). Dünya'da ve Türkiye'de göç yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 37-60.

- Gündoğmuş, B. (2018). *Göç, Din ve Siyaset: Avrupa'da Milli Görüş*. İstanbul: Bilsam Yayıncılık.
- Gündoğmuş, B., & Gayırnal, A. (2019). Toplumsal kabul ve uyum süreci bağlamında Suriyeli göçmenler. *Journal of Academic Value Studies*, 5(5), 859-860.
- Gürsoy, S. (2019). *Göçmenlerin Çalışma Yaşamına Katılımı: Suriyeli Göçmenler Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). T.C. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hartmann, H. (2016). *Ben Psikolojisi ve Uyum Sorunu* (B. Büyükkal, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Helliwell, J. F., & Wong, S. (2011). Trust and wellbeing. *International Journal of Wellbeing*, 1(1), 42-78.
- Hogg, M. A., & Reid, S. A. (2006). Social identity, self-categorization, and the communication of group norms. *Communication Theory*, 16(1), 7-30.
- Huddy, L. (2001). From social to political identity: A critical examination of social identity theory. *Political Psychology*, 22(1), 127-156.
- IOM. (2011). *Glossary on Migration*. International Migration Law Series, 25. Retrieved from <http://www.iom.int/key-migration-terms>.
- IOM. (2024). Türkiye'de Göç. Retrieved from <https://turkiye.iom.int/tr/turkiyede-goc>
- IOM. *Uluslararası Göç ve Sınır Yöntemi*. Retrieved from <https://turkey.iom.int/tr/gocve-sinir-yonetimi>
- Işık, M., & Kandır, A. (2007). Anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocuklarına sosyal uyum ve beceri ölçeğinin uyarlanması ve uygulanması. *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İçduygu, A. (2015). *Syrian refugees in Turkey: The long road ahead*. Transatlantic Council on Migration, Migration Policy Institute. Brussels. Available online at <http://www.migrationpolicy.org/research/syrian-refugeesturkey-long-road-ahead> (Accessed 3 August 2024).

- İçduygu, A. (2016). *Turkey: Labour Market Integration and Social Inclusion of Refugees*. Brussels: Directorate General for Internal Policies, Policy Department A: Economic and Scientific Policy.
- İçduygu, A., & Diker, E. (2017). Labor market integration of Syrian refugees: From refugees to settlers. *The Journal of Migration Studies*, 3(1), 12-35.
- İçduygu, A., & Şimşek, D. (2016). Syrian refugees in Turkey: Towards integration policies. *Turkish Policy Quarterly*, 15(3), 59-69.
- İçduygu, A., Erder, S., & Gençkaya, Ö. F. (2014). Türkiye'nin uluslararası göç politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere. Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi, MİReKOÇ Araştırma Raporları, İstanbul.
- Jasti, S., Lee, C. H., & Doak, C. (2011). Gender, acculturation, food patterns, and overweight in Korean immigrants. *American Journal of Health Behaviour*, 35(6), 734-745.
- Kağnıcı, D. Y. (2017). Suriyeli mülteci çocukların kültürel uyum sürecinde okul psikolojik danışmanlarına düşen rol ve sorumluluklar. *İlköğretim Online*, 16(4), 1768-1776.
- Karaçizmeli, F. (2023). *Faslı gelinler: Sosyo-kültürel uyum açısından Alaca örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Karadal, H. (2021). *Proceedings E-Book*. 6th International EMI Entrepreneurship & Social Sciences Congress, 16-18 September 2021, Bosnia Herzegovina.
- Karaeminoğulları, A., Doğan, A., & Bozkurt, S. (2009). Kültürlerarası Adaptasyon Envanteri (Cross Cultural Adaptability Inventory-CCAI) üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 331-349.
- Karasu, A. M. (2016). Şanlıurfa'da yaşayan Suriyeli sığınmacıların kentle uyum sorunu. *SDU the Journal of Faculty of Economics*, 1(3), 995-1014.

- Karluk, A. C. (2022). Göçmenlerin uyum ve bütünleşme sürecinde kültürel mesafe. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, (10), 1-24.
- Kaya, M. (2020). *Suriyeli göçmenlerin sosyal uyum ölçeği ile değerlendirilmesi: Nizip örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kaya, Ö. S. (2022). Göçmenler için sosyal uyum ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 26(32), 353-368.
- Kayalar, M., & Yıldız, S. (2017). Uluslararası göç sonrası ortaya çıkan girişimcilik türleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(1), 55-62.
- Kaypak, Ş., & Bimay, M. (2016). Suriye savaşı nedeniyle yaşanan göçün ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri: Batman örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(1), 84-110.
- Kesgin, B. (2022). Geçicilikten kalıcılığa Suriyeli göçmenler ve uyum sorunu. *Anasay*, (19), 29-49.
- Keyes, M. L. C. (1998). Social well-being. *Social Psychology Quarterly*, 61(2), 121-140.
- Kıncal, R. Y. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (3. Basım). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Koyuncu, A. A. (2018). *Kuruluşundan Arap baharına Suriye: Milliyetçilik ve ulus inşası*. İstanbul: Ravza Yayıncılık.
- Köse, S. (2023). *Geçici koruma statüsündeki Suriyeli kadınların sosyal uyumu: Gaziantep, Şanlıurfa ve Kilis örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Köse, Z. (2018). *Endüstri içi ticaret: Teori ve uygulama*. Ankara: Hiperlink Eğit.
- Köylü, M. (2015). Büyük Ortadoğu Projesi (BOP), Türkiye ve Suriye. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 1(2), 85-100.

- Küçük, E. (2023). *Suriyeli göçmen ergenlerde sosyal uyumu yordamada öznel iyi oluş, gelecek beklentileri ve psikolojik sağlamlığın incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Larsen, C. A. (2014). *Social cohesion: Definition, measurement and developments*. Aalborg: Aalborg University Press.
- Lazarev, E., & Sharma, K. (2017). Brother or burden: An experiment on reducing prejudice toward Syrian refugees in Turkey. *Political Science Research and Methods*, 5(2), 201-219.
- Levent, F., & Çayak, S. (2017). Türkiye’deki Suriyeli öğrencilerin eğitime yönelik okul yöneticilerinin görüşleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 21-46.
- Masgoret, A. M., & Ward, C. (2006). Culture learning approach to acculturation. In D. L. Sam & J. W. Berry (Eds.), *Cambridge handbook of acculturation psychology* (pp. 58-77). Cambridge University Press.
- Mckinnon, M. A. (2010). Energy and society: Herbert Spencer’s ‘energetic sociology’ of social evolution and beyond. *Journal of Classical Sociology*, 10(4), 439-455.
- Mercan Uzun, E., & Bütün, E. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 72-81.
- Mischel, W., & Shoda, Y. (1995). A cognitive-affective system theory of personality: Reconceptualizing situations, dispositions, dynamics, and invariance in personality structure. *Psychological Review*, 102(2), 246-268.
- Mülteci Hakları Merkezi. (2017). *Türkiye’de uluslararası koruma prosedürü: Haklar ve yükümlülükler sorular & yanıtlar*.
- Ncube, A., Bahta, Y. T., & Jordaan, A. (2019). Coping and adaptation mechanisms employed by sub-Saharan African migrant women in South Africa. *Jàmá: Journal of Disaster Risk Studies*, 11(1), 1-13.

- Noyan, M. (2022). *Suriye uyruklu öğrencilerin Türk eğitim sistemine uyum süreçlerinin ailelerinin bakış açısıyla değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Nurdoğan, A., & Öztürk, M. (2018). Geçici koruma statüsü ile Türkiye’de bulunan Suriyelilerin vatandaşlık hakkı. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(3), 1163-1172.
- Ok Şehitoğlu, B. (2021). *Göçmenlerin mekân tasarımı ve hafızanın rolü: Fenomenolojik bir araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Okyay, A. S. (2017). Labour marker integration of Syrian refugees in Germany and Turkey: Challenges and prospects. *Global Turkey in Europe Working Paper*, 18.
- Oral, B., & Çetinkaya, F. (2017). Sosyolojik bir olgu olarak göç, tanımı, nedenleri ve göç kuramları. *Türkiye Klinikleri Public Health-Special Topic*, 3(1), 1-8.
- ORSAM. (2015). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye etkileri*. ORSAM Raporu, ORSAM-TESEV İşbirliği, 195 Nolu, Ocak.
- Oytun, Orhan ve Gündoğar Şenyücel, Sabiha (2015). “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri” ORSAM Rapor No: 195 Ocak 2015.
- Ozcurumez, S., & Hoxha, J. (2020). Practicing social cohesion in the dark: Diverse processes and missing indicators in forced migration contexts. *Frontiers in Human Dynamics*, 2, 569682.
- Özdemir, Ç. (2016). Suriye’de iç savaşın nedenleri: Otokratik yönetim mi, bölgesel ve küresel güçler mi? *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 81-102.
- Özdemir, E. (2016). Türk dış politikası açısından bir kriz örneği: I. Körfez Savaşı ve Türkiye’ye gelen Iraklı Kürt sığınmacılar (1991). *Bölgesel Çalışmalar*, 1(1), 217-249.
- Özden, Ş. (2013). Syrian refugees in Turkey. *MRC Research Report*.

- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, kentlileşme ve kentsel değişim*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Özgüngör, S., & Kapıkıran, N. A. (2011). Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ölçeklerinin Türk kültürüne uygunluğunun karşılaştırmalı olarak incelenmesi: Ön bulgular. *Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal*, 4(36), 114-126.
- Özkalp, E. (1995). *Sosyolojiye giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Pahl, R. (1991). The search for social cohesion: From Durkheim to the European Commission. *European Journal of Sociology*, 32(2), 345-360.
- Pandır, M. (2020). Media portrayals of refugees and their effects on social conflict and social cohesion. *PERCEPTIONS: Journal of International Affairs*, 25(1), 99-120.
- Paparusso, A. (2019). Studying immigrant integration through self-reported life satisfaction in the country of residence. *Applied Research in Quality of Life*, 14(2), 479-505.
- Park, R. E., & Burgess, E. W. (2017). *Asimilasyon ve sosyal kontrol: Sosyoloji bilimine giriş II* (Pınar Sayar Kızılçalı, Trans.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Penninx, R., Spencer, D., & Van Hear, N. (2008). Migration and integration in Europe: The state of research. *Centre on Migration, Policy and Society, University of Oxford*.
- Quadır, S. E., & Çimen, L. K. (2018). Türk vatandaşlarının Suriyeli sığınmacılarla ilgili görüşleri (Konya ili örneği). *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 53(2), 327-345.
- Ramsey, P. G. (2018). *Çeşitliliklerin olduğu bir dünyada öğrenme ve öğretme: Çocuklar için çok kültürlü eğitim* (T. G. Yıldız, Çev.). Anı Yayıncılık.
- Rottmann, S. B. (2020). *Integration: Policies, Practices and Experiences – Turkey Country Report*. RESPOND - Multilevel Governance of Mass Migration in Europe and Beyond Project (#770564, Horizon2020) Working Paper Series.
- Rottmann, S. B. (2021). Geçici koruma altındaki kişilerin entegrasyonu. In A. Kaya, S. B. Rottmann, N. E. Gökalp Aras, & Z. Şahin Mengücek (Eds.), *Koruma, kabul ve*

entegrasyon: Türkiye’de mültecilik (pp. 191-205). İstanbul: İstanbul University Publications.

Rudiger, A., & Spencer, S. (2003). Göçmenlerin ve etnik azınlıkların toplumsal bütünleşmesi: Ayrımcılıkla mücadele politikaları. (Çev. S. Çopuroğlu). *Toplum ve Bilim*, 97, 143-176.

Sadoğlu, H. (2017). Türkiye’de yabancı göçmenlerin entegrasyon sorunları. In *3rd International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS)* (pp. 15-20), November.

Safran, D. J. (2014). *Psikanaliz ve psikanalitik terapiler*. Ankara: Okuyan Us Yayınları.

Saggar, S., Somerville, W., Ford, R., & Sobolewska, M. (2012). Göçün toplumsal bütünleşme ve uyum üzerine etkileri: Sonuç raporu. (Çev. A. E. Bozkurt). Ankara: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü.

Saraçoğlu, C., & Bélanger, D. (2019). Loss and xenophobia in the city: Contextualizing anti-Syrian sentiments in Izmir, Turkey. *Patterns of Prejudice*, 53(4), 363-383.

Sarıteke, İ., Kahraman, Ö. F., & Aydın, A. (2018). Türkiye’deki Suriyelilerin hukuki statüsü ile ilgili bir analiz. *Turkish Studies*, 13(7), 383-396.

Savar, E., & Kedikli, U. (2019). Türkiye’de mülteci ve sığınmacılara sağlanan imkânlar ve uyum sorunları: Çankırı örneği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 15(4), 1119-1142.

Saygın, S., & Hasta, D. (2018). Göç, kültürleşme ve uyum. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(3), 312-333.

Saygın, S., & Hasta, D. (2018). Göç, kültürleşme ve uyum. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(3), 302-323.

Schnapper, D. (2005). *Sosyoloji düşüncesinin özünde öteki ile ilişki* (Ayşegül Sönmezay, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Scholten, P. (2022). *Introduction to migration studies: An interactive guide to the literatures on migration and diversity*. Springer Nature.
- Seyidov, L. (2021). Understanding social cohesion from the perspective of the host community: Turkey example. *Journal of Economy Culture and Society*, 63, 111-125.
- Sezgin, A., & Yolcu, T. (2016). Göç ile gelen uluslararası öğrencilerin sosyal uyum ve toplumsal kabul süreci. *HUMANITAS-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 419-438.
- Sezik, M., & Ağır, O. (2015). Suriye'den Türkiye'ye yaşanan göç dalgasından kaynaklanan güvenlik sorunları. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 95-124.
- Sharpe, M. (2018). International law and the meaning(s) of "mixed migration." *Refugee Survey Quarterly*, 37(2), 116-138.
- Sipahioğlu, Ö. (2008). *Farklı risk gruplarındaki ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının incelenmesi* (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Sirkeci, I., Cohen, J. H., & Yazgan, P. (2012). Türk göç kültürü: Türkiye ile Almanya arasında göç hareketleri, sosyo-ekonomik kalkınma ve çatışma. *Migration Letters*, 9(4), 373-386.
- Sole, C. (2004). Immigration policies in Southern Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 30(6), 1209-1221.
- Soykan, C. (2012). The new draft law on foreigners and international protection in Turkey. *Oxford Monitor of Forced Migration*, 2(2), 38-47.
- Stein, B. N. (1981). The refugee experience: Defining the parameters of a field of study. *International Migration Review*, 15(1-2), 320-330.

- Strang, A. B., & Quinn, N. (2021). Integration or isolation? Refugees' social connections and wellbeing. *Journal of Refugee Studies*, 34(1), 328-353.
- Sultanbeyli Belediyesi. (2018). *Sultanbeyli Belediyesi 2017 yılı faaliyet raporu*. Sultanbeyli.
- Sultanbeyli Belediyesi. (2019). *Sultanbeyli Belediyesi 2018 yılı faaliyet raporu*. Sultanbeyli.
- Sultanbeyli Belediyesi. (2020). SB Faaliyet Raporu. Sultanbeyli Belediyesi. https://www.sultanbeyli.bel.tr/wp-content/uploads/2020/01/SB_Faaliyet
- Sultanbeyli Belediyesi. (2020a). *Sultanbeyli Belediyesi 2020-2024 stratejik planı*. Sultanbeyli Belediyesi. Retrieved from https://www.sultanbeyli.bel.tr/wpcontent/uploads/2020/01/SB_Stratejik_Plan_2019-2024.pdf
- Sultanbeyli Belediyesi. (2020b). *Sultanbeyli Belediyesi 2019 yılı faaliyet raporu*. Sultanbeyli Belediyesi. Retrieved from https://www.sultanbeyli.bel.tr/wpcontent/uploads/2020/08/SultanbeyliFaaliyet-2019-24072020_095709.pdf
- Sultanbeyli Belediyesi. (2021). *Sultanbeyli Belediyesi 2020 yılı faaliyet raporu*. Sultanbeyli Belediyesi. Retrieved from <https://www.sultanbeyli.bel.tr/wp-content/uploads/2021/05/Faaliyet-Raporu2020.pdf>
- Sultanbeyli Belediyesi. (2022). SB Faaliyet Raporu. Sultanbeyli Belediyesi. https://www.sultanbeyli.bel.tr/wp-content/uploads/2022/02/SB_Faaliyet
- Sultanbeyli Belediyesi. (2022). *Sultanbeyli Belediyesi 2021 yılı faaliyet raporu*. Sultanbeyli Belediyesi. Retrieved from <https://www.sultanbeyli.bel.tr/wp-content/uploads/2022/06/2021-yili-Faaliyet-Raporu-Baski1.pdf>
- Sunata, U., & Tosun, S. (2019). Assessing the civil society's role in refugee integration in Turkey: NGO-R as a new typology. *Journal of Refugee Studies*, 32(4), 683-703.

- Svensson, H. (2023). Language dimensions of social cohesion: The significance of linguistic inequalities in the context of refugee settlement. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 1-14.
- Symth, G., & Kum, H. (2010). When they don't use it they will lose it': Professionals, deprofessionalization and reprofessionalization: The case of refugee teachers in Scotland. *Journal of Refugee Studies*, 23(4), 503-522.
- Şahin, B. (2010). Almanya'daki Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonunun kuşaklararası karşılaştırması: Kültürleşme. *Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütavelli Heyet Başkanlığı*, 21(55), 103-134.
- Şahin, B. M., & Özerdoğan, N. (2014). Başarılı emzirme için sosyal bilişsel ve emzirme öz-yeterlilik kuramlarına dayalı hemşirelik bakımı. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11(3), 11-15.
- Şeker, G. (2014). Yabancılar ve uluslararası koruma kanunu hakkında genel bir değerlendirme. *İnsan Hakları Yıllığı*, 32, 107-129.
- Şen, F. (2017). Bir "öteki" olarak mülteciler: Suriyeli mültecilerin anaakım ve alternatif medyada temsili. *Atatürk İletişim Dergisi*, 12, 27-41.
- Şen, M. (2014). Türkiye'de iç göçlerin neden ve sonuç kapsamında incelenmesi. *Çalışma ve Toplum*, 1, 231-256.
- Şimşek, D. (2018). Mülteci entegrasyonu, göç politikaları ve sosyal sınıf: Türkiye'deki Suriyeli mülteciler örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40(2), 372.
- Şimşek, D., & Çorabatır, M. (2016). *Challenges and opportunities of refugee integration in Turkey*. Research Centre on Asylum and Migration (IGAM).
- Şişman, Y., & Balun, B. (2020). Transit göç ve Türkiye. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(2), 61-79.
- T.C. Resmî Gazete. (2013). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*. Ankara.
- T.C. Resmî Gazete. (2014). *Geçici koruma yönetmeliği*. Ankara.

- Tanrikulu, F. (2019). Yabancılar Türkiye öğretimi sertifika programına katılan öğretmenlerin mültecilere yönelik tutumları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (46), 380-393.
- Taş, P. (2021). *Türkiye’de Suriyeli göçmenlerin toplumsal uyumuna yönelik yapılan çalışmaların değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taştan, A. (2021). *Göç ve Kadın: Toplumsal cinsiyet bağlamında uluslararası göç ve kadın-Kırıkkale ili örneği*. Net Kitaplık Yayıncılık.
- Tatlıcıoğlu, O. (2023). Geçici koruma statüsü altında bulunan Suriyelilerde psikolojik dayanıklılık ile sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişki: Mardin örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11(35), 1021-1035.
- Tatlıdil, E. (2002). *Kentleşme ve göç: Sosyolojiye giriş*. Ankara: Martı Yayınevi.
- Tatlıoğlu, S. S. (2021). Öğrenmeye sosyal-bilişsel bir bakış: Albert Bandura. *Sosyoloji Notları*, 5(1), 15-30.
- TBMM. (2018). *Türkiye Büyük Millet Meclisi, İnsan Haklarını İnceleme Alt Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu, Göç ve Uyum Raporu*, 26. Dönem 3. Yasama Yılı, Mart.
- Topal, A. H. (2015). Geçici koruma yönetmeliği ve Türkiye’deki Suriyelilerin hukuki statüsü. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(1), 5-22.
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *TESAM Akademik Dergisi*, 2(2), 29-63.
- Tutkun, C. (2012). *60-72 aylık çocukların sosyal becerilerinin anne ve öğretmen değerlendirmelerine göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Türel, M. T. (2021). Uluslararası öğrencilerin sosyokültürel uyumu. *Avrasya Beşeri Bilim Araştırmaları Dergisi*, 73-89.

- Türkoğlu, O. (2011). Mülteciler ve ulusal/uluslararası güvenlik. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(2), 101-118.
- UNDP. (2014). *Position paper: A resilience-based development response to the Syria crisis*. Prepared by Regional United Nations Development Group, The Regional Bureau for Arab States, Sub-regional Response Facility Syria Related Crisis. Retrieved from <https://www.undp.org/content/dam/rbas/doc/SyriaResponse/A%20resilience-based%20development%20response%20to%20the%20Syria%20crisis.pdf> (Accessed April 6, 2020).
- UNHCR-UNDP. (2015). *Regional trends and patterns in social cohesion: The impact of the Syria crisis on the social structures of countries affected*. Syrian Crisis Discussion Paper. Published by the UNHCR-UNDP Joint Secretariat, Amman, Jordan. Retrieved from <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/44373> (Accessed January 25, 2020).
- Uzunaslın, İ., & Serpen, A. S. (2019). Geçici koruma statüsündeki Suriyeli kadınların belirsizlik toleranslarının incelenmesi. *The Journal*, 12(68).
- Ünsal, A. (2019). Uluslararası göç kavramı ve uluslararası göçün ülke ekonomileri üzerinde muhtemel etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 18, 50-61.
- Valenta, M., & Bunar, N. (2010). State assisted integration: Refugee integration policies in Scandinavian welfare states: The Swedish and Norwegian experience. *Journal of Refugee Studies*, 23(4), 463-483.
- Varol, S. F. (2014). Medyada yer alan temsillerin kimlik edinme sürecindeki rolü. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (26), 301-313.
- Vygotsky, L. (2022). *Düşünce ve dil* (B. Erdoğan, Çev.). Ankara: Toplumsal Gelişim Yayınları.
- Ward, C., & Kennedy, A. (1999). The measurement of sociocultural adaptation. *International Journal of Intercultural Relations*, 23(4), 659-677.

- Ward, C., Bochner, S., & Furnham, A. (2005). *The psychology of culture shock*. Taylor & Francis e-Library.
- Weldon, S. A. (2006). The institutional context of tolerance for ethnic minorities: A comparative multilevel analysis of Western Europe. *American Journal of Political Science*, 50(2), 331-349.
- Willen, S. (2007). Towards a critical phenomenology of “illegality”: State power, criminalisation and abjectivity among undocumented migrant workers in Tel Aviv, Israel. *International Migration*, 45(3), 8-36.
- Yanık, O. (2019). *Geçici koruma altındaki Suriyelilerin sosyo ekonomik durumları ile sosyal uyum ilişkisi: Sultanbeyli örneği* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Yeter, E. (2018). Suriyeli göçmen kadınların dini-kültürel kimlik oluşturmalarında yerel dini kültürün etkisi: Kahramanmaraş örneği. *ANTAKİYAT/Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 99-126.
- Yıldırım, M., Çağış, Z. G., Batra, K., Ferrari, G., Kızılgöçit, M., Chirico, F., & Sharma, M. (2022). Role of resilience in psychological adjustment and satisfaction with life among undergraduate students in Turkey: A cross-sectional study. *Journal of Health and Social Sciences*, 7(2), 224-235.
- Yıldırım, S., & İslamoğlu, E. (2016). Ev hizmetinde çalışanların sosyal güvenliği: Çalışan ve çalıştıran ekseninde bir değerlendirme. *Sakarya Journal of Economics/Sakarya İktisat Dergisi*, 5(3).
- Yıldırım, S., & İyem, C. (2017). Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum sürecine ilişkin bir araştırma. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 107-126.
- Yıldırım, S., İslamoğlu, E., & İyem, C. (2017). Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum sürecine ilişkin bir araştırma. *Bilgi*, 35(1), 107-126.

- Yılmaz, A. (2014). International migration: Types, causes and effects. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 1685-1704.
- Yılmaz, E. A. (2023). 1960’lardan günümüze Almanya’daki Türk göçmenlerin durumu ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından desteklenen Türk diasporası. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(2), 161-177.
- Zengin, T. (2021). *Suriyeli sığınmacılar Türkiye örneği: Kriz yönetimi ve uyum politikaları* (Yüksek Lisans Tezi). MEF Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zimmerman, B. J., & Schunk, D. H. (Eds.). (2001). *Self-regulated learning and academic achievement: Theoretical perspectives*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Ziya, O. (2012). Mülteci-göçmen belirsizliğinde iklim mültecileri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 99, 232-233.

EKLER

Ek-1 Demografik Bilgi Formu

Yaşınız	18-24 () 25-34 () 35-44 () 45-54 () 55 ve üzeri ()
Cinsiyetiniz	Kadın () Erkek ()
Medeni durumunuz	Bekar () Evli () Boşanmış ()
Eğitim durumunuz	Okuryazar değil () Okuryazar () İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Yüksek Lisans () Doktora ()
Kaç yıldır Türkiye’de yaşıyorsunuz?	0-5 yıl () 6-10 yıl () 11 yıl ve üzeri ()
Türkçe biliyor musunuz?	Evet () Hayır ()
Çalışma durumunuz	Ev Hanımı () İşsiz () Tam zamanlı istihdam () Yarı zamanlı istihdam ()
Aylık geliriniz	0-17.001 TL () 17.002-25.000 TL () 25.001 TL ve üzeri ()

Ek-2 Göçmenler İçin Sosyal Uyum Ölçeği

Referans: Kaya, Ö. S. (2022). Göçmenler için Sosyal Uyum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 26(31).

Ölçek Bilgisi: Ölçek 28 maddeden ve 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Birinci boyut dışlanma (1,6,8,11,25,27,28), ikinci boyut aidiyet (2,3,5,17,22), üçüncü boyut psikolojik ve sosyal destek (9,14,15,18,19), dördüncü boyut bireysel faktörler (7,13,21,26), beşinci boyut umut (4,12,16,24) ve altıncı boyut geçmiş yaşantılar (10,20,23) olarak isimlendirilmektedir. Ölçekten toplam puan alınabilmektedir. Puan arttıkça göçmenlerin sosyal uyumunun daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. 14 madde (2, 3, 6, 8, 10, 11, 15, 16, 19, 20, 23, 24, 25, 28) ters puanlanmaktadır. Ölçekten en düşük 28, en yüksek 140 puan alınabilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar göçmenlerin sosyal uyum düzeylerinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeğin her bir alt ölçeği kendi başına bir ölçek olarak kullanılabilir.

Aşağıdaki bölümde **1- Hiç Katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3- Biraz Katılıyorum, 4- Katılıyorum, 5- Tamamen Katılıyorum** anlamına gelmektedir.

MADDELER	1	2	3	4	5
1. Buradaki insanlar Türkiyeli olmamama rağmen bana kötü davranmıyor					
2. Kendimi bu ülkeye ait hissedemiyorum.					
3. Kendi kültürümle Türk kültürü arasında sıkışmış hissediyorum.					
4. Geleceğe yönelik hayallerim beni ayakta tutuyor.					
5. Ev sahibi halkla iletişim kurdukça burayı sevdim.					
6. İnsanların küçümseyici bakışları altında eziliyorum.					
7. Kişi istediği sürece her zorluğa göğüs gerebilir.					

8. İnsanların “sizi istemiyoruz” demelerine dayanamıyorum.					
9. Çevremde kendi milletimden insanların olması bana güven veriyor.					
10. Ülkemde bıraktığım, benim için değerli olan şeylerin yokluğunu hissediyorum.					
11. Yerel halkın göçmenlerden nefret ettiğini düşünüyorum.					
12. Bir gün her şeyin düzeleceğine inanıyorum.					
13. Türkçe konuşabilmek beni diğer göçmenlerden avantajlı kılar.					
14. Bize yapılan yardımlar beni güçlendiriyor.					
15. Çaresiz hissettiğimde psikolojik destek alamamak beni üzüyor.					
16. İleride istediğim mesleğe ulaşacağımı düşünmüyorum.					
17. Buradaki insanların bize iyilik yapması burayı sevmemi sağlıyor.					
18. Psikolojik olarak iyi hissettiren insanların varlığı bana kendimi iyi hissettiriyor.					
19. Yalnız olmak çaresiz hissettiriyor.					
20. Tutucu bir ailede yetiştiğim için topluma karışmaya çekiniyorum.					
21. Kariyer planlarım için buradaki her zorluğa göğüs germeye hazırım.					
22. Türkiyeliler hoşgörülü olduğu için onları tanımaktan çekinmiyorum.					

23. Geçmiş olumsuz yaşantılarım buradaki insanlara güvenimi olumsuz etkiledi.					
24. Kendime bu ülkede iyi bir gelecek göremiyorum.					
25. Ailemdeki insanların dışlanması beni de olumsuz etkiliyor.					
26. Buraya alışmak için mücadele ediyorum.					
27. İkinci sınıf insan muamelesi görmek beni artık üzmüyor.					
28. Başarılı bir insan olursam dışlanmam.					